

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Кафедра кримінального та кримінального процесуального права

Магістерська робота

освітній ступінь – магістр

на тему:

«ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ І
СПЕЦІАЛЬНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА КПК УКРАЇНИ»

«Peculiarities of Special Pre-Trial Investigation and Special Judicial Proceedings
under the Criminal Procedure Code of Ukraine»

Виконала: студентка 2 року

навчання, спеціальності 081 Право

Бондаренко Аліна Василівна

Керівник роботи:

Галаган Володимир Іванович

доктор юридичних наук, професор

Рецензент:

ПІБ

Магістерська робота захищена з
оцінкою

Секретар ЕК _____

« ____ » _____ 2026 р.

Декларація академічної доброчесності

Я, Гондаренко Аліна Василівна, студентка 2 року навчання магістерської програми факультету правових наук, спеціальність 081 Право, адреса електронної пошти alina.bondarenko@ukma.edu.ua:

- підтверджую, що написана мною магістерська робота на тему „Аналізати спеціального державного розслідування і спеціального судового провадження за КПК України” відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами 3.1.1-3.1.6 Положення про академічну доброчесність здобувачів НАУКМА від 07.03.2018 року, зі змінами якої я ознайовлена;
- підтверджую, що кожна мною електронна версія роботи є остаточною і готова до перевірки;
- згідна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь-який спосіб у тому числі порівняння змісту роботи та формування звітної подібності за допомогою електронної системи Unicheck;
- даю згоду на архівування моєї роботи в репозиторіях та банках даних університету для порівняння цієї та інших робіт.

01.05.2026

Аліна Гондаренко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПЕЦІАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ (IN ABSENTIA)	
1.1 Кримінальні провадження, у яких можлива процедура in absentia.....	9
1.2 Міжнародні стандарти застосування процедури in absentia.....	19
1.3 Гарантії права на захист особи під час здійснення кримінального провадження in absentia	25
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	
2.1 Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії при здійсненні спеціального досудового розслідування.....	37
2.2 Застосування заходів забезпечення кримінального провадження у спеціальному досудовому розслідуванні.....	44
2.3 Повідомлення про підозру та порядок вручення процесуальних документів при спеціальному досудовому розслідуванні.....	55
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ	
3.1 Порядок підготовчого провадження в спеціальному судовому провадженні.....	66
3.2 Здійснення судового розгляду за відсутності обвинуваченого.....	73
3.3 Особливості перегляду та виконання судових рішень у спеціальному судовому провадженні.....	80
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ.....	113

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БПД – безоплатна правова допомога

ВАКС – Вищий антикорупційний суд

ВС – Верховний Суд

ЄКПЛ – Європейська конвенція з прав людини

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

ЗМІ – засоби масової інформації

КК України – Кримінальний кодекс України

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

МКС – Міжнародний кримінальний суд

МПГПП – Міжнародний пакт про політичні і громадянські права

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

НСРД – негласні слідчі (розшукові) дії

СРД – слідчі (розшукові) дії

ЦК України – Цивільний кодекс України

ВСТУП

Актуальність теми магістерської роботи полягає в тому, що запровадження нового порядку кримінального провадження за відсутністю підозрюваного / обвинуваченого з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» № 1689-VII від 7 жовтня 2014 року стало однією з найбільш значущих новел сучасного законодавства. Застосування механізму спеціального досудового розслідування та спеціального судового розгляду є одним із тих процесуальних інструментів, що здатен забезпечити притягнення до відповідальності особи, здійснити гарантію невідворотності покарання, захистити права потерпілого та задовільнити суспільний інтерес.

Актуальність процедури *in absentia* різко зросла після початку збройної агресії Російської Федерації проти України у 2014 році та набула критичного значення після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року. У цей період значно збільшилася кількість воєнних злочинів та злочинів проти основ національної безпеки, вчинених особами, які перебувають поза межами ефективного контролю українських правоохоронних органів. Так, завдяки *in absentia* перебування осіб на тимчасово окупованих територіях, на території держави-агресора не перешкодить правосуддю та притягненню винних до відповідальності. Проведення таких проваджень дозволяє державі не лише фіксувати факти злочинів і забезпечувати офіційний осуд винних, але й створювати правову основу для конфіскації майна, відшкодування шкоди потерпілим та використання матеріалів справ у міжнародних судових інстанціях для доведення злочинів.

Водночас, наразі становлення нового інституту спеціального кримінального провадження супроводжується існуванням низки проблем, пов'язаних з законодавчим врегулюванням та практичним застосуванням, що створюють ризики порушення міжнародних стандартів права на справедливий

суд, зокрема, статті 6 ЄКПЛ. Вони унеможливлюють ефективність функціонування даної процедури й потребують всебічного розгляду та вдосконалення наявних механізмів.

Практична цінність дослідження визначається можливістю використання його результатів для вдосконалення норм КПК України щодо спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження, підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування і суду, а також посилення гарантій захисту прав учасників кримінального провадження.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які регулюються нормами кримінального процесуального закону, що виникають, змінюються та припиняються під час спеціального досудового розслідування і спеціального судового провадження в Україні.

Предметом дослідження є особливості спеціального досудового розслідування і спеціального судового провадження за КПК України.

Метою дослідження є комплексний аналіз законодавчих і практичних проблем здійснення кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого та формулювання шляхів вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, що сприятимуть підвищенню ефективності цього інституту.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: *визначити* кримінальні провадження, у яких можлива процедура *in absentia*; *дослідити* міжнародні стандарти застосування процедури *in absentia*; *розглянути* гарантії права на захист особи під час здійснення кримінального провадження *in absentia*; *проаналізувати* слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії при здійсненні спеціального досудового розслідування; *визначити* застосування заходів забезпечення кримінального провадження у спеціальному досудовому розслідуванні; *дослідити* повідомлення про підозру та порядок вручення процесуальних документів при спеціальному досудовому розслідуванні; *проаналізувати* порядок підготовчого провадження в спеціальному судовому провадженні; *оцінити* здійснення судового розгляду за відсутності

обвинуваченого; *виокремити* особливості перегляду та виконання судових рішень у спеціальному судовому провадженні.

Різні аспекти кримінального провадження за відсутності підозрюваного чи обвинуваченого досліджували у своїх працях чимало науковців. Теоретичним засадам, міжнародним стандартам та гарантіям права на захист присвячені роботи І. В. Глов'юк, О. В. Каліннікова, Г. В. Матвієвської, О. О. Нагорнюк-Данилюк, Є. М. Пеліхоса, А. Когута та інших. Особливості спеціального досудового розслідування досліджували Д. М. Шишман, В. І. Галаган, Ж. В. Удовенко, А. В. Шевчишен та А. Тимофєєва. Окремі аспекти спеціального судового провадження розглянуто в роботах В. Трофименка, Д. О. Шумейка, І. З. Кальки та інших науковців.

Емпіричною базою дослідження є усне опитування детективів НАБУ щодо питань здійснення спеціального досудового розслідування та спеціального судового розгляду, узагальнення судової практики національних судів та ЄСПЛ щодо аспектів роботи та створення пропозицій щодо внесення змін до КПК України.

За темою кваліфікаційної роботи авторкою було підготовлено й оприлюднено тези до круглого столу «Ефективність досудового розслідування: виклики та шляхи оптимізації», проведеного 26 лютого 2026 року кафедрою кримінального та кримінального процесуального права факультету правничих наук [1].

Методологічну основу дослідження складає комплекс загально-наукових та спеціально-наукових методів правових досліджень:

1. Системний метод. Системний підхід дозволив розглянути провадження *in absentia* як частину більшої системи кримінального судочинства та дослідити структуру інституту *in absentia*: його правові основи, нормативне регулювання, судову практику та процесуальні гарантії для обвинуваченого чи підозрюваного.

2. Аксіологічний метод. Використовувався для аналізу ціннісних аспектів цього інституту й допоміг зрозуміти, чи дотримується баланс між ефективністю правосуддя та захистом прав людини.
3. Герменевтичний метод. Застосовувався для тлумачення правових текстів і нормативних актів, які регулюють цей інститут.
4. Аналітичний метод. Аналітичний метод використовувався для аналізу законодавства, судової практики та наукових підходів щодо цього інституту. Синтез допомагав узагальнити отримані дані, поєднати теорію з практикою та сформулювати рекомендації для вдосконалення законодавства і правозастосування.
5. Формально-юридичний метод. Дозволяв вивчати цей інститут у «чистому вигляді», тобто зосереджуючись виключно на аналізі правових норм та їх застосуванні, допоміг оцінити, наскільки процедура *in absentia* відповідає чітко визначеним законодавчим положенням, виявити прогалини в законодавстві та невідповідності в правозастосуванні.
6. Метод порівняльного правознавства. Допоміг порівняти законодавство України з правовими системами інших країн та практикою ЄСПЛ, що дало змогу виявити спільні та відмінні риси у підходах до застосування заочного провадження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПЕЦІАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ (IN ABSENTIA)

1.1. Кримінальні провадження, у яких можлива процедура спеціального досудового розслідування

КПК України в частині 2 статті 297-1 чітко регламентує, у який кримінальних провадженнях можлива процедура спеціального досудового розслідування. Так, спеціальне досудове розслідування здійснюється на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109, 110, 110-2, 111, 111-1, 111-2, 112, 113, 114, 114-1, 114-2, 115, 116, 118, частиною другою статті 121, частиною другою статті 127, частинами другою і третьою статті 146, статтями 146-1, 147, частинами другою - п'ятою статті 191 (у випадку зловживання службовою особою своїм службовим становищем), статтями 209, 255-258-6, 348, 364, 364-1, 365, 365-2, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 370, 379, 400, 408, 436, 436-1, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 442-1, 443, 444, 445, 446, 447 Кримінального кодексу України, стосовно підозрюваного, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук. Також таке провадження може проводитись щодо підозрюваного, стосовно якого уповноваженим органом прийнято рішення про передачу його для обміну як військовополоненого та такий обмін відбувся. Частина 3 статті 323 КПК України по суті дублює вищевказані підстави для здійснення в свою чергу спеціального судового провадження [2]. Пропонуємо проаналізувати їх детальніше.

По-перше, дана стаття визначає вичерпний перелік правопорушень, щодо яких здійснюється таке провадження. Так, якщо систематизувати, то наведений

перелік охоплює кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки (розд. I КК України), життя та здоров'я (розд. II), волі, честі та гідності (розд. III), а також поодинокі статті щодо власності (ст. 191 розд. VI), господарської діяльності (ст. 209 розд. VII) та громадської безпеки (розд. IX), поєднуючи їх із посяганнями на авторитет органів влади (ст. 348 розд. XV), службовими злочинами (розд. XVII), злочинами проти правосуддя (ст. 379, 400 розд. XVIII) та військової служби (ст. 408 розд. XIX), і завершується масштабним блоком злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (розд. XX) [3]. Крім цього, абз. 3 ч. 2 ст. 297-1 КПК України встановлює винятки, коли злочини за процедурою *in absentia* розслідуються в одному кримінальному провадженні із злочинами, не зазначеними у переліку, але виділення матеріалів щодо них може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду [2].

У доктрині неодноразово піднімалась дискусія щодо розширення чи звуження вищезазначеного переліку. Наприклад, С. Шутяк пропонує можливість застосування цієї процедури до статей розділу кримінальних правопорушень проти довкілля, а саме до статей КПК України від 236 до 254. Вона аргументує свою думку тим, що спеціальне досудове розслідування можна застосувати лише щодо складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 438 та 441 ККУ, які також регламентують правопорушення проти довкілля, але містяться в іншому розділі [4]. Пропозиція автора видається недостатнім чином обґрунтованою з огляду на відсутність детального пояснення запропонованих змін. Постає питання: чому перелік має бути розширений тільки на таку групу кримінальних правопорушень, а не, наприклад, також на кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи? На нашу думку, розширення можливе на тяжкі та особливо тяжкі злочини в даній сфері, про що йтиметься далі, однак однозначно не тільки на злочини проти довкілля.

Аналізуючи законодавство інших держав, О. Татаров та О. Нагорнюк-Данилюк підсумовують, що в Україні доцільно запровадити можливість

проведення спеціального кримінального провадження щодо всіх злочинів, незалежно від ступеня їх тяжкості [5]. З цією пропозицією важко погодитись. У даному контексті слід зазначити, що процедура *in absentia* – це диференційована форма провадження, яка має на меті здійснення ефективного правосуддя з обов'язковим дотриманням гарантій прав підозрюваного/обвинуваченого. Тобто вона є радше винятковою мірою, й має належно застосовуватись без порушення права на справедливий суд. Наприклад, у справі «Санадер проти Хорватії» визначив, що можливо провести провадження *in absentia*, якщо для цього були вагомі причини, які пов'язані з необхідністю ефективного переслідування серйозних злочинів [6]. Д. Шишман стверджує, що можливість широкого застосування інституту спеціального кримінального провадження (*in absentia*) може призвести до негативних наслідків та стати підґрунтям для зловживання державними органами своїми повноваженнями. Водночас, він вважає за доцільне розширити можливість здійснення спеціального кримінального провадження щодо усіх тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень. Автор обґрунтовує це наступними причинами: кількість таких проваджень, де підозрювані переховуються, значно вища; винні особи усвідомлюють наслідки злочинів і уникають покарання; це сприятиме превенції правопорушень; такі злочини завдають значної шкоди державі, суспільству та потерпілим; важливе питання відшкодування шкоди жертвам; це посилить гарантії невідворотності покарання [7]. Також у ході проведеного опитування детективів НАБУ [Додаток 1] особи відзначили, що в практичній діяльності доцільнішим було б розширення законодавцем переліку кримінальних правопорушень, у яких можливе так зване заочне провадження, до всіх статей, що підслідні НАБУ, наприклад, нецільове використання бюджетних коштів, незаконне збагачення тощо.

У той же час до Верховної Ради України неодноразово вносилися законопроекти щодо доповнення переліку, але при цьому більшість проєктів була відхилена, а комітети зазначали про наступне: при розширенні переліку злочинів, щодо яких здійснюється спеціальне досудове розслідування, збільшується кількість випадків, у яких допускається обмеження конституційних прав особи.

Це є допустимим лише за умови, що відповідні зміни є обґрунтованими, і нерозширення відповідного переліку завдасть більше шкоди охоронюваним законом інтересам порівняно з його збільшенням [8].

Загалом видається трохи незрозумілою логіка законодавця щодо критеріїв відбору статей для включення в процедуру *in absentia*. Найбільше ми поділяємо думку Д. Шишман щодо розширення переліку до усіх тяжких та особливо тяжких злочинів. Саме в цій категорії діянь спостерігається найбільша частка випадків, коли підозрювані свідомо переховуються від органів досудового розслідування та суду, усвідомлюючи тяжкість можливих наслідків і прагнучи уникнути кримінальної відповідальності. Обмеження процедури лише окремими, чітко визначеними статтями створює ситуацію, за якої значна частина суспільно небезпечних посягань, що завдають серйозної шкоди державі, суспільству та потерпілим, фактично залишається без досягнення правосуддя. Зокрема, до переліку ч. 2 ст. 297-1 КПК України не включено тяжкі злочини проти власності (наприклад, ч. 4 ст. 185, ч. 4 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 5 ст. 191 КК України) та злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності. Відсутність можливості проведення спеціального провадження щодо цих категорій злочинів є особливо проблемною, оскільки саме в таких справах потерпілі найчастіше залишаються без реального захисту, а винні особи, що переховуються за кордоном, фактично уникають покарання. Більш широке застосування інституту *in absentia* дозволить суттєво підвищити рівень превенції, забезпечити реальну невідворотність покарання, а також створити дієві механізми відшкодування завданої шкоди жертвам злочинів. Загалом така законодавча зміна посилить довіру до системи кримінального правосуддя, продемонструвавши, що переховування від слідства та суду й сподівання на вплив строків давності не є ефективним способом уникнення покарання.

По-друге, наступною умовою для здійснення провадження *in absentia* є статус підозрюваного (для спеціального досудового розслідування) або обвинуваченого (для спеціального судового розгляду). Тобто на стадії досудового розслідування така особа повинна бути офіційно повідомлена про підозру, а для

судового розгляду *in absentia* – щодо неї має бути складений та направлений до суду обвинувальний акт. Причину наявності даної підстави зазначає ВС в постанові від 19 березня 2015 року у справі № 5-1кх15. При з'ясуванні, які дії особи мають визнаватись юридично значущим (а не просто фактичним) ухиленням від слідства або суду, треба враховувати, крім усього іншого, кримінально-процесуальний статус особи, яка вчинила злочин. Це має бути особа, яка в установленому порядку визнана підозрюваним або обвинуваченим та яка зобов'язана з'являтися до правозастосовних органів за викликом, перебувати в межах їх досяжності. Зазначена особа усвідомлює, що в неї вже виник юридичний обов'язок постати перед слідством або судом, однак вона ухиляється від виконання такого обов'язку. Разом з тим, на особу, яка вчинила злочин, законодавством не покладається обов'язок самовикриття, а тому, якщо вона до моменту виникнення вказаного обов'язку, в порядку реалізації конституційного права на свободу пересування, змінила місце свого проживання (навіть і з метою уникнення кримінальної відповідальності), про юридично значуще ухилення від слідства говорити не можна [9].

По-третє, для проведення заочного кримінального провадження особа має бути повнолітньою. Законодавче виключення неповнолітніх зі сфери застосування спеціального досудового розслідування та судового провадження *in absentia* є не лише виправданою мірою, а й необхідною. Міжнародні стандарти, зокрема, стаття 40 Конвенції ООН про права дитини [10], Пекінські правила [11] та Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec(2008)11[12], вимагають посиленого захисту прав неповнолітніх у кримінальному процесі, пріоритетом якого є реабілітація, соціальна інтеграція та найкращі інтереси дитини, а не просто формальне покарання. Провадження *in absentia* суттєво обмежила б можливість особистої участі неповнолітнього, його спілкування з захисником, психологом та соціальними службами, що робить неможливим індивідуальний підхід і належне врахування вікових, психологічних та соціальних особливостей. Таким чином, збереження цього винятку в українському законодавстві відповідає сучасним стандартам ювенальної юстиції

та запобігає ризику формалізації й знеособлення процесу щодо найбільш вразливої категорії осіб.

По-четверте, наступним критерієм для здійснення даного провадження є факт переховування від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності. КПК України не містить визначення поняття «переховування підозрюваного від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності». О. Захарченко стверджує, що ухилення від слідства та суду полягає в умисній, довгостроковій відсутності підозрюваного за місцем мешкання чи роботи без поважних причин, приховуванні інформації про своє місцезнаходження, протидії органам слідства у здійсненні розшуку шляхом неправомірного впливу на учасників кримінального процесу [13]. Тлумачення даної підстави здійснював ВС у вищезазначеній справі, де зазначив, що під ухиленням від слідства або суду слід розуміти будь-які умисні дії, вчинені певною особою з метою уникнути кримінальної відповідальності за вчинений злочин, що змушує правоохоронні органи вживати заходів, спрямованих на розшук і затримання правопорушника (нез'явлення без поважних причин за викликом до слідчого або суду, недотримання умов запобіжного заходу, зміна документів, які посвідчують особу, зміна зовнішності, перехід на нелегальне становище, перебування в тайнику, імітація своєї смерті тощо) [9]. Дана правова позиція була створена Верховним Судом у справі щодо застосування статті 49 КК України у контексті звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Однак вона цілком може бути застосована й до норм кримінального процесу через наявність такої законодавчої прогалини. Також таке роз'яснення суду активно використовують судді, зокрема, під час вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування.

По-п'яте, альтернативою підставою до попередньої є факт оголошення особи у міжнародний розшук. Водночас, чинний КПК України не визначає саме поняття «міжнародний розшук» та його співвідношення з процесом «оголошення

у розшук». Згідно зі ч. 1 та 2 ст. 281 КПК України якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме або він виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України чи за межами України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора за умови його належного повідомлення про такий виклик, слідчий, прокурор оголошує розшук такого підозрюваного відповідною постановою [2]. Однак у даній статті йдеться саме про звичайний розшук.

Цікаво, що Закон України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» містить статтю 5 такого змісту: «Ухилення від явки на виклик слідчого, прокурора чи судовий виклик слідчого судді, суду (неприбуття на виклик без поважної причини більш як двічі) підозрюваним, обвинуваченим, який перебуває в районі проведення АТО, та оголошення його в розшук є підставою для здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження в порядку, передбаченому КПК України, з особливостями, встановленими цим Законом» [14]. Таким чином, даний закон, що має нижчу юридичну силу за кодекс встановлює відмінні правила, які по суті виступають правовою колізією, яка має вирішуватись на користь КПК України.

З цього приводу Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ свого часу в листі «Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» №511–550/0/4–13 від 04.04.2013 вказав, що обов'язок доведення факту перебування підозрюваного, обвинуваченого у міжнародному розшуку покладається на слідчого, прокурора, який подав клопотання про застосування запобіжного заходу, та підтверджується відповідними відомостями (довідка, витяг із бази даних Інтерполу тощо) [15]. У Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів йдеться про міжнародний розшук каналами Інтерполу [16]. По суті єдиним нормативно-правовим актом,

що визначає поняття та процедуру міжнародного розшуку, є зазначена Інструкція. Тому більшість практиків доходять до висновку, що у зв'язку з відсутністю інших нормативних актів, які б регламентували міжнародний розшук за іншими каналами, його здійснення можливе в рамках каналів Інтерполу. Однак така правова невизначеність призводить до формування різної судової практики, де у суддів відсутня спільна позиція щодо підходу до тлумачення поняття «міжнародний розшук», і які документи є достатніми для наявності такої підстави для здійснення заочного провадження. Зокрема, вирізняються три основні підходи:

1. Міжнародний розшук вважається здійсненим уже з моменту винесення органом досудового розслідування постанови про оголошення підозрюваного в міжнародний розшук або просто в розшук;
2. Міжнародний розшук виникає лише після звернення органів до Інтерполу щодо розшуку особи;
3. Міжнародний розшук вважається здійсненим лише з моменту звернення до Національного центрального бюро Інтерполу в Україні та офіційного оголошення особи в розшук каналами цієї організації, тобто виставлення так званої «червоної картки» Інтерполом.

Останній підхід особливо є суперечливим у практичній діяльності. Оскільки для отримання такої картки може знадобитись багато часу (це в середньому займає 1-2 роки) або слідчі зрештою можуть отримати відмову. Зокрема, наразі доволі часто Інтерпол відмовляє через політичну вмотивованість. Фігуранти корупційних справ, яких розшукує Україна, нерідко подають заяви про нібито політичне підґрунтя переслідування – й Інтерпол скасовує розшук або не приймає запити української сторони. Так, у 2016 році Інтерпол відмовився розшукувати нардепа Онищенка, який втік з України після зняття з нього недоторканності [17].

Такий стан нормативного регулювання та правозастосовної практики свідчить про суттєві недоліки якості кримінального процесуального законодавства, передусім через його непередбачуваність. Дана проблематика

потребує вирішення шляхом запровадження змін до КПК України. Наприклад, дослідники пропонують залишити лише умову розміщення підозрюваної особи у розшук, якщо невідоме місцезнаходження або якщо відоме, але відсутні ефективні механізми повідомлення особи, та змінити строки, які мають застосовуватись, якщо особа перебуває у розшуку. Також наявні пропозиції доповнити ст. 281 КПК України щодо оголошення розшуку підозрюваного: «Якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме або особа перебуває за межами України, або на тимчасово невідконтрольних територіях та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора за умови його належного повідомлення про такий виклик, то слідчий, прокурор оголошує його розшук» [18]. Ми схилиємось до підходу визнання достатнім винесення слідчим постанови про розшук особи та направлення відповідних документів до Інтерполу як факту оголошення особи в міжнародний розшук.

Таким чином, ч. 2 ст. 297-1 та ч. 3 ст. 323 КПК України чітко визначають підстави для здійснення кримінального провадження, у якому можлива процедура *in absentia*. Доктрина містить ряд пропозицій науковців щодо класифікації таких підстав, однак на нашу думку, однією з найбільш повних систематизацій є погляд А. Лапкіна, за яким підстави для здійснення спеціального досудового розслідування можна поділити на дві групи: матеріальні та процесуальні. Так, матеріальні підстави застосування спеціального досудового розслідування та судового провадження *in absentia* відображають об'єктивні умови, за наявності яких можливе використання цієї особливої процесуальної форми [19]. До них належать:

1. Вчинення кримінального правопорушення, віднесеного до переліку, визначеного у частині другій статті 297-1 КПК України;
2. Досягнення підозрюваним чи обвинуваченим особою повноліття.

Процесуальні підстави, своєю чергою, пов'язані зі специфічними юридичними фактами та обставинами, що виникають у межах кримінального провадження [19], а саме:

1. Статус підозрюваного чи обвинуваченого;
2. Факт переховування від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або;
3. Оголошення такої особи в міжнародний розшук.

1.2. Міжнародні стандарти застосування процедури *in absentia*

Застосування процедури *in absentia* регламентується й на міжнародному рівні. Сама можливість проведення такого провадження досі залишається дискусійною серед науковців та практиків, однак низка міжнародних документів усе таки закріплює певні стандарти щодо *in absentia*. Тому слід проаналізувати дані положення з огляду на важливість дотримання Україною її міжнародних зобов'язань.

ЄКПЛ за загальним правилом статті 6 вимагає присутності обвинуваченого на судовому процесі як частини права на справедливий суд. Однак у своїй практиці ЄСПЛ деталізованіше тлумачить дану статтю й встановлює певні стандарти у разі відсутності підозрюваного/обвинуваченого [20]. Так, у першій справі ЄСПЛ щодо *in absentia* «Колоцца проти Італії» суд зазначив, що судові процеси, що відбуваються за відсутності обвинуваченого, не є самі по собі несумісними зі статтею 6 Конвенції, однак при обов'язковому дотриманні конкретних процедурних гарантій. Зокрема, необхідно забезпечити такі ключові гарантії: а) обізнаність особи про кримінальне провадження проти неї; б) забезпечення права на захист через ефективну правову допомогу обраного або призначеного захисника; с) гарантування права на повторний розгляд справи за безпосередньою присутністю особи [21].

Стаття 14(3)(d) МПГПП передбачає, що кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення бути судженим в його присутності і захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника [22]. Дане положення у контексті його застосування до спеціальних кримінальних проваджень було проаналізовано Комітетом ООН з прав людини у справі «Мбенге проти Заїру». Як зазначив суд, це положення та інші вимоги належної правової процедури, закріплені в статті 14, не можна тлумачити так, що вони завжди роблять проведення процесу за відсутності обвинуваченого неприпустимим, незалежно від причин його відсутності. Однак ефективне здійснення прав відповідно до статті 14 передбачає, що повинні бути вжиті

необхідні заходи для того, щоб завчасно поінформувати обвинуваченого про процес проти нього (стаття 14(3)(а)). Суд за відсутності обвинуваченого вимагає, щоб, незважаючи на відсутність обвинуваченого, було здійснено всі необхідні повідомлення, щоб поінформувати його про дату та місце судового засідання і запросити його присутність. Інакше, обвинувачений, зокрема, не має достатньо часу та можливостей для підготовки свого захисту (стаття 14(3)(b)), не може захищати себе через правову допомогу (стаття 14(3)(d)), а також не має можливості допитати або мати можливість допитати свідків (стаття 14(3)(e)) [23].

Окремої уваги потребує резолюція Комітету Міністрів Ради Європи (75)11 від 19 січня 1973 року «Про критерії, які регламентують розгляд, що проводиться у відсутність обвинуваченого». Документ декларує, що будь-яке заочне провадження є допустимим лише як винятковий захід, за умови, що держава забезпечила ефективне та своєчасне вручення повістки з чітким роз'ясненням правових наслідків неявки, гарантувала право захисту на участь у дослідженні доказів навіть за відсутності підсудного, а також зберегла за засудженим право на скасування вироку або повний перегляд справи у звичайному порядку, якщо його відсутність була зумовлена поважними причинами або дефектами процедури інформування [24].

Певні кримінально-процесуальні гарантії кримінального провадження *in absentia* також містяться в Рекомендації від 17 вересня 1987 року No R(87)18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя». У пп. 3 п. b розділу згаданого документа зазначено, що Держави-члени повинні розглянути можливість дозволити суду першої інстанції, принаймні для незначних правопорушень і з урахуванням покарання, яке може бути накладене, проводити судовий процес і приймати рішення у справі за відсутності обвинуваченого, за умови, що останній був належним чином поінформований про дату засідання та своє право бути представленим юридично або іншим чином [25]. Даний підхід щодо застосування процедури *in absentia* в незначних справах перейняли й деякі країни Європи. Наприклад, Австрія та Німеччина дозволяють проведення судових процесів за відсутності

обвинуваченого у своїх кримінальних кодексах, але тяжкість можливих покарань у таких випадках обмежений. В Австрії максимальний термін покарання, який може бути накладений після процесу за відсутності обвинуваченого, становить три роки позбавлення волі; у Німеччині при здійсненні такого провадження можливе лише за відсутності покарання у вигляді позбавлення волі [26]. На нашу думку, дана позиція Комітету міністрів Ради Європи є доволі суперечливою, оскільки міжнародні органи неодноразово наголошували на винятковості даної процедури саме для більш тяжких злочинів. Саме в таких випадках особи якраз і переходять від провадження, тут доцільніше застосовувати *in absentia* також з огляду на те, що такі справи не становлять високої суспільної небезпеки, і відповідно, не виправдовують обмеження прав обвинуваченого. Крім цього, даний підхід не є дієвим в практичній діяльності з огляду на український досвід. Так, наразі більшість таких проваджень стосуються воєнних злочинів, що не виступають «незначними правопорушеннями» у розумінні даної Рекомендації. Однак їхнє розслідування є вкрай необхідним, зокрема, задля збереження доказів, забезпечення офіційного засудження винних осіб. Це також дозволить в подальшому використовувати ці матеріали у міжнародних судах для підтвердження актів агресії проти України.

На рівні Європейського Союзу існує Директива (ЄС) 2016/343 Європейського Парламенту та Ради від 9 березня 2016 року про посилення певних аспектів презумпції невинуватості та права бути присутнім на судовому процесі у кримінальному провадженні, яка у статтях 8 та 9 містить аналогічні стандарти, а саме держави-члени можуть передбачити заочний судовий розгляд за умови, що (а) підозрюваний або обвинувачений був своєчасно повідомлений про судовий розгляд і про наслідки неявки; або (б) підозрюваний чи обвинувачений представлений повноважним захисником, призначеним або самим підозрюваним чи обвинуваченим, або державою. А у випадку недотримання зазначених умов особи повинні мати право на новий судовий розгляд або на інший засіб правового захисту, який дозволяє наново розглянути

справу по суті, в тому числі дослідити нові докази, і який може призвести до перегляду первісного рішення [27].

Також про допустимість здійснення провадження *in absentia* йдеться у Європейській конвенції про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 травня 1970 року [28].

У контексті застосування даної процедури в міжнародних судових інстанціях слід зауважити, що міжнародне право обережно ставиться до процесів за відсутності обвинуваченого, і вони, як правило, не використовувались на міжнародній арені з часів Нюрнберзького міжнародного військового трибуналу після Другої світової війни. Процеси за відсутності обвинуваченого були заборонені в сучасних міжнародних трибуналах, таких як Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії та Руанди, Спеціальний суд для Сьєрра-Леоне. Однак, винятково, їх дозволили у Спеціальному трибуналі для Лівану, який розпочав свою роботу в 2009 році, і це стало джерелом значних суперечок [26].

Стаття 61(2)(b) Статуту МКС регламентує, що Палата досудового провадження може на прохання Прокурора або з власної ініціативи провести слухання за відсутності обвинуваченого, щоб затвердити обвинувачення, на підставі яких Прокурор має намір вимагати проведення судового розгляду, у випадках, коли:

а) обвинувачений відмовився від свого права бути присутнім на слуханні його справи; або

б) обвинувачений переховується або неможливо встановити його місце перебування, і було вжито всіх обґрунтованих заходів для забезпечення його явки до Суду, щоб поінформувати його про висунуті проти нього обвинувачення, а також про намір провести слухання з метою затвердження цих обвинувачень [29].

Таке заочне провадження в МКС зараз застосовується вперше. Так, у 2025 році протягом трьох рішень Палата попереднього розгляду II та III постановила, що Джозеф Коні, який найдовше перебуває на волі як втікач Суду, є особою, яку неможливо знайти, й що існують підстави для проведення

слухання щодо затвердження обвинувачень за його відсутності. Було вжито всіх розумних заходів для інформування пана Коні про висунуті проти нього звинувачення та про слухання щодо затвердження обвинувачень, яке відбудеться. Апеляційна палата підтвердила висновок про те, що всі критерії для проведення заочного провадження щодо затвердження обвинувачень були виконані. У листопаді 2025 року Палата III винесла рішення, підтверджуючи звинувачення проти Коні, після першої у своєму роді процедури, яка врахувала інтереси жертв нарешті висловити свою думку у давно неактивній справі. Однак важливо зазначити, що це не означає, що суд встановлює його винуватість або невинуватість. Заочне провадження в МКС лише перевіряє, чи є достатні підстави для того, щоб справа йшла до суду, тобто виступає певним фільтраційним механізмом, а не повноцінним заочним провадженням [30].

Важливо згадати, що Спеціальний трибунал для розгляду злочину агресії проти України був створений 25 червня 2025 року через офіційну правову угоду між Україною та Радою Європи, до якої додавався відповідний Статут. Стаття 28 цього Статуту дозволяє заочні судові процеси лише за умови, що обвинувачений був належним чином поінформований, мав реальну можливість з'явитися, був представлений адвокатом і має безумовне право на повний перегляд справи – стандарти, що відповідають керівним принципам Ради Європи та рішенням ЄСПЛ, про які зазначалось вище [31]. Однак наразі деякі науковці критикують таке положення. Наприклад, професор Хеллер згадує про приклад Спеціального трибуналу для Лівану, що нічого не може показати за свої роки існування, окрім заочного засудження трьох підозрюваних, яких, ймовірно, ніколи не буде схоплено. Цей професор зазначає, що враховуючи, що новий Трибунал навряд чи матиме російського підозрюваного на лаві підсудних найближчим часом здається дуже ймовірним, що Трибунал не проводитиме нічого, окрім безрезультатних заочних судових процесів [32]. Ми вважаємо, що судові процеси за відсутності підсудних піднімають питання легітимності Трибуналу. З одного боку, існує значний тиск, щоб забезпечити кримінальне правосуддя, яке є одночасно справедливим і швидким, щоб держава могла відновитися, забезпечити

правосуддя для жертв і дати свідкам можливість дати свідчення, поки вони присутні, і їхні спогади ще свіжі. Статут Трибуналу дозволяє проводити судові процеси за відсутності обвинуваченого, включаючи суворі заходи захисту. Це базується на попередніх процедурах (Трибунал для Лівану), при цьому чітко зазначено, що такі процеси не є основним методом. З іншого боку, існує необхідність уникати правосуддя переможців, і існують справедливі побоювання щодо справедливості міжнародного суду для обвинувачених. На нашу думку, стаття 28 є спробою збалансувати необхідність поточного процесуальних рішень з важливістю належного процесу та легітимністю судових результатів. З юридичної точки зору ця стаття надає необхідні гарантії для проведення справедливих процедур і також встановлює таке провадження в часи, коли МКС не має такої можливості. Тому це скоріше позитивний механізм, який повністю покаже себе в практичній діяльності, і ми зможемо більше говорити про його доцільність.

Таким чином, жоден міжнародний чи регіональний договір з прав людини не містить прямої заборони на проведення судових процесів за відсутності підозрюваного/обвинуваченого в національних юрисдикціях. Існує загальноприйнята міжнародна практика, що право підозрюваного/обвинуваченого на присутність під час судового процесу не є абсолютним і може бути обмежене в певних випадках з обов'язковим дотриманням певних процесуальних гарантій. З огляду на проведений аналіз можна видалити наступні стандарти проведення провадження *in absentia*:

1. Належне повідомлення особи про здійснення проти неї кримінального провадження;
2. Обов'язкове залучення захисника та забезпечення права на захист через ефективну правову допомогу;
3. Гарантування права на перегляд справи у разі явки обвинуваченого та його попередньою необізнаністю про здійснення проти нього кримінального провадження.

1.3. Гарантії права на захист особи під час здійснення кримінального провадження *in absentia*

Враховуючи особливості процедури спеціального досудового розслідування, зумовлені відсутністю підозрюваного, роль захисника набуває особливої ваги. Саме захисник покликаний забезпечити змагальність процесу та неухильне дотримання прав та законних інтересів підозрюваного чи обвинуваченого. ЄСПЛ встановлює низку стандартів щодо права на ефективний захист у кримінальних справах, зокрема у випадках, коли обвинувачений відсутній на судовому засіданні. Наприклад, у рішенні ЄСПЛ «Ван Гейзехем проти Бельгії» наголошено, що право кожного підозрюваного чи обвинуваченого на ефективний захист є однією з фундаментальних гарантій справедливого судового розгляду. Неявка обвинуваченого на судові засідання сама по собі не позбавляє його цього права та не може розцінюватися як порушення статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [33].

Якщо системно проаналізувати положення КПК України, то можна виділити наступні особливості участі захисника в спеціальному досудовому розслідуванні та судовому розгляді:

1. Обов'язкова участь захисника в кримінальному провадженні щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування за ст. 52 та 297-3 КПК України ти при спеціальному судовому розгляді за абз. 5 ч. 3 ст. 323 КПК України [2]. На нашу думку, імперативна участь захисника в даному випадку є повністю обґрунтованою, оскільки право на захист є не просто формальністю, а фундаментальною засадою всього кримінального процесу. У такому диференційованому провадженні, коли підозрюваний чи обвинувачений фізично відсутній і не може особисто здійснювати свій захист, обов'язок забезпечити такий захист має неухильно покладатися на захисника. Інакше принцип реального права на захист буде грубо порушено.

2. Обов'язкова участь захисника під час розгляду слідчим суддею клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування. Зазначена

норма покликана гарантувати підозрюваному надання кваліфікованої юридичної допомоги з самого початку процедури спеціального досудового розслідування, тим самим забезпечуючи дотримання його права на захист, однак у практичній діяльності виникає невизначеність щодо часу залучення захисника. Відповідно до ст. 52 КПК України участь захисника є обов'язковою в кримінальному провадженні щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, – з моменту прийняття відповідного процесуального рішення. При цьому згідно з ч. 1 ст. 297-3 КПК України клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування розглядається слідчим суддею не пізніше десяти днів з дня його надходження до суду за участі особи, яка подала клопотання, та захисника [2]. Відповідно, ці норми мають різні положення щодо моменту залучення захисника, й постає питання: це має бути з моменту прийняття відповідного процесуального рішення, тобто винесення ухвали про дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування чи, наприклад, з моменту направлення клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування слідчим чи прокурором. Таким чином, можна підмітити певну неузгодженість між цими двома нормами. Як зазначає А. Когут, на практиці ж слідчі, з урахуванням перспективи подальшого спеціального досудового розслідування, приймають рішення про залучення захисника для здійснення захисту за призначенням одночасно з внесенням клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, чи безпосередньо перед ним. Хоча, виходячи з положень ст. 52 КПК України, підстави для обов'язкової участі захисника на даному етапі ще відсутні. Вирішення вказаної суперечності науковець вбачає у внесенні відповідних змін до КПК України, а саме: пункт 8 частини 2 статті 52 викласти у такій редакції: «щодо осіб, стосовно яких передбачається здійснення чи здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, – з моменту призначення до розгляду відповідного клопотання» [34]. Не можемо повністю підтримати дану пропозицію, оскільки слідчий суддя повинен розглянути клопотання не пізніше 10 днів з дня його надходження до суду, як

вимагає ч. 1 ст. 297-3 КПК України. Отже, у захисника буде 10 днів (а то і значно менше з урахуванням часу на залучення) для підготовки до судового засідання та ознайомлення з наявними матеріалами, що видається недостатнім для належного захисту.

Крім цього, науковці звертають увагу на іншу пов'язану з цим питанням прогалину, що міститься в КПК України. Законодавець не передбачив жодних спеціальних строків для винесення та направлення слідчим суддею ухвали про залучення захисника в разі ухвалення рішення про розгляд клопотання про проведення спеціального досудового розслідування. Водночас єдиним встановленим строком є термін розгляду самого клопотання – не пізніше десяти днів із дня його надходження до суду. Д. Шишман як вирішення даної проблеми пропонує доповнити ст. 297-2 КПК України наступними положеннями: «3. У разі, коли підозрюваний самостійно не залучив захисника, слідчий, прокурор не менше ніж за 5 днів до направлення клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування (*in absentia*) зобов'язаний вжити необхідних заходів для залучення захисника» та «4. Клопотання слідчого, прокурора про здійснення спеціального досудового розслідування (*in absentia*) та доданих до нього матеріалів вручається захиснику підозрюваного не пізніше ніж за 5 днів до дня подання його до слідчого судді.» [35]. Такий підхід нам видається гарно прописаним, однак у деяких випадках захисник усе одно не буде мати достатньо часу для підготовки та ознайомлення з матеріалами кримінального провадження з доволі об'ємними справами, наприклад, щодо корупційних правопорушень. Доцільніше було б встановити більший строк, наприклад, 15 днів.

3. Залучення захисника підозрюваним чи слідчим суддею. За абзацем 2 частини 1 статті 297-3 КПК України якщо підозрюваний самостійно не залучив захисника, слідчий суддя зобов'язаний вжити необхідних заходів для залучення захисника [2]. Якщо буквально тлумачити дану норму, то видається, що у заочному кримінальному провадженні існує лише два механізми залучення захисника: або підозрюваним самостійно, або безпосередньо слідчим суддею. Як зазначає А. Тимофєєва, непоодинокими є випадки, коли слідчий або прокурор

самостійно залучають захисника на підставі п. 3 ч. 1 ст. 49 КПК України, коли поряд з цим у ч. 1 ст. 297-3 КПК зазначено обов'язок лише слідчого судді призначити захисника [36]. Відповідно, дана стаття по суті суперечить абзацу 2 частини 2 статті 7 КПК України, за якою сторона обвинувачення зобов'язана використати всі передбачені законом можливості для дотримання прав підозрюваного чи обвинуваченого (зокрема, прав на захист, на доступ до правосуддя, таємницю спілкування, невтручання у приватне життя) у разі здійснення кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) [2]. Таким чином, вважаємо, що формулювання даного положення є некоректним та потребує внесення змін. Пропонуємо викласти його в наступній редакції: «Якщо захисник не був залучений раніше, слідчий суддя зобов'язаний вжити необхідних заходів для його залучення». Але цікаво, що здійсненим аналізом судових ухвал з цього питання не було виявлено випадків, коли слідчий суддя самостійно залучав захисника, навпаки існує наступна проблематика.

Під час аналізу ухвал суддів щодо розгляду клопотань про здійснення спеціального досудового розслідування виявлено проблему не зазначення про участь захисника під час розгляду клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування. Так, ухвали слідчого судді Солом'янського районного суду м. Києва у справі № 760/759/18 від 20.07.2018 [37], слідчого судді Деснянського районного суду м. Чернігова у справі № 750/1573/23 від 14.02.2023 [38], слідчого судді Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області у справі № 308/11377/22 від 23.09.2022 [39] не містилось жодної згадки про присутність захисника під час розгляду клопотання та про вжиття суддею заходів щодо його залучення. На нашу думку, це є суттєвим недотриманням вимог КПК України слідчим суддею, що всупереч статті 297-3 КПК України є порушенням прав підозрюваного на захист та може призвести до оскарження усіх подальших рішень. Окрім того, стаття 374 КК України передбачає кримінальну відповідальність за ненадання суддею своєчасно захисника підозрюваному [3].

3. Право брати участь у всіх процесуальних діях під час спеціального досудового розслідування та спеціального судового розгляду. Захисник користується повним обсягом прав, передбачених ст. 46 КПК України, зокрема правом збирати та подавати докази, брати участь у СРД, заявляти клопотання та відводи [2]. У зв'язку з відсутністю підозрюваного (обвинуваченого) участь захисника в таких діях набуває особливого значення, оскільки саме він є єдиним суб'єктом, який реально здійснює захист.

4. Право на отримання копій процесуальних документів, що підлягають врученню підозрюваному, та копій ухвал слідчого судді, суду (ч. 2 ст. 297-5 та абз. 6 ч. 3 ст. 323 КПК України) [2].

Суттєвою прогалиною в законодавстві, на яку звертає увагу О. Калінніков, є відсутність права підозрюваного та його захисника на оскарження ухвали про здійснення спеціального досудового розслідування, зважаючи на те, що прокурор має право на оскарження ухвали про відмову у здійсненні спеціального досудового розслідування [40]. Ми погоджуємось з даною тезою, оскільки відсутність такого права певною мірою порушує принцип рівності сторін, який у даній особливій формі провадження беззаперечно має бути дотримано, що потребує внесення змін до КПК України. Крім того, це особливо важливо, оскільки чинне законодавство не зобов'язує слідчого чи прокурора надавати захиснику копію клопотання про спеціальне досудове розслідування та матеріалів, якими воно обґрунтовано. Це позбавляє захисника можливості підготувати обґрунтовану правову позицію, що порушує право підозрюваного на ефективну правову допомогу. На підставі вищевикладеного пропонуємо пункт 12 частини 1 статті 309 КПК України уточнити та викласти в такій редакції: «12) здійснення спеціального досудового розслідування або відмову у ньому».

Саме від сумлінності та професійної майстерності захисника безпосередньо залежить, наскільки ефективно підозрюваний чи обвинувачений зможе реалізувати своє конституційне право на захист, а також чи вдасться кримінальному провадженню в цілому досягти своїх ключових завдань, а саме встановити істину у справі та забезпечити законність і обґрунтованість усіх

процесуальних рішень. Крім того, якщо обвинувачений не присутній, суд повинен забезпечити реальне, а не формальне представництво адвокатом, а також надати адвокату достатній час і можливості для ознайомлення з матеріалами справи, як зазначено у справі ЄСПЛ «Сейдович проти Італії». Суд неодноразово наголошував на тому, що просте призначення захисника національними органами не гарантує надання ефективної правової допомоги. Суд констатував, що призначений адвокат може ухилятися від належного виконання своїх професійних обов'язків, що фактично нівелює право на захист [41]. Однак з огляду на проаналізовану літературу та сучасну практику можна стверджувати, що наразі проблема в деяких справах полягає у лише «формальній» присутності захисника, а саме відсутності його активної процесуальної діяльності, спрямованій на захист інтересів клієнта.

Цю проблему підтверджує практика ВС. У постанові в справі № 607/9498/16-к від 13 червня 2019 року ВС зазначив наступне: «Зі звукозапису судових засідань вбачається, що захисник був присутній на судових засіданнях виключно формально. Він не ініціював жодних заяв чи клопотань, спрямованих на захист ОСОБА_1, повністю погоджувався з усіма клопотаннями сторони обвинувачення, що призвело до неповноти, однобічності та упередженості судового розгляду та, як наслідок, до порушення принципу змагальності. Зазначені обставини є істотним порушенням кримінального процесуального закону, порушенням права на захист, що стало перешкодою для ухвалення судом законного та обґрунтованого судового рішення» [42]. Таким чином, ВС скасував рішення судів першої та апеляційної інстанцій та направив на новий розгляд до суду першої інстанції. Цей випадок яскраво показує, що формальна участь захисника без реального виконання ним своїх обов'язків не гарантує належного захисту прав підозрюваного і може призвести до скасування судових рішень. Однак за іншою постановою ВС у справі №761/21398/22 від 10 вересня 2024 року залучений у вказаному КПК України порядку адвокат здатен забезпечити право особи на захист [43]. Тут можна свідчити про певну розбіжність позицій ВС з даного питання.

У теорії слідчий суддя має повноваження щодо зміни захисника у випадках, передбачених КПК України. Наприклад, згідно з постановою ВС у справі № 757/56487/17-к від 08.05.2019 заміна слідчим суддею під час розгляду клопотання про надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування одного захисника, якого призначено за рахунок державного бюджету і який через поважні причини неспроможний надати правову допомогу в належний час та в належному обсязі, іншим захисником, призначеним за рахунок державного бюджету, не порушує права підозрюваного на належне юридичне представництво і на вільний вибір захисника [44]. Однак такі випадки доволі поодинокі.

Судова практика демонструє численні порушення прав обвинувачених, пов'язані з неналежним виконанням обов'язків захисниками. Зокрема, мова йде про випадки, коли захисник не наводить доводи на захист обвинуваченого, не ознайомлюється з матеріалами справи, не ставить запитання свідкам або навіть під час дебатів заявляє про відсутність доказів для захисту (Новозаводський районний суд м. Чернігова, № 751/1303/23 [45]; Шевченківський районний суд м. Києва, № 761/9575/22 [46]; Києво-Святошинський районний суд Київської обл., № 369/3120/23 [47]). У низці кримінальних проваджень зафіксовано випадки неявки або запізнення захисників без поважних причин і без повідомлення суду, а також прохання заміни захисника чи вирішення питань на розсуд суду (№ 370/1757/23, Макарівський районний суд Київської області [48]; № 367/11332/24, № 370/140/24, Ірпінський міський суд Київської області [49, 50]; № 337/6022/24, Хортицький районний суд м. Запоріжжя [51]; № 644/5405/24, Індустріальний районний суд м. Харкова [52]; № 363/6664/23, Вишгородський районний суд Київської області [53]). Окремо фіксувалися випадки зловживання правом, зокрема шляхом неузгоджених відмов від участі, заяв про територіальні обмеження представництва та інших дій, спрямованих на затягування провадження (№ 367/6700/24, № 370/1485/23, Ірпінський міський суд Київської області). Типовими є випадки формальної або пасивної участі захисників, зокрема у неприйнятних умовах – за кермом, у русі, за відсутності належного

зв'язку (наприклад, № 760/21748/24, Солом'янський районний суд м. Києва; № 950/3216/24, Лебединський районний суд Сумської області; № 367/1956/25, Ірпінський міський суд Київської області) [54].

Це можливо пояснити відсутністю клієнта, однак правозастосовна практика свідчить про те, що адвокати, які призначаються центрами з надання БПД, не завжди здійснюють ефективний захист підозрюваного, обвинуваченого чи через об'єктивні обставини (наприклад, брак часу та відсутність можливості підготуватися до участі у процесі), чи суб'єктивні (несумлінне ставлення до виконання обов'язків). Зокрема, така «формальність» дуже поширена серед адвокатів БПД. Показовим документом у даному питанні є Звіт Національної асоціації адвокатів України з актуальних питань функціонування системи БПД в Україні за 2023 рік. Зокрема, виокремлено наступні проблеми в практичній діяльності:

- центри з надання БПД не забезпечують безперервної участі захисника в таких провадженнях. Сформована практика, згідно з якою центри видають адвокатам доручення на проведення окремої процесуальної дії на розгляд клопотання про обрання запобіжного заходу та на розгляд клопотання про спеціальне досудове розслідування. А потім – доручення на захист тоді, коли слідство закінчене і відбувається ознайомлення з матеріалами провадження та вручення обвинувального акта;

- органи БПД створюють нестабільність у правилах строку дії доручень у справах, де проводилося спеціальне досудове розслідування. Із закінченням спеціального досудового розслідування повноваження адвоката припиняються, незважаючи на те, що в дорученні визначено його строк дії «до закриття кримінального провадження»; закінчення останнього судового провадження з перегляду судових рішень; використання всіх національних засобів правового захисту». Суд самостійно повинен залучати адвоката ухвалою при призначенні спеціального судового розгляду;

- своїми рішення Координаційний центр з надання безоплатної правничої допомоги не тільки втручається в правову позицію адвоката у справі, але і

здійснює тиск на адвоката, спонукаючи його до обрання комфортної для інших органів позиції [56].

На це звертають увагу й детективи НАБУ. У разі, якщо обвинувачений самотійно наймає адвоката, участь захисника зазвичай є активною, включає подання клопотань, участь у засіданнях тощо. Якщо захисника призначено через центр БПД, то його участь інколи є суто формальною, але були й випадки, коли захисники від БПД активно захищали позицію клієнта. Загалом, за словами детективів, участь захисника, незалежно від його джерела залучення, може впливати на якість змагальності процесу, але не обов'язково – все залежить від конкретної особи захисника [Додаток 1].

Необхідно підкреслити, що позитивним зрушенням додаткової регламентації участі захисників у процедурі *in absentia* було затвердження роз'яснення Ради адвокатів щодо участі адвокатів у кримінальних провадженнях за відсутності підозрюваного, обвинуваченого. З даного акту є такі важливі тези, як: адвокат, діючи як захисник відсутньої особи, самотійно визначає свою правову позицію у справі; будь-які заклики, схиляння тощо до відмови від виконання доручення, до необхідності проведення чи не проведення спілкування з клієнтом, до необхідності реалізації чи не реалізації конкретних процесуальних дій в провадженнях «*in absentia*» є втручанням в правову позицію адвоката та порушенням гарантій його діяльності [57]. Цікаво, що даний акт містить наступне положення: «Ця правова позиція включає в себе форму участі (не участі) в засіданні, заявлення (не заявлення) клопотань, надання (не надання) доказів суду, позицію по суті справи чи клопотання, позицію щодо оскарження судових рішень тощо» [57]. Тобто дане роз'яснення по суті з одного боку, сприяє забезпеченню принципу незалежності адвокатури, але з іншого боку, не вирішує проблему формальної участі захисників. Наприклад, Є. Коць стверджує, що під час розгляду клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування адвокат повинен заперечувати кожне таке клопотання. При цьому посилається на процесуальні підстави: неналежне вручення процесуальних документів (у т.ч. повідомлення про підозру), невстановлене місцезнаходження особи, не

оголошення у розшук, відсутність доказів ухилення від кримінальної відповідальності тощо. Йому видається неправильним, якщо адвокат під час розгляду клопотання констатує, що матеріали кримінального провадження зібрані відповідно до норм КПК, а здійснення спеціального досудового розслідування відповідатиме інтересам потерпілого, адже у даному випадку захисник підтримує позицію сторони обвинувачення, не реалізує засаду змагальності, не виконує обов'язку щодо забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного та з'ясування обставин, які спростовують підозру (ст. 47 КПК) [58]. Водночас ми не можемо повністю погодитися з такою категоричною позицією. Обов'язок захисника полягає не в автоматичному запереченні кожного клопотання, а в ефективному та обґрунтованому захисті прав і законних інтересів підозрюваного. Формальне заперечення «за замовчуванням», навіть за відсутності реальних процесуальних порушень, може бути розцінено як зловживання процесуальними правами та суперечити принципу добросовісності здійснення захисту. Змагальність процесу не означає обов'язкове заперечення всіх дій сторони обвинувачення, а вимагає активної, виваженої та професійно виправданої позиції захисника, спрямованої на реальне забезпечення прав підозрюваного.

Таким чином, необхідно викоренити дані проблеми задля забезпечення підозрюваного або обвинуваченого його прав. Дану тезу і підтримує науковець О. Гурін, що пропонує чітке визначення механізму інформування підозрюваного про хід спеціального досудового розслідування його захисником шляхом внесення змін до КПК України [41]. Є. Пеліхос стверджує про обов'язковість подачі захисником клопотань, скарг тощо [59]. На нашу думку, інколи немає необхідності у подачі таких документів, щоб не затягувати процес справи великою кількістю клопотань. Однак варто підтримати думку щодо удосконалення норм, наприклад, шляхом запровадження можливості самостійного ініціювання посадовими особами, що здійснюють кримінальне провадження, з метою припинення порушення права на ефективний захист питання щодо заміни (усунення) захисника у зв'язку з очевидною нездатністю

останнього ефективно представляти інтереси підзахисного, що виражається у абсолютній пасивній поведінці та невжитті жодних заходів, направлених на захист підозрюваного (обвинуваченого), й зазначені посадові особи вправі інспірувати притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності шляхом звернення із відповідною скаргою до уповноважених органів за неналежне виконання обов'язків захисника [59].

Таким чином, право на захист у кримінальних провадженнях, що здійснюються в порядку спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження (*in absentia*), має реалізовуватися не формально, а через активну, професійну та якісну участь захисника. Це передбачає забезпечення належних умов і стабільного зв'язку під час участі в режимі відеоконференції, ретельну підготовку до справи, активну позицію під час допитів, дослідження доказів та судових дебатів. Суди повинні своєчасно і належним чином реагувати на випадки систематичної неявки або очевидної бездіяльності захисника, зокрема шляхом інформування Координаційного центру з надання безоплатної правової допомоги та ініціювання дисциплінарних проваджень. Крім того, у разі заміни адвоката обов'язково має гарантуватися достатній час для його ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Також слід підтримати пропозицію О. Гуріна щодо підвищення кваліфікації адвокатів, а саме доцільність проводити регулярні тренінги та семінари для адвокатів, які здійснюють захист в кримінальних провадженнях, які здійснюються у формі спеціального досудового розслідування, з метою підвищення їхньої обізнаності щодо особливостей цього виду провадження та ефективних стратегій захисту [41]. Лише за умови дотримання цих стандартів інститут спеціального кримінального провадження за відсутності підозрюваного (обвинуваченого) зможе відповідати конституційним гарантіям права на захист та міжнародним стандартам справедливого судового розгляду, закріпленим у статті 6 ЄКПЛ.

Під час дослідження встановлено, що законодавець чітко визначив вичерпний перелік підстав для проведення заочного провадження (ч. 2 ст. 297-1 та ч. 3 ст. 323 КПК України). Водночас, перелік кримінальних правопорушень, щодо яких можлива процедура *in absentia* видається вузьким і не охоплює значної частини тяжких та особливо тяжких злочинів, що знижує ефективність принципу невідворотності покарання. Крім того, зберігається суттєва правова невизначеність щодо поняття «міжнародний розшук» та моменту його здійснення, що призводить до суперечливої судової практики.

Аналіз міжнародних стандартів показав, що міжнародні органи допускають проведення провадження *in absentia* лише як винятковий захід і лише за умови дотримання гарантій: належного повідомлення особи, забезпечення ефективної правової допомоги та права на повторний повноцінний розгляд справи у разі явки обвинуваченого й його попередньої необізнаності про провадження проти нього.

КПК України закріплює положення, що регламентують право на захист особи шляхом обов'язкової участі захисника в спеціальних провадженнях. Однак цей інститут потребує доопрацювання через невизначеність моменту та строків залучення захисника, органом, що здійснює таке залучення, відсутністю права на оскарження ухвали про здійснення спеціального досудового розслідування. Водночас, існує проблема щодо формального підходу до виконання своїх обов'язків адвокатами.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

2.1. Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії при здійсненні спеціального досудового розслідування

Основні слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії здійснюються у загальному порядку ще до отримання дозволу про здійснення спеціального досудового розслідування. Оскільки як було проаналізовано раніше, задля проведення такої процедури особа має вже перебувати в статусі підозрюваного. Відповідно, органам досудового розслідування необхідно мати певну доказову базу задля підтвердження наявності обґрунтованої підозри. Однак вже після отримання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування сторона обвинувачення здійснює досудове розслідування згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими КПК, з урахуванням положень глави 24-1 КПК. Це закріплює ч. 2 ст. 7 КПК України, за якою зміст та форма кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у частині першій цієї статті, з урахуванням особливостей, встановлених законом [2].

Цікаво, що КПК України та інші закони не наводять визначення поняття «спеціальне досудове розслідування». Крім цього, глава 24-1 КПК не встановлює додаткових особливостей СРД та НСРД. Єдиними особливостями є, зокрема, спеціальний порядок повідомлення про виклики, вручення процесуальних документів (стаття 297-5 КПК України), про що йтиметься в наступному пункті [2].

Така диференційована форма провадження як *in absentia*, що характеризується відсутністю підозрюваного, створює певну процесуальну обмеженість діяльності сторони обвинувачення під час збору та перевірки доказів, а також вичерпного встановлення всіх обставин справи, що є предметом

її доказування. У даному випадку йдеться про неможливість застосування такий ефективний засіб отримання доказів або перевірки вже отриманих доказів як допит підозрюваного чи проводити інші першочергові СРД за участю підозрюваного (пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, одночасний допит двох чи більше допитаних осіб). У той же час, сторона обвинувачення має можливість проводити комплекс інших СРД та НСРД, які не передбачають участь підозрюваного. Важливо підкреслити, що прийняття рішень про повідомлення про підозру та оголошення в розшук в умовах спеціального досудового розслідування має ґрунтуватися на ретельному аналізі наявних доказів та обставин кримінального провадження. Необхідно забезпечити дотримання всіх процесуальних гарантій прав особи, навіть за її відсутності, з метою уникнення порушень законності та забезпечення справедливого судового розгляду в майбутньому [41].

Однак через неврегульованість особливостей СРД та НСРД у спеціальному досудовому розслідуванні серед науковців точаться дискусії щодо процедури їхнього проведення. Наприклад, І. Гловюк та М. Стоянов пропонують забезпечити у спеціальному досудовому розслідуванні проведення допиту, впізнання осіб чи шляхом їх проведення у режимі відеоконференції. Вони зазначають, що певною альтернативою відеоконференцзв'язку може слугувати інститут афідевіту (письмове показання, надане під присягою поза судом) [60]. Ми не погоджуємось з даною позицією й хочемо проаналізувати такі пропозиції на прикладі такої СРД як допит підозрюваного.

Чи буде правомірним задоволення клопотання захисника про допит і його здійснення шляхом відеоконференції? А. Шевчишен зазначає, що аналіз чинного законодавства показав несумісність процесуальних форм спеціального досудового розслідування, що передбачає для його застосування переховування підозрюваного від органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду за кордоном з метою уникнення кримінальної відповідальності, та дистанційного кримінального провадження, зокрема, допиту у режимі відеоконференції, участь у якому підозрюваного є констатацією того, що особа

бажає брати участь у досудовому розслідуванні, а відтак не уникає процедури притягнення її до кримінальної відповідальності [61].

На нашу думку, у спеціальному досудовому розслідуванні проведення допиту підозрюваного у форматі відеоконференції не відповідає сутності провадження *in absentia* та не є правомірним. Звісно, відповідно до статті 232 КПК України слідчий має підстави для проведення такого допиту, зокрема, для забезпечення оперативності досудового розслідування (пункт 4 частини 1 статті 232 КПК України) чи наявності інших достатніх підстав, окрім передбачених у пунктах 1-4 частини 1 статті 232 КПК України (пункт 5 частини 1 статті 232 КПК України) [2], наприклад, необхідність забезпечення встановлення обставин, які підлягають доказуванню. Тобто законодавство прямо не забороняє проведення такого допиту, однак у такому випадку ми ототожнюватимемо спеціальне досудове розслідування з дистанційним досудовим розслідуванням, що є різними формами провадження. Попри відсутність дефініції «спеціальне досудове розслідування» в КПК України, його головна визначальна характеристика – це саме відсутність підозрюваного, а такий допит по суті нівелює це. Якщо підозрюваний має бажання взяти участь у досудовому розслідуванні, він повинен добровільно з'явитися до органу досудового розслідування, після чого на підставі положень частини 5 статті 297-4 КПК України спеціальне досудове розслідування щодо нього припиняється і подальше досудове розслідування продовжується згідно з його загальними правилами, визначеними у КПК України [2]. При цьому, потреба у допиті підозрюваного у режимі відеоконференції, очевидно, відпадатиме. Таким чином, будь-які учасники кримінального провадження, які можуть бути піддані допиту, окрім підозрюваного, можуть бути допитані за правилами статті 232 КПК України у кримінальному провадженні, по якому здійснюється спеціальне досудове розслідування [2]. Однак зміст спеціального досудового розслідування виключає здійснення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій за участі підозрюваного, зокрема, його допиту.

Такої позиції й дотримуються слідчі у своїй практичній діяльності. Наприклад, у ухвалі ВАКС у справі № 991/15/24 було зазначено, що детектив указав, що підозрюваний ОСОБА_5 переховується від органів слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності, враховуючи його неявки на виклики. Також детектив просив звернути увагу на те, що після повідомлення про підозру ОСОБА_5 неодноразово подавав клопотання про свою участь у проведенні слідчих та процесуальних дій в режимі відеоконференції. Факт неготовності ОСОБА_5 прибути до приміщення Національного бюро та Вищого антикорупційного суду з метою безпосередньої участі у кримінальному провадженні підтверджує доводи про те, що можливість призначення покарання у виді позбавлення волі на строк до дванадцяти років з конфіскацією майна мотивує ОСОБА_5 переховуватись від органу досудового розслідування і суду [62].

Окремим аспектом з теми СРД, на який варто звернути увагу, є дотримання засади невтручання у приватне спілкування під час проведення обшуку при спеціальному досудовому розслідуванні, піднятими В. Галаганом та Ж. Удовенко. Так, вони виокремили проблему запрошення захисника для участі у проведенні обшуку житла чи іншого володіння особи за відсутності підозрюваного. Слід погодитись, що дане питання не вирішене ні у частині 5 статті 46, ні у частині 1 статті 236 КПК України однозначно, відповідно до яких захисник може брати участь у проведенні даної слідчої (розшукової) дії за участі в ній підозрюваного. Тобто у випадках проведення обшуку житла чи іншого володіння підозрюваного за його відсутності захисник належить до факультативних учасників такого обшуку. Автори вважають, що слідчий повинен здійснити усі залежні від нього дії, спрямовані на участь захисника у проведенні обшуку саме під час спеціального досудового розслідування. Однак, зауважують, що з іншої сторони, неявка захисника не є перепорою для проведення обшуку житла чи іншого володіння особи. Так, вважаючи, що під час такого обшуку найбільшою мірою існує потреба відповідно до частини 1 статті 15 КПК України гарантувати невтручання у приватне (особисте і сімейне) життя підозрюваного,

В. Галаган та Ж. Удовенко запропонували внести доповнення до частини 5 статті 46 КПК України, де передбачити право захисника брати участь не лише у процесуальних діях за участю підозрюваного, але й у випадках спеціального досудового розслідування [63].

Водночас, автори вважають неприпустимим проведення обшуку житла чи іншого володіння особи не лише без участі підозрюваного, а й осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. До таких осіб належать члени сім'ї, близькі родичі, перелік яких визначений у пункті 1 частини 2 статті 3 КПК України, які мешкають як спільно у обшукуваному житлі, так і окремо, однак їх участь під час проведення обшуку житла чи іншого володіння особи повинна бути обов'язковою. З огляду на зазначене, автори пропонують доповнити четверте речення частини 1 статті 236 КПК України словами «..., а під час проведення спеціального досудового розслідування їх участь є обов'язковою» [63].

З наведеними пропозиціями науковець А. Шевчишен погоджується, але з рядом зауважень. Він акцентує увагу на врахуванні наступних аспектів:

- по-перше, результативність проведення обшуку полягає в раптовості його здійснення. Забезпечення участі захисника в обшуку житла чи іншого володіння особи повинно відбуватися в такий спосіб, щоб виключити витік інформації про планування проведення обшуку житла чи іншого володіння підозрюваного під час спеціального досудового розслідування, що може мати наслідком приховування зацікавленими в уникненні кримінальної відповідальності підозрюваними особами матеріальних об'єктів, які ставить за мету відшукати слідчий. Для формування нормативних приписів щодо повідомлення захисника про обшук житла чи іншого володіння підозрюваного під час спеціального досудового розслідування взяти за основу норму, яка міститься у другому реченні частини 8 статті 135 КПК України, та у частині 1 статті 236 КПК України і передбачити, що повідомлення захисника про такий обшук повинне відбутися якнайшвидше, але в будь-якому разі з наданням йому необхідного часу для підготовки та прибуття за викликом;

- по-друге, ситуації, коли захисники, будучи відповідно до вимог КПК України повідомленими про проведення обшуку, з метою зриву його проведення можуть не з'явитися на місце проведення обшуку. Для таких випадків необхідно передбачити відсутність перешкоди для проведення обшуку при неявці захисника, який був повідомлений про його проведення та не прибув [64].

Ми повністю погоджуємося з позицією В. Галагана та Ж. Удовенко, які слушно зазначають, що слідчий зобов'язаний вжити всіх залежних від нього заходів для забезпечення участі захисника в обшуку житла чи іншого володіння під час спеціального досудового розслідування. Водночас автори правильно підкреслюють, що неявка захисника не є перепорою для проведення самої слідчої дії. На жаль, ці два важливі аспекти – активний обов'язок слідчого щодо сприяння участі захисника та відсутність блокуючого характеру його неявки – не були достатньо враховані у позиції науковця Шевчишена. Зосередившись переважно на питаннях раптовості обшуку та технічних моментах повідомлення, він фактично нівелює збалансований підхід, запропонований Галаганом та Удовенко.

Під час здійснення СРД та НСРД у спеціальному досудовому розслідуванні (*in absentia*) особливо гостро постає питання забезпечення принципу рівності сторін. О. Яновська заважує, що «на практиці, представляється, що сторона захисту не буде знаходитись у рівних умовах із стороною обвинувачення. Адже, стороні обвинувачення для проведення слідчих (розшукових) або негласних слідчих (розшукових) дій достатньо буде звернутись із клопотанням до слідчого судді, а сторона захисту не має права самостійно провадити такі дії. Пряма залежність сторони захисту від рішення сторони обвинувачення щодо доцільності проведення тих чи інших процесуальних дій та явна невідповідність строків реагування судового органу на звернення двох сторін при вирішенні ідентичних питань у процесі досудового розслідування свідчить про відсутність рівності сторін та недостатню процесуальну забезпеченість засади змагальності в кримінальному провадженні» [65].

Водночас не можна повною мірою погодитися з позицією Д. Коперсака, який вважає, що відсутність підозрюваного у спеціальному досудовому розслідуванні автоматично означає його повне заперечення всіх процесуальних дій (обшуку, огляду, вилучення майна, допиту тощо) та безумовне заперечення вини у вчиненому правопорушенні [66]. Такий підхід є надмірно спрощеним і не відповідає завданням кримінального провадження. Проведення СРД та НСРД навіть за відсутності підозрюваного може встановити обставини, що свідчать на його користь, пом'якшують ступінь винуватості або взагалі спростовують підозру. Тому автоматичне тлумачення відсутності особи як її тотального заперечення всіх дій суперечить принципам змагальності, всебічності та об'єктивності дослідження обставин справи. На нашу думку, у спеціальному досудовому розслідуванні особливо важливо забезпечити реальну, а не формальну можливість участі захисника в проведенні СРД та НСРД, аби максимально наблизити рівень гарантій захисту до стандартів звичайного провадження.

2.2. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження у спеціальному досудовому розслідуванні

Питання застосування заходів забезпечення кримінального провадження у спеціальному досудовому розслідуванні регламентується схоже до питання СРД та НСРД, що було досліджено в попередньому пункті. Окремих норм щодо заходів забезпечення саме в главі 24-1 немає, таким чином, застосовуються загальні правила розділу II КПК України [2].

Зазвичай питання застосування заходів забезпечення кримінального провадження вирішується ще до отримання дозволу на спеціальне досудове розслідування. У даний справах поширеним є застосування арешту майна. Наприклад, у межах розслідування НАБУ за підозрою колишнього президента України та його сина у заволодінні резиденцією «Межигір'я» шляхом зловживання своїм службовим становищем ініційовано арешт сотень об'єктів рухомого, нерухомого майна, та транспортних засобів, які знаходяться на території резиденції «Межигір'я». У подальшому вказані об'єкти за рішенням суду передали Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів [67]. У кримінальному провадженні № 991/1718/25 раніше було накладено арешт на значне майно обвинуваченого ОСОБА_7. Зокрема, ухвалою Апеляційної палати ВАКС від 24.03.2021 (справа № 991/10215/20) та ухвалою слідчого судді ВАКС від 05.01.2021 (справа № 991/10199/20) арешт було застосовано до низки об'єктів, у тому числі земельних ділянок, домоволодінь, квартир, автомобілів (Mercedes-Benz Vario, Volvo B10M, Renault Kangoo та ін.), а також корпоративних прав у ТОВ «Автотехцентр». Під час ухвалення вироку 24 квітня 2025 року ВАКС скасував зазначений арешт майна та здійснив розпорядження активами: земельну ділянку та домоволодіння за адресою АДРЕСА_4 передано Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами для подальшої реалізації [68].

Тимчасовий доступ до речей і документів також широко використовується для отримання банківських виписок, реєстрів майна, електронних даних та іншої інформації без участі підозрюваного. Інші заходи (відсторонення від посади, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом) застосовуються значно рідше. Далі хочеться звернути увагу на питання запобіжного заходу в заочних справах.

Згідно з ч. 1 ст. 193 КПК України порядок розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу здійснюється за участю прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, крім випадків, передбачених частиною шостою цієї статті, яка дозволяє розгляд клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою за відсутності підозрюваного [2]. Таким чином, законодавець фактично окреслив лише один запобіжний захід, який може бути застосовано в спеціальному досудовому розслідуванні.

Системний аналіз положень КПК України дає змогу виокремити наступні особливості такого запобіжного заходу як тримання під вартою у спеціальному досудовому розслідуванні:

- При обранні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою стосовно підозрюваного, обвинуваченого, який оголошений у міжнародний розшук, та/або який виїхав, та/або перебуває на тимчасово окупованій території України, території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, розмір застави не визначається (абзац 2 частини 4 статті 183 КПК України) [2];

- Слідчий суддя, суд розглядає клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та може обрати такий запобіжний захід за відсутності підозрюваного, обвинуваченого лише у разі доведення прокурором наявності підстав, передбачених статтею 177 цього Кодексу, а також наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України, території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, та/або оголошений у

міжнародний розшук. У такому разі після затримання особи і не пізніше як через сорок вісім годин з часу її доставки до місця кримінального провадження слідчий суддя, суд за участю підозрюваного, обвинуваченого розглядає питання про застосування обраного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або його зміну на більш м'який запобіжний захід, про що постановляє ухвалу (частина 6 статті 193 КПК України) [2];

- У разі постановлення слідчим суддею, судом ухвали про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою стосовно підозрюваного, обвинуваченого на підставі частини шостої статті 193 цього Кодексу строк дії такої ухвали не зазначається (частина 4 статті 197 КПК України) [2].

Таким чином, як підтверджує судова практика, під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя зобов'язаний встановити, чи доводять надані сторонами кримінального провадження докази обставини, які свідчать про:

- 1) наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним кримінального правопорушення;
- 2) наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, передбачених статтею 177 КПК, і на які вказує слідчий, прокурор;
- 3) наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України, території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, та/або оголошений у міжнародний розшук;
- 4) недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні.

Детальніше проаналізуємо кожен підставу саме у контексті спеціального досудового розслідування. По-перше, суд повинен ретельно проаналізувати наявність обґрунтованої підозри. Як визначається в доктрині, даний критерій передбачає наявність обставин та відомостей, які б переконали неупередженого спостерігача у тому, що підозрювана особа можливо скоїла кримінальне правопорушення [69]. Наприклад, в ухвалі ВАКС у справі № 991/5134/21 слідчий

суддя вважає, що Слідчий суддя на підставі розумної оцінки сукупності отриманих доказів повинен визначити лише чи є причетність особи до вчинення злочину вірогідною та достатньою для здійснення досудового розслідування. Вище вказані обставини дають підстави обґрунтовано підозрювати ОСОБА_1 у вчиненні вказаних злочинів, що підтверджуються зібраними у ході досудового розслідування матеріалами та доказами вказаного кримінального провадження, які у своїй сукупності вказують на вчинення вищевказаних кримінальних правопорушень, та спростовують доводи сторони захисту про необґрунтованість підозри у даному кримінальному провадженні [70]. У проаналізованих ухвалах щодо розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою суди з достатньою ретельністю підходять до даного критерію та зазначають про низку доказів, що на їхню думку, підтверджує обґрунтованість підозри. Не було виявлено жодної ухвали, де через дану підставу суддя відмовляв у задоволенні клопотання.

По-друге, при обранні запобіжного заходу слідчий суддя також повинен ретельно перевірити наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, передбачених статтею 177 КПК України, і на які вказує слідчий, прокурор. Наприклад, в ухвалі Заводського районного суду м. Миколаєва у справі 487/1905/26 від 20.03.2026 суддя наголосив, що «прокурором доведено наявність ризику, передбаченого п. 5 ч. 1 ст. 177 КПК України, оскільки, з урахуванням наведених вище обставин, існує обґрунтована вірогідність того, що підозрюваний ОСОБА_6 на цей час продовжує та продовжить надалі вчиняти діяння на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній та інформаційній безпеці України, та може вчинити нові злочини» [71]. В ухвалі Печерського районного суду м. Києва у справі 757/14646/26-к від 13.03.2026 «слідчий вважає наявними всі законні підстави для обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою відносно підозрюваного, враховуючи те, що він підозрюється у вчиненні зокрема тяжкого злочину та наявні ризики, передбачені ч. 1 ст. 177 КПК України, а саме: підозрюваний може переховуватися від органів досудового розслідування та/або

суду; незаконно впливати на потерпілих, свідків у цьому кримінальному провадженні, знищити, сховати або спотворити будь-яку з речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; вчинити інше кримінальне правопорушення» [72]. У наступній справі слідчий суддя вважав доведеним наявність ризику знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, незаконно впливати на свідків, оскільки досудове розслідування на даний час не завершено, і процес збору доказів триває, тому, ОСОБА_1 може знищити або сховати документи, які дають підстави підозрювати його та інших співучасників у вчиненні кримінального правопорушення. «Слід врахувати, що ОСОБА_1 має реальну можливість впливати на свідків у кримінальному провадженні шляхом застосування психологічного тиску і спонукання їх до надання неправдивих свідчень, введення в оману органів досудового розслідування та замовчування відомостей, які мають значення для даного кримінального провадження, що свідчить про наявність ризику, передбаченого п. 3 ч. 1 ст. 177 КПК України, а саме можливості незаконно впливати на свідків, інших підозрюваних у цьому ж кримінальному провадженні. Детектив у клопотанні зазначив, що про наявність ризику перешкодження кримінальному провадженню іншим чином свідчить можливість використання ОСОБА_1 з огляду на своє соціальне становище та коло спілкування засобів масової інформації та майнових ресурсів для здійснення тиску на учасників кримінального провадження з метою схилити їх до приховання наявних у їх розпорядженні відомостей, речей і документів, або знищення таких речей і документів, з метою перешкодити кримінальному провадженню» [73]. Таким чином, у справах спеціального досудового розслідування ризик переховування особи при обранні запобіжного заходу буде завжди присутнім, оскільки він безпосередньо пов'язаний із самою суттю заочного провадження та фактом відсутності підозрюваного, тоді як інші ризики, передбачені ст. 177 КПК України (незаконний вплив на свідків, знищення чи

спотворення доказів, вчинення нових злочинів), слідчий суддя перевіряє наявність конкретних та достатніх підстав.

По-третє, найскладніше питання при обранні запобіжного заходу у таких випадках є факт переховування особи та перебування її в міжнародному розшуку. Як вважає О. Лисенко, про обставини того, що особа фактично переховується від органів досудового розслідування, можуть свідчити такі обставини: особа не з'являється за викликами до органів досудового розслідування; не перебуває за місцем реєстрації чи фактичного проживання; не з'являється за місцем роботи (навчання, лікування тощо); відсутність інформації про надходження особи до травматологічних пунктів, моргів; відсутність її на стаціонарному лікуванні в лікувальних закладах; відсутність особи за місцем проживання сім'ї, батьків, друзів тощо [74]. Наприклад, у одній справі зазначалось, що останній перетин державного кордону України здійснювався громадянином України ОСОБА_1 10.09.2013 року авіарейсом сполученням «Ольбія-Донецьк», в той же час згідно відомостей з відкритих джерел інформації та інформації, наданої захисниками ОСОБА_1, підозрюваний ймовірно перебуває на території Російської Федерації. Так, зокрема захисники надали інформацію, що ОСОБА_1 проживає в м. Санкт-Петербург Російської Федерації на законних підставах, що підтверджується його офіційною реєстрацією УФМС Росії по Санкт-Петербургу і Ленінградській області та дозволом на роботу іноземному громадянину та особі без громадянства серії 78, № 14206710 [75].

Як показує судова практика, незважаючи на необов'язковість оголошення особи, яка перебуває на території держави-агресора та тимчасово окупованій території, у міжнародний розшук, слідчі все одно виносять відповідну постанову, оскільки мають таке зобов'язання згідно зі статтею 281 КПК України. Однак питання міжнародного розшуку, як і аналізувалось раніше, є найбільш невизначеним. Існує наступна судова практика:

- Частина суддів вимагає сукупності додаткових процесуальних дій: винесення постанови про оголошення в міжнародний розшук, внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, направлення матеріалів до

Національного центрального бюро Інтерполу в Україні та/або розміщення даних особи в інформаційній системі Інтерполу. Апеляційна палата ВАКС у низці ухвал (зокрема, у справі № 757/37692/19-к від 13.05.2020 та при скасуванні ухвали у справі № 991/2607/20) підтримувала жорсткіший підхід, акцентуючи на необхідності реального звернення до механізмів міжнародного поліцейського співробітництва. «Постановою детектива НАБУ ОСОБА_15 від 18.05.2022 ОСОБА_2 оголошено у міжнародний розшук. Копію вказаної постанови направлено для виконання до Державної прикордонної служби України, Міністерства внутрішніх справ України, Національного центрального бюро Інтерполу в Україні» [76]. Згідно з висновками колегії суддів Апеляційної палати ВАКС у справі №991/2607/20 та у справі №760/23347/19 винесення органом досудового розслідування постанови про оголошення підозрюваного в міжнародний розшук, її скерування з відповідними матеріалами в Департамент міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України та внесення відомостей про це до Єдиного реєстру досудових розслідувань є достатнім для підтвердження факту оголошення особи у міжнародний розшук в розумінні вимог ст. 281 КПК України та ч. 6 ст. 193 КПК України [77].

- Деякі слідчі судді ВАКС вважали достатнім для підтвердження факту міжнародного розшуку лише сам факт винесення постанови органом досудового розслідування, визнаючи її єдиним доказом існування відповідного юридичного факту. «Прокурором долучена копія постанови від 14.06.2021 про оголошення ОСОБА_4 у міжнародний розшук. На переконання суду, існування такої постанови є належним та достатнім доказом факту оголошення останнього у міжнародний розшук» [78].
- У деяких випадках достатнім визнається наявність постанови про оголошення у розшук, а не у міжнародний розшук. «Так, стороною обвинувачення долучено постанову детектива НАБУ ОСОБА_37 від 02.10.2023 про оголошення ОСОБА_5 у розшук. Вказана постанова обґрунтована тим, що ОСОБА_5 викликався до детективів НАБУ, однак не з'явився» [79].

В інших ситуаціях судді вимагають саме оголошення особи в розшук безпосередньо каналами Інтерполу. З цим існує проблема, що у статті 82 «Правила Інтерполу щодо обробки даних» для виставлення щодо особи «червоної картки» необхідно обрання щодо особи запобіжного заходу [80]. Таким чином, маємо так зване «замкнене коло», за яким міжнародний розшук та обрання запобіжного заходу є необхідними умовами одне для одного. Крім цього, Інтерпол відмовляє в провадженнях, пов'язаних з російсько-українською війною через політичну вмотивованість. Комісія з контролю файлів Інтерполу, яка приймає рішення про публікацію «червоної картки», неодноразово приходила до висновку, що використання каналів Інтерполу для отримання ухвал суду про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є некоректним і вказувала, що національний процес обрання запобіжних заходів не має залежати від дій Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол [81].

7 з 7 опитаних детективів НАБУ (100 %) зазначили, що відсутність чіткого визначення «міжнародного розшуку» створює практичні труднощі. Вони наголосили, що раніше в практичній діяльності було прийнято виносити дві окремі постанови: про розшук і про міжнародний розшук. Крім того, суди часто вимагали надання доказів направлення запиту до Інтерполу, тобто підтвердження фактичного вжиття заходів для міжнародного розшуку. Наразі суди ВАКС у деяких випадках визнають достатнім лише постанову про розшук, якщо надано документи, що підтверджують звернення до Інтерполу, тобто постанова про міжнародний розшук не завжди є обов'язковою. Також аргументом слугує й необов'язковість направлення даної постанови при поданні запиту до Інтерполу. Крім цього, було підкреслено, що Інтерпол іноді відмовляє у видачі червоної карточки у справах НАБУ через ймовірність політичного переслідування [Додаток 1].

Така різноманітність позицій свідчить про відсутність єдиної правозастосовної позиції суддів, створює значну правову невизначеність та ускладнює прогнозованість судових рішень при вирішенні питання про застосування заходів забезпечення в кримінальних провадженнях *in absentia*.

Дана невизначеність у законодавстві викликає багато проблем у практичній діяльності зі слів адвоката С. Ханіна. Він зазначає, що тут прихована найбільша кількість зловживань органів досудового розслідування та «заплющені очі» слідчих суддів. Постанова про розшук підозрюваного не оскаржується на досудовому розслідуванні. Тобто навіть коли згадана постанова прийнята безпідставно та фактично підозрюваний не переховується від органів досудового розслідування, ніхто не заважає слідчому прийняти постанову про розшук підозрюваного, а слідчому судді – зазначати, що згадана постанова не оскаржується та він не перевіряє підстави оголошення в розшук, а тільки сам факт наявності постанови – є чи ні [82]. Слід погодитися з висновками захисника, оскільки обов’язку повідомляти всі правоохоронні органи про свої поїздки громадяни України не мають. Можливі ситуації, при яких особу, яка тимчасово перебуває за кордоном, можуть постановою оголосити в розшук. Однак у даних випадках важливо, щоб саме суд ставав механізмом належного контролю за дотриманням кримінального процесуального законодавства та ретельно перевіряв факт переховування особи та наявності належної процедури оголошення в розшук.

Таким чином, вирішенням проблеми вбачаємо внесення змін до КПК України та визначення, що задля достатності факту оголошення особи в міжнародний розшук необхідна постанова слідчого про оголошення особи в розшук та направлення відповідного запиту до Інтерполу. Оскільки вбачаємо найбільш обґрунтованою позицію, викладеної у відповідних ухвалах ВАКС, зокрема в ухвалі Апеляційної палати ВАКС у справі №991/3010/19 від 04.02.2020: «За умови винесення слідчим, прокурором, постанови про оголошення особи у міжнародний розшук, внесення цих даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань у кримінальному провадженні та належним зверненням із запитом до НЦБ задля отримання співробітництва з Генеральним секретаріатом Інтерполу та правоохоронними органами зарубіжних держав щодо міжнародного розшуку підозрюваного, який не було повернуто у передбаченому порядку, особа може вважатися оголошеною у міжнародний розшук» [83].

По-четверте, останнім критерієм є доведення факту недостатності застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні. По суті даний аспект вже регулюється самим КПК України, який дозволяє обрати тільки такий запобіжний захід як тримання під вартою за відсутності підозрюваного. Однак суди обґрунтовують даний аспект наступними положенням. Кримінальний процесуальний закон передбачає, що відносно обвинуваченого, який перебуває на тимчасово окупованій території України, суд може обрати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. За своєю правовою природою така ухвала є дозволом на затримання з метою приводу, для вирішення питання про обрання запобіжного заходу або його зміну на більш м'який запобіжний захід, таким чином, запобіжний захід, обраний щодо ОСОБА_5 та ОСОБА_6 не застосовується. Розглядаючи клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на підставі ч. 6 ст. 193 КПК України, зазначив, що суд позбавлений можливості застосувати щодо обвинувачених більш м'який запобіжний захід, оскільки таке питання буде розглядатися судом після затримання обвинувачених [84]. Цікаво, як в одній справі захисник вважав, що обвинувачений повернеться в Україну і з'явиться до суду особисто, як тільки судом буде вирішене питання про застосування до нього запобіжного заходу, відмінного від тримання під вартою [85]. Таким обґрунтуванням захисник відстоює модель запровадження гарантії недоторканості, яка в Німеччині дуже ефективно використовується. Угода із судом чи правоохоронцями убезпечує особу від застосування заходу у вигляді тримання під вартою, що пропонує суддя ВАКС [81]. Однак ця пропозиція потребує уточнення, оскільки в сучасній практиці існує безліч випадків, коли до осіб застосовували більш м'які запобіжні заходи, в наслідок чого особи втікали з країни та починали переховуватись від слідства, нехтуючи своїми обов'язками.

Однак іншим проблемним аспектом є питання оскарження ухвали слідчого судді про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Питання можливості апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про обрання

запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, постановленої в порядку ч. 6 ст. 193 КПК України, тривалий час залишалося одним із найбільш дискусійних у практиці спеціального провадження. Науковиця І. Басиста вважає, що чинне законодавство не передбачає такого права, оскільки, на її думку, «за змістом пунктів 1–2 частини 1 статті 309, статті 310, частини 2 статті 176, частини 5 статті 190, статей 177, 178, Глави 18, статті 2 КПК України та інших під час досудового розслідування може бути оскаржена в апеляційному порядку лише ухвала слідчого судді про застосування обраного запобіжного заходу» (тобто після затримання особи) [86]. Цю позицію визначено й в постанові колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 13 грудня 2018 року у справі № 483/1186/16-к, де суд прямо зазначив, що «чіткого розмежування між поняттями «застосування запобіжного заходу» та «обрання запобіжного заходу», який би мав різні процесуальні наслідки, кримінальний процесуальний закон не містить» [87]. Проте пізніше практика ВС зазнала суттєвих змін. У справі № 991/5913/21 ККС ВС фактично розмежував ці поняття, визнавши, що ухвала про обрання запобіжного заходу в порядку ч. 6 ст. 193 КПК є лише дозволом на затримання особи з метою приводу і не застосовується до моменту її фактичного затримання [88]. Остаточну правову позицію сформувала Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду, яка дійшла висновку, що така ухвала підлягає апеляційному оскарженню на підставі п. 2 ч. 1 ст. 309 КПК, оскільки її постановлення безпосередньо обмежує конституційне право особи на свободу та особисту недоторканність. На нашу думку, саме цей останній підхід є конституційно обґрунтованим і відповідає міжнародним стандартам справедливого суду. Відмова в апеляційному оскарженні ухвали, яка фактично обмежує свободу особи, суперечить принципам рівності сторін, доступу до правосуддя та гарантіям ст. 6 ЄКПЛ [89]. Тому доцільно або законодавчо закріпити право на оскарження таких ухвал, або остаточно затвердити відповідну правову позицію Верховного Суду.

2.3. Повідомлення про підозру та порядок вручення процесуальних документів при спеціальному досудовому розслідуванні

Повідомлення про підозру є обов'язковою процесуальною передумовою для застосування спеціального досудового розслідування, оскільки статус підозрюваного прямо передбачений ч. 2 ст. 297-1 КПК України як одна з ключових підстав проведення заочного провадження. Законодавець не встановив спеціальних правил вручення повідомлення про підозру в справах *in absentia*, тому воно здійснюється за загальними нормами статей 276–279 КПК України [2]. Водночас у науковій літературі та практиці неодноразово зазначається формальний характер такого порядку, оскільки він розрахований переважно на тимчасову відсутність особи за місцем проживання в Україні, а не на ситуацію, коли особа задовго до відкриття кримінального провадження постійно проживає за кордоном і не знає про існування провадження щодо неї. У таких випадках належне повідомлення особи має здійснюватися через інститут міжнародного співробітництва відповідно до частини 1 статті 566 КПК України (виклик особи, яка перебуває за межами України) та частини 7 статті 135 КПК України (вручення повістки через міжнародний договір або дипломатичне/консульське представництво) [2]. Ігнорування цих норм і застосування лише публікації в ЗМІ або надсилання за «останньою відомою адресою» в Україні призводить до того, що особа фактично не набуває статусу підозрюваного, а отже, застосування до неї процедури *in absentia* є процесуальною помилкою, яка може поставити під сумнів легітимність усього заочного провадження. Таким чином, слідчі та прокурори зобов'язані ретельно перевіряти місце постійного проживання особи та в разі її перебування за кордоном вживати заходів міжнародної правової допомоги, аби забезпечити реальне, а не формальне повідомлення про підозру.

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України суттєво зросла кількість кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів та злочинів проти основ національної безпеки, значна частина яких здійснюється в порядку спеціального досудового розслідування. Серед осіб, стосовно яких

застосовується процедура *in absentia*, переважають громадяни російської федерації, а також особи, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або за межами України. За таких обставин особливої актуальності набуває проблема забезпечення належного та ефективного інформування особи про здійснення щодо неї кримінального провадження, оскільки саме доведення цієї інформації до її відома є однією з ключових процесуальних передумов застосування процедури спеціального досудового розслідування та водночас важливою гарантією права на захист і справедливий суд за міжнародними стандартами [1]. Відповідно до ст. 6 § 3«а» ЄКПЛ кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причину обвинувачення, висунутого проти нього [28]. Хоча міжнародні стандарти не визначають конкретну форму інформування підозрюваного, ЄСПЛ у своїй практиці наголошує, що «інформування особи про те, що проти неї порушено кримінальне провадження, є юридичним актом настільки великої важливості, що воно повинно здійснюватися відповідно до процесуальних і матеріально-правових вимог, здатних гарантувати ефективне здійснення прав обвинуваченого; нечітке та неформальне знання про це не може вважатися достатнім» [90].

Статтею 297-5 КПК України встановлений особливий порядок вручення процесуальних документів при здійсненні спеціального досудового розслідування. Так, у частині 1 даної статті цього Кодексу зазначається, що повістки про виклик підозрюваного у разі здійснення спеціального досудового розслідування надсилаються за останнім відомим місцем проживання чи перебування та обов'язково публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора. Також законодавець встановлює презумпцію ознайомленості підозрюваного зі змістом повісток з моменту їх опублікування вищезазначеними способами [2] [1]. Необхідно детальніше проаналізувати наявні засоби під кутом їхньої ефективності.

Як зазначалося вище, перший спосіб інформування – надсилання повістки за останнім відомим місцем його проживання чи перебування. У рішенні ЄСПЛ «Колоцца проти Італії» зазначив, що спроби встановити місцезнаходження заявника були недостатніми: вони обмежувалися квартирою, де його не вдалося знайти та адресою, зазначеною в записях Генерального секретаря, однак було відомо, що він там не проживав [91]. Тому це звертає увагу правоохоронних органів на перевірку дійсності адреси особи та залучення всіх можливих варіантів. Даний спосіб інформування видається доцільним, насамперед тоді, коли правоохоронні органи проводять належну перевірку дійсності адреси особи. Однак у разі, коли підозрювані не проживали на території України взагалі чи на момент розслідування, перебувають на тимчасово непідконтрольній території чи на території росії, даний засіб видається недостатньо ефективним, оскільки направити повідомлення для таких осіб за останнім відомим місцем проживання фізично неможливо, а міжнародно-правова допомога відсутня [1].

Другим засобом є газета «Урядовий кур'єр», згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про друкований засіб масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження, у якому у 2022 році розміщуються повістки про виклик осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, та інші відомості» [92]. Однак важливо, що Кабінет Міністрів України не приймав надалі акту, який встановлює даний засіб масової інформації на подальші роки, що є суттєвою прогалиною в діяльності органу. Такий спосіб інформування викликає обґрунтовані зауваження. Дана газета доступна лише за попередньою підпискою, що унеможлиблює доступ пересічної особи до цього джерела. Тим більше, велика кількість таких справ ведеться проти громадян рф, які маловірогідно ознайомлюються з газетою. За умови дотримання гарантій забезпечення прав особи, а саме: доведення до неї відповідних повідомлень, то публікація у такому джерелі жодним чином не інформує таких осіб. У цьому контексті видається обґрунтованим розглянути питання про виключення зазначеного способу оприлюднення та надання переваги електронним каналам комунікації. Більше того, з огляду на сучасні тенденції цифровізації, кількість

осіб, які користуються передплатою друкованих засобів масової інформації та регулярно їх читають, є вкрай незначною, що додатково ставить під сумнів ефективність такого способу повідомлення [1].

Останніми двома способами є сайт газети «Урядовий кур'єр» та Офісу Генерального прокурора. Порядок організації публікації в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора повісток про виклик, повідомлень про підозру та відомостей щодо підозрюваних, стосовно яких надано дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування затверджує єдиний Порядок публікації в газеті «Урядовий кур'єр» (та на його сайті) і на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора таких документів - повісток про виклик особи, повідомлень про підозру та відомостей щодо підозрюваних, стосовно яких слідчий суддя вже постановив ухвалу про здійснення спеціального досудового розслідування [93]. На сайті «Урядового кур'єра» розміщуються друковані видання газети з оголошеннями викликів. Задля цього необхідно знайти відповідний розділ і зайти на другу сторінку газети, тобто інформація не відображається одразу. На сайті Офісу Генерального прокурора інформація розташована краще (у верхній частині сайту з клікабельним посиланням «Повістки про виклик») й відразу видно прізвища осіб, яких викликають. Однак, будь-якій людині складно дізнатися про здійснення проти неї кримінального провадження *in absentia*, а тим паче на тимчасово окупованих територіях та росії, де навіть доступ до них може бути обмежений [1].

Наприклад, про недоліки чинного законодавства може свідчити Ухвала Вільнянського районного суду Запорізької області у справі № 314/2409/23 від 25.04.2024. У даній справі «захисник посилався на те, що ОСОБА_3 не було вручено повістку про виклик на засідання, у зв'язку з неможливістю її доставки на окуповану територію. Телефонний зв'язок з обвинуваченою також відсутній. У сторони обвинувачення та захисту відсутні відомості про те, що обвинуваченій відомо про наявність кримінального провадження відносно неї. Територія Мелітопольського району Запорізької області, у тому числі с. Олександрівка, де

за останньою відомою адресою проживала та працювала ОСОБА_3, перебуває в тимчасовій окупації. Доказів того, що у обвинуваченої не було змоги проінформувати суд у будь-який спосіб про її місце перебування, сторона захисту надати не має можливості, бо відсутній зв'язок із підзахисною» [94]. Суд не взяв до уваги клопотання захисника, однак дана ситуація одна з багатьох показує проблематику доведення до відома особи, яка перебуває на тимчасово окупованій території, про здійснення проти неї кримінального провадження [1].

На дану проблему звертають увагу й іноземні науковці. Так, М. Ніколсон у своїй статті як одну з проблем нашого законодавства щодо *in absentia* виділяє процедуру повідомлення особи. Вона зазначає, що триваючий конфлікт між Україною та Росією сильно напружив офіційні лінії зв'язку - остання відома адреса підозрюваного може бути недоступною, або підозрюваний може не мати доступу до українських ЗМІ або веб-сайтів. Зі зниженням ефективності цих каналів українська система правосуддя залишається з обмеженою здатністю повідомляти обвинувачених та гарантувати їх інформовану відсутність [95].

Крім цього, варто звернути увагу на проблему захисту персональних даних особи. Згідно з ч. 4 ст. 296 ЦК України, ім'я фізичної особи, яка затримана, підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, або особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може бути використано (оприлюднено) лише в разі набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо неї або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення [96]. Використання (обнародування) імені особи, яка підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, допускається виключно після набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо неї, незалежно від публічного статусу особи чи суспільного інтересу до інформації. Такі висновки зробив Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду в постанові від 10 вересня 2025 року у справі № 757/19417/23 [97]. Дана справа стосувалась діяльності журналістів, однак у нашому випадку мова йдеться взагалі про державне регулювання цього питання, що тим паче, повинно відповідати законодавству та ставати на захист прав особи. У рішенні

ЄСПЛ від 22 квітня 2010 року у справі «Фатуллаєв проти Азербайджану» наголошено, що п. 2 ст. 6 ЄКПЛ не забороняє владі інформувати суспільство про здійснювані кримінальні розслідування, проте вимагає робити це з максимальною обережністю та обачністю, які необхідні для дотримання принципу презумпції невинуватості [98]. Навіть на сайті НАБУ, який розслідує доволі багато таких проваджень, відповіддю на питання «Чому ви не називаєте прізвищ, коли повідомляєте про викриття корупції?» є «розголошення такої інформації порушує презумпцію невинуватості» [99].

Також згідно з пунктом 2 Розділу III Порядку у публікації повідомлення про підозру у засобі масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження зазначаються: прізвище та посада слідчого, прокурора, який здійснює повідомлення; анкетні відомості особи (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство), якій повідомляється про підозру; номер кримінального провадження, у межах якого здійснюється повідомлення; зміст підозри, правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; дата складення повідомлення про підозру; а також посилання на відповідний розділ офіційного вебсайту Офісу Генерального прокурора, де розміщується сканована копія повідомлення про підозру [93]. Ті самі вимоги й встановлені до відомостей щодо підозрюваних, стосовно яких слідчим суддею постановлено ухвалу про здійснення спеціального досудового розслідування. Дані положення порушують статтю 32 Конституції України, за якою не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [100]. У даному випадку саме підзаконний акт регулює детально поширення конфіденційної інформації про особу. Крім цього, на нашу думку, таке детальне поширення інформації порушує принцип пропорційності щодо розголошення персональних даних. Мета, а саме доведення до відома особи інформації про здійснення проти неї кримінального

провадження може бути досягнута й іншими більш дієвими каналами зв'язку, що не сприятимуть проголошенню конференційної інформації.

Отже, якщо проаналізувати такі публікації на сайті Офісу Генерального Прокурора та сайті газети «Урядовий кур'єр», які є у відкритому доступі, можна побачити, що дані документи розголошують прізвище, ім'я, по-батькові особи, її дату народження, повне місце реєстрації, номер кримінальної справи та провадження та стаття, за якою здійснюється спеціальне досудове розслідування щодо неї [Додаток 2]. Також опубліковуються повідомлення про підозру, які детально регламентують обставини справи з усіма можливими деталями, датами. Безумовно, за чинною моделлю публікації повідомлень існує проблема порушення презумпції невинуватості та розголошення персональних даних особи. Це також може сприяти узгодженню або зміні показань іншими причетними особами, що створює ризик впливу на об'єктивність досудового розслідування та судового розгляду.

З огляду на аналіз практики ВС за останні роки, можна стверджувати, що виключне інформування згідно з КПК України суддям видається достатнім та ефективним (Постанова від 03 лютого 2026 року у справі № 569/16618/23 [101], Постанова від 20 листопада 2025 року у справі № 607/4119/23 [102], Постанова від 11 грудня 2025 року у справі № 686/6637/23 [103]). Однак наразі слідчі, детективи, окрім публікації оголошень у ЗМІ та на сайті Офісу Генерального прокурора, вживають додаткові заходи, які забезпечують ефективне повідомлення особи про здійснення проти неї кримінального провадження. Про це свідчать наступні рішення:

- У справі № 686/27031/22 додатково було направлено повідомлення про підозру на електронну адресу Державної Думи Федеральних зборів РФ, обвинувальний акт був перекладений на російську мову та направлений на офіційну адресу Державної Думи РФ шляхом електронного звернення, яке було зареєстроване [104];

- У справі № 296/3453/23 здійснено інформування шляхом направлення та отримання особою за допомогою месенджерів текстових повідомлень про підозру та його виклик [105];
- У справі № 326/1385/18 додатково були направлені документи голові ОСББ та свідку, який постійно спілкується з підозрюваним та який підтвердив факт обізнаності досудового розслідування. Крім того, як додатковий захід, було здійснено направлення відповідних процесуальних документів за допомогою месенджера «Viber» на номер телефону, яким користувався підозрюваний [106];
- У справі № 242/3982/16-к особу намагалися повідомити про підозру шляхом направлення поштових відправлень за місцем реєстрації та роботи, звернення до Генерального консульства РФ, направлення запиту про міжнародну правову допомогу до компетентних органів Російської Федерації, а також шляхом телефонного зв'язку за відомим номером [107] [1].

Однак правоохоронцям потрібно пам'ятати про використання таких способів у приватний спосіб, а не розголошення такої інформації публічно (як наприклад, залишення коментаря під постом у Фейсбуці особи). Як зазначалось раніше, це також порушує право на приватність особи, презумпцію невинуватості та розголошує персональні дані особи [1].

Загалом, такі додаткові засоби інформування слід відзначити як позитивні дії з боку правоохоронних органів, спрямовані на дотримання міжнародних стандартів. Однак їх нездійснення, а тільки дотримання передбаченого процесуальним законодавством порядку повідомлення особи не тягне за собою порушення КПК України. Тобто є необов'язковим, що видається прогалиною в законодавстві через дієвість таких механізмів [1].

У даному аспекті зразковою справою є справа зі збиття МН-17 в Гаазькому суді, яка завершилась в 2022 році заочним засудженням Гіркаїна, Дубінського та Харченка. Вона продемонструвала, наскільки ефективними можуть бути органи правопорядку у врученні таких повідомлень. Наприклад, прокуратура надсилала посилання на веб-сайти з інформацією про кримінальне провадження, на

передбачувані акаунти WhatsApp, електронну пошту та соціальні мережі, що належать Харченку та його дочці (Фейсбук, Скайп). Згодом органи відслідковували інформацію про перегляд даних повідомлень особою, й було підтверджено про відкриття цих повідомлень за допомогою пристроїв з IP-адресами з Донецька. Також органи ретельно сліdkували за соціальними мережами підозрюваних на наявність інформації про обізнаність ними про здійснення щодо них розслідування [108].

Нещодавно до Верховної Ради України надійшов законопроект, який пропонує надсилання паперових оголошень, й залишення лише публікування на сайті Офісу Генерального Прокурора та сайтах судів. Ми підтримуємо їхнє обґрунтування даних змін з огляду неефективності такого способу та додаткових видатків з бюджету на таке друкування. Однак запропонований механізм усе одно видається неієвим з огляду на вищесказані причини, й такі зміни є недостатніми [109].

Отже, чинний порядок інформування особи про здійснення щодо неї заочних кримінально-правових процедур, безумовно, є кращим, ніж повна відсутність будь-яких засобів повідомлення про спеціальне досудове розслідування. Водночас, механізм, який передбачив законодавець, не забезпечує реального й гарантованого доведення до особи інформації про провадження таких процедур стосовно неї. Видається обґрунтованим спрямувати зусилля на вдосконалення засобів належного повідомлення особи про наявність щодо неї кримінально-правових претензій незалежно від її місцезнаходження. Шляхом вирішення даної проблеми є розширення переліку способів інформування на законодавчому рівні, зокрема, передбачення можливості використання всіх наявних та відомих органу досудового розслідування каналів зв'язку з особою. Йдеться про направлення процесуальних документів за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти, офіційних електронних кабінетів, месенджерів, соціальних мереж та інших цифрових платформ, якщо відповідні контактні дані об'єктивно встановлені та можуть бути ідентифіковані. Також видається обґрунтованим створення окремої платформи. Така система могла б

функціонувати на базі єдиного захищеного порталу з обов'язковою ідентифікацією користувача, фіксацією часу направлення та відкриття документів, а також збереженням технічних даних як доказу належного повідомлення. У цьому контексті оприлюднення відповідної інформації в наявних у чинному КПК України засобах може розглядатися лише як допоміжний спосіб інформування про початок спеціального досудового розслідування, але не як виключний механізм повідомлення, хоч друковані видання можна й повністю виключити з огляду на їхню застарілість. Такі зміни насамперед сприятимуть забезпеченню законності та обґрунтованості здійснення спеціального досудового розслідування, а також гарантуватиме реалізацію права особи бути почутою (*right to be heard*). Крім того, це мінімізує ризик звернень до ЄСПЛ із можливими висновками про порушення статті 6 ЄКПЛ у зв'язку з необізнаністю особи про кримінальне провадження внаслідок невиконання державою позитивного обов'язку щодо її належного інформування [1].

Отже, чинний перелік способів повідомлення, передбачений КПК України, у практичній діяльності видається недостатньо ефективним для забезпечення реального доведення інформації до відома особи. Хоча органи досудового розслідування нерідко використовують додаткові засоби комунікації, такі дії не мають характеру загального обов'язкового правила, а залишаються факультативними. За таких умов виникає потреба у переосмисленні підходів до інформування осіб у процедурі *in absentia* з орієнтацією на фактичну, а не лише формальну ефективність повідомлення, та внесенні змін до КПК України. Стандарт повідомлення підозрюваного, передбачений чинним КПК України є таким, що не відповідає практиці ЄСПЛ та неминуче призведе до відповідальності держави за порушення права статті 6 ЄКПЛ [1].

Проведений аналіз особливостей спеціального досудового розслідування свідчить, що чинне законодавство України забезпечує загальний порядок

здійснення СРД та НСРД, а також застосування заходів забезпечення кримінального провадження навіть за відсутності підозрюваного. Водночас відсутність підозрюваного об'єктивно обмежує можливості сторони обвинувачення щодо повноцінного збирання та перевірки доказів, зокрема унеможливорює проведення допиту підозрюваного, впізнання та інших слідчих дій за його безпосередньої участі. Запропоновані в науковій літературі альтернативи (відеоконференцз'язок, афідевіт) не відповідають сутності провадження *in absentia*. Особливу увагу необхідно приділяти забезпеченню реальної, а не формальної участі захисника в найбільш інвазивних слідчих діях, зокрема в обшуку житла чи іншого володіння особи.

Щодо заходів забезпечення кримінального провадження, то найбільш поширеними залишаються арешт майна та тимчасовий доступ до речей і документів. Обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в порядку ч. 6 ст. 193 КПК України супроводжується значною правовою невизначеністю, насамперед у питанні моменту та підтвердження факту оголошення особи в міжнародний розшук. Суперечлива судова практика з цього питання, а також дискусії щодо можливості апеляційного оскарження відповідних ухвал слідчих суддів, свідчать про нагальну потребу законодавчого врегулювання цих інститутів.

Аналіз порядку повідомлення про підозру та вручення процесуальних документів продемонстрував формальний характер способів, передбачених ст. 297-5 КПК України. Публікація в «Урядовому кур'єрі» та на сайті Офісу Генерального прокурора не забезпечує реального доведення інформації до відома підозрюваного, особливо коли особа перебуває за кордоном або на тимчасово окупованій території. Це створює суттєві ризики порушення ст. 6 ЄКПЛ. Перспективним напрямом вдосконалення є розширення переліку електронних та цифрових каналів комунікації з обов'язковою фіксацією факту ознайомлення, а також створення єдиного захищеного порталу для офіційного повідомлення.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

3.1. Порядок підготовчого провадження в спеціальному судовому провадженні

Для початку розгляду питання підготовчого провадження в спеціальному судовому провадженні не можна не згадати про Закон України №1422-IX, який удосконалив положення щодо провадження *in absentia*. Так, раніше існувала певна прогалина, яка значним чином перешкоджала практичному втіленню нормативних положень. Положення щодо спеціального судового провадження уточнювали лише порядок здійснення судового розгляду, а не підготовчого провадження, що є окремою стадією кримінального провадження. Через це в практичній діяльності судді, які формально підходили до тлумачення норм КПК, зазначали про неможливість проведення підготовчого провадження, де участь обвинуваченого була обов'язковою. Стаття тепер містить тезу – крім випадків, коли здійснювалося спеціальне досудове розслідування [110].

Водночас, здійснення спеціального досудового розслідування не тягне за собою автоматичного переходу до спеціального судового провадження. Суд призначає його лише у разі, коли сторона обвинувачення доведе існування обставин, визначених у ч. 3 ст. 323 КПК України, що були розглянуті в пункті про кримінальні провадження, у яких можлива процедура *in absentia* [2]. На думку Д. Шумейка, доцільно розглядати клопотання про здійснення спеціального судового провадження під час підготовчого провадження та задля узгодження змісту правової норми, потрібно також у числі рішень, які можуть бути прийняті у підготовчому судовому засіданні передбачити рішення про здійснення спеціального судового провадження [137]. І. Калька пропонує внести зміни в п. 5 ч. 3 ст. 314 КПК України, виклавши його в такій редакції: «5) призначити судовий розгляд (у випадку здійснення спеціального досудового розслідування та надходження клопотання прокурора, до якого додано матеріали про те, що

обвинувачений знав або повинен був знати про розпочате кримінальне провадження – спеціальне судове провадження) на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру» [111]. Судова практика з цього питання доволі неоднорідна.

Так, в ухвалі Вільнянський районний суд Запорізької області № 134670422 від 03.03.2026, суд стверджував, що досудове розслідування завершено в порядку спеціального досудового розслідування, обставин того, що підстави спеціальної процедури кримінального провадження перестали існувати судом не встановлено, обвинуваченим жодної комунікації із захисником, стороною обвинувачення, судом не встановлено. Суд прийшов до висновку, що з метою дотримання розумності строків розгляду кримінального провадження, розгляд кримінального провадження на стадії судового провадження (підготовче провадження та судовий розгляд) слід проводити в порядку спеціального судового провадження (*in absentia*), передбаченому ст. 323 КПК України, до з'явлення обвинуваченого до суду або доставлення його до суду [112]. Але що цікаво, що суд постановив дану ухвалу та призначив нею підготовче засідання. Тобто питання про здійснення судового розгляду було вирішено навіть до підготовчого провадження. Дана позиція суду нам видається незрозумілою, залишається питання, чому суд не розглянув дане клопотання безпосередньо під час підготовчого засідання, оскільки воно може бути проведене без обвинуваченого за рахунок внесених змін до законодавства.

В ухвалі слідчого судді Солом'янського районного суду м. Києва у справі № 760/28837/25 від 14.01.2026 питання щодо спеціального судового розгляду було вирішено безпосередньо під час підготовчого провадження. Суд враховував, що обвинувачений перебуває на тимчасово окупованій території України, переховується від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності, оголошений у розшук, був належним чином повідомлений про кримінальне провадження, в судові засідання не з'явився, тому суд вважав за необхідне розглядати кримінальне провадження стосовно обвинуваченого (*in absentia*) в порядку спеціального судового провадження [113].

Навпаки, в ухвалі Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя у справі № 335/973/23 від 24.05.2023 суд зазначив, що підстави та порядок ухвалення судом рішення про здійснення спеціального судового провадження визначені ст. 323 КПК України, яка міститься в главі 28 КПК України «Судовий розгляд». Суд дійшов до висновку, що клопотання прокурора є передчасним та підлягає вирішенню саме на стадії судового розгляду [114].

Таким чином, можна відмітити певну неузгодженість щодо часу розгляду клопотання прокурора про здійснення спеціального судового розгляду, що необхідно виправити шляхом внесення змін до КПК України. Аналіз судової практики показує, що дане питання вирішується саме під час підготовчого провадження. Такий момент видається найбільш слушним для розгляду клопотання й призначення безпосередньо судового розгляду. Саме тоді буде відсутня ситуація, за якої починається судовий розгляд, питання щодо *in absentia* не вирішено, обвинувачений відсутній, а суддя не знає, чи застосовувати частину 3 статті 323 КПК України. Тому пропонуємо викласти пункт 5 частини 3 статті 314 КПК України в наступній редакції: «призначити судовий розгляд або спеціальний судовий розгляд на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;». Також є доцільним внесення змін до пункту 4 частини 2 статті 315 КПК України, а саме доповнити фразою «про здійснення спеціального судового розгляду», що закріпить можливість розгляду клопотання прокурора про здійснення спеціального судового розгляду під час підготовчого провадження.

Таким чином, зазвичай саме під час підготовчого провадження суд розглядає клопотання прокурора про здійснення спеціального судового розгляду. Незважаючи на те, що здебільшого такі клопотання задовольняються, трапляються й відмови. Шляхом аналізу 13 ухвал суду про відмову в задоволенні клопотання прокурора про здійснення спеціального судового провадження [Додаток 3] можемо зробити наступні висновки. Найпоширенішою причиною відмови суду є не доведення прокурором факт переховування особи та оголошення її у міжнародний розшук. Прокурори наче презюмують, що при

здійсненні спеціального досудового розслідування спеціальне судове провадження є автоматичним. Однак суди неодноразово наголошують на тому, що прокурори повинні мати належну доказову базу задля підтвердження підстав для здійснення спеціального судового провадження. Крім цього, важливим аспектом є надання оновленої інформації на час розгляду клопотання й доведення переховування особи саме на момент судового засідання. Також суди відмовляють через недоведеність аспекту обізнаності особи про здійснення проти неї кримінального провадження. Таким чином, прокурорам необхідно ретельно підходити до належного обґрунтування клопотання й формування достатньої доказової бази на підтвердження підстав, викладених у ч. 3 ст. 323 КПК України.

Також варто зазначити, що у випадку відмови судом в задоволенні клопотання прокурора про здійснення спеціального судового провадження така ухвала окремому оскарженню не підлягає, повторне звернення не передбачене. Таким чином, доцільним видається додати ухвалу про відмову у здійсненні спеціального судового провадження до переліку судових ухвал, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, а також передбачити можливість повторного звернення з клопотанням про здійснення спеціального судового провадження, якщо є нові обставини, які підтверджують, що обвинувачений знав або повинен був знати про розпочате кримінальне провадження, як пропонує Шумейко Д. [115]. Це сприятиме дотриманню розумних строків та балансу інтересів сторін. Інакше розгляд справи *in absentia* стане неможливим, що зведе нанівець інститут спеціального провадження: докази не отримають правової оцінки, можуть втратити актуальність, а невідворотність покарання – стати ілюзорною.

Відповідно до частини 4 статті 315 КПК України під час підготовчого судового засідання суд роз'яснює обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього колегіально судом у складі трьох суддів. А також згідно з п.п. 10, 24 ч.1 ст. 3, ч.3 ст. 31 КПК України, кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо

злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого - судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних. Тому постає питання, чи в разі проведення підготовчого засідання за відсутністю обвинуваченого захисник може заявити клопотання про здійснення розгляду колегіально судом або судом присяжних [2].

В ухвалі Основ'янського районного суду м. Харкова у справі № 646/8330/24 від 05.05.2025 суд задовольнив таке клопотання захисника з огляду на наступне. «З метою дотримання завдання кримінального провадження (ст. 2 КПК України), законності, як загальної засади кримінального провадження (ст. 9 КПК України), доступу до правосуддя, як загальної засади кримінального провадження (ст. 21 КПК України), вимог кримінального процесуального закону щодо здійснення судом правосуддя та складу суду (ст.ст.30,31 КПК України), дотримання права обвинуваченого на справедливий суд (ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположний свобод), суд вважає за необхідне виконати вимоги кримінального процесуального закону щодо визначення у цьому кримінальному провадженні складу суду з колегії суддів у складі трьох професійних суддів, які будуть здійснювати судові провадження починаючи зі стадії підготовчого судового провадження. З огляду на клопотання захисника обвинуваченого ОСОБА_5 про колегіальний розгляд кримінального провадження судом у складі трьох суддів, що є беззаперечним правом обвинуваченого з огляду на санкцію статті, за якою він обвинувачується, суд дійшов висновку про задоволення даного клопотання.» [116].

В ухвалі Голосіївського районного суду м. Києва у справі № 522/2143/23 від 28.04.2025 суд без додаткової аргументації вважав «за належне закінчити підготовче провадження та призначити судовий розгляд цього кримінального провадження на підставі наявного обвинувального акта у відкритому судовому засіданні судом колегіально у складі трьох суддів в порядку п. 1 ч. 2 ст. 31 КПК України за клопотанням обвинуваченого ОСОБА_6, заявленого в його інтересах захисником ОСОБА_8» [117].

Ухвала Дарницького районного суду м. Києва у справі № 753/11042/22 від 09.03.2023 надає протилежний приклад. Суд зазначив наступне: «Відповідно до ч. 4 ст. 46 КПК України захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених статтею 50 цього Кодексу, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду. З огляду на наведені положення кримінального процесуального закону, суд вважає, що право на розгляд кримінального провадження колегіально є виключним процесуальним правом обвинуваченого і не може доручено захиснику. Таким чином, клопотання захисника про розгляд кримінального провадження колегіально судом у складі трьох суддів, не підлягає задоволенню» [118].

У багатьох рішеннях суд відмічав також, що такого клопотання від захисника не поступало, наче очікуючи його саме від нього, а не обвинуваченого. Таким чином, у даному аспекті знову відмічаємо неузгодженість у позиціях суду. Варто погодитись, що аналіз чинних норм КПК України дає зробити висновок про неможливість звернення захисника з таким клопотанням. Згідно з ч. 4 ст. 46 КПК України захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим. Якщо тлумачити дану статтю буквально разом з положеннями про провадження судом колегіально, то акцентується увага саме на роз'ясненні даного права обвинуваченому безпосередньо, що підпадає під виняток зі ст. 46 КПК України. Однак ми вважаємо, що у спеціальному судовому провадженні (*in absentia*) така вимога створює суттєву процесуальну колізію. Фізична відсутність обвинуваченого робить неможливою особисту реалізацію цього права, що фактично позбавляє його важливих процесуальних гарантій, передбачених для справ із тяжким покаранням. У таких виняткових провадженнях, де обвинувачений не бере участь у процесі, захисник повинен мати право самостійно заявляти відповідне клопотання. Це забезпечує реальне, а не

формальне дотримання права на справедливий суд (ст. 6 ЄКПЛ), принципу змагальності та доступу до правосуддя. З метою усунення практичної невизначеності доцільно або внести відповідні зміни до КПК України (зокрема, прямо передбачити право захисника подавати таке клопотання в порядку спеціального провадження), або сформулювати єдину правову позицію Верховного Суду, яка б дозволяла захиснику реалізовувати це право в інтересах відсутнього обвинуваченого.

3.2. Здійснення судового розгляду за відсутності обвинуваченого

Здійснення судового розгляду за відсутністю обвинуваченого встановлює свої особливості статтею 323 КПК України, у той час як для досудового розслідування було додано окрему главу. Таким чином, законодавче врегулювання провадження *in absentia* має фрагментарний характер. На нашу думку, доцільніше задля комплексного регламентування порядок проведення досудового розслідування та судового розгляду *in absentia* було б об'єднати в окрему главу розділу VI КПК «Особливі порядки кримінального провадження». На це звертає увагу і В. Трофименко, пропонуючи назвати цю главу «Кримінальне провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (*in absentia*), який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності», де мають бути викладені усі положення, що визначають особливості порядку здійснення досудового розслідування цієї категорії кримінальних проваджень та судового провадження [119]. Однак пропонуємо назвати її просто «Кримінальне провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (*in absentia*)».

Спеціальний судовий розгляд відбувається за загальними правилами КПК України, що викладені у главі 28 з урахуванням положень статті 323. Передусім, суд повинен пам'ятати про виключність спеціального судового провадження й обов'язкове дотримання гарантій обвинуваченого. Доволі багато справ *in absentia* стосуються воєнних злочинів, тому також суд повинен проявити свою неупередженість. Наприклад, як відзначає ВС у Постанові колегії суддів Другої судової палати ККС ВС у справі № 127/26784/22 від 30.05.2024, у кримінальному провадженні суд першої інстанції врахував специфіку спеціального судового провадження (ч. 3 ст. 323 КПК), зберігаючи неупередженість та безсторонність під час розгляду справи, приділив особливе значення охороні прав і законних інтересів обвинуваченої як учасника кримінального провадження, яке відбувалося за її відсутності, забезпеченню повного та неупередженого судового розгляду з тим, щоб до обвинуваченої була застосована належна правова

процедура в контексті приписів ст. 2 КПК з дотриманням усіх загальних засад кримінального провадження з урахуванням установлених законом особливостей, які вимагають від суду прискіпливої оцінки кожного поданого доказу обвинувачення, а отже, поріг вимогливості до доказування в такому випадку підвищений [138].

Особливо важливим також є забезпечення судом змагальності сторін та забезпечення сторонам рівні умови для реалізації їхніх прав. У процесі розгляду у спеціальному судовому провадженні (*in absentia*) суд першої інстанції повинен уживати всіх необхідних заходів для реалізації захисником своїх процесуальних прав, надавати кожній стороні розумну можливість представляти справу в таких умовах, які не ставлять цю сторону в суттєво не вигідне становище щодо іншої сторони. Наприклад, у постанові ВС у справі № 727/13085/18 від 19.07.2022 розглядалась ситуація, де суд відмовив задовольнити клопотання сторони захисту про відкладення розгляду справи й надання часу для підготовки виступу в судових дебатах для належної організації та не порушення права на захист його підзахисного без належного і розумного обґрунтування своєї відмови, посилаючись виключно на необхідність забезпечення безперервності судового розгляду (ст. 322 КПК). ВС дійшов до висновку, що суд першої інстанції не вжив необхідних заходів для забезпечення реалізації захисником права на виступ у судових дебатах, не забезпечив сторонам рівних умов для реалізації їхніх процесуальних прав, особливо враховуючи розгляд даного провадження за процедурою спеціального провадження «*in absentia*». Вказані обставини свідчать про порушення принципів юридичної рівності, змагальності та справедливості судового розгляду, оскільки кожній стороні повинна надаватися розумна можливість представляти справу в таких умовах, які не ставлять цю сторону у суттєво не вигідне становище відносно другої сторони. На нашу думку, аргументація прокурорів була доволі слабка, зокрема щодо необхідності витратити прокурором бюджетні кошти на розміщення оголошення. Це ніяк не може свідчити про обґрунтованість підстав до відмови у задоволенні клопотання

про відкладення судового розгляду для підготовки захисником до судових дебатів [120].

Однак загалом суди показують активність для забезпечення рівноваги та ефективності процесу. Наприклад, у проведеному дослідженні ВГО «Асоціація правників України» та Інститутом прав людини АПУ в межах Проєкту «Моніторинг судових засідань за ст. 438 КК України» було систематизовано, що у справі № 367/8696/23 (Ірпінський міський суд Київської області) суд належно відреагував на зауваження захисниці щодо навідних і оціночних запитань прокурора, запропонувавши їх переформулювати. У справі № 367/7326/23 (Ірпінський міський суд Київської області) головуюча суддя уточнювала у прокурора, які саме гіпотези підтверджує кожен доказ і з яких підстав його долучено, що сприяло обґрунтованості судового розгляду. У справі № 754/17063/23 (Деснянський районний суд м. Києва) суддя виявила належну процесуальну уважність до встановлення обставин справи, зокрема шляхом уточнюючих запитань потерпілому. Це дозволило деталізувати ключові епізоди, які сторона обвинувачення не розкрила в повному обсязі. Такий підхід суду сприяв з'ясуванню фактів попри брак активності з боку прокурора, не порушуючи принципу змагальності. Водночас, дослідники відмітили справу, де виявили недостатній контроль за належністю доказів. У кримінальному провадженні № 939/1024/23 (Бородянський районний суд Київської області) прокурором було надано списки особового складу 64-ї мотострілкової бригади, порожні таблиці та інші матеріали, частина з яких не містила жодного зв'язку з обвинуваченим або лише фрагментарно згадувала його ініціали. Пояснень щодо мети долучення таких доказів прокурор не надав, а також суд і захисник не ставили уточнювальних запитань щодо їхньої належності. Вказане викликає сумніви щодо: контролю за релевантністю та допустимістю доказів, активної ролі суду у забезпеченні ефективного процесу, реального змагального підходу у провадженні. Такі дії (або їхня відсутність) можуть впливати на якість доказової бази, а отже, і на справедливість судового розгляду, що суперечить принципам належного судочинства [120].

Окрему увагу слід приділити питанню належного виклику обвинуваченого до суду. Процедура надсилань повісток про виклик особи є схожою до тих, що здійснювались на етапі досудового розслідування. Так, відповідно до ч. 3 ст. 323 КПК України вони надсилаються за останнім місцем проживання чи перебування особи, публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження, крім цього, на офіційному веб-сайті суду [2]. Цікаво, що законодавець допустив помилку під час регламентації питання повісток про виклик обвинуваченого у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу обвинуваченого для обміну як військовополоненого. У даному абзаці наявна конструкція «у разі здійснення спеціального досудового розслідування» замість спеціального судового провадження. За наявною судовою практикою особа вважається належним чином ознайомленою зі змістом судових повісток, а отже, обізнаною про здійснюване судом щодо неї кримінальне провадження в порядку ч. 3 ст. 323 КПК (*in absentia*), якщо місцевий суд повідомляв їй про судові засідання (у тому числі, про судові засідання, на якому було проголошено вирок) шляхом розміщення оголошення на вебпорталі «Судова влада України» та в газеті «Урядовий кур'єр» [122]. Однак при цьому важливо зазначати коректні дані у самих повістках. Так, ВС у справі № 607/9498/16-к наголосив, що надсилання судових повісток і викликів під час спеціального досудового розслідування та судового провадження, а також публікування вказаних викликів у засобі масової інформації загальнодержавного значення обвинуваченому, який проживає на тимчасово окупованій території України, із вказівкою на іншу адресу проживання, ніж та, що зазначена в матеріалах кримінальної справи, вважається неналежним повідомленням обвинуваченого про день, час та місце розгляду справи [123]. Також у постанові у справі №644/5100/17 від 03 серпня 2022 року ВС скасував вирок суду першої інстанції та ухвалу апеляційного суду через те, що в повістках були допущені описки, неправильні дати засідань, була відсутність публікації окремих повісток, тому обвинувачений у встановленому процесуальним законом порядку не був повідомлений про те, що відбудеться судовий розгляд кримінального

провадження щодо нього [124]. Однак як було проаналізовано попередньо, наявні засоби сповіщення особи видаються недостатньо ефективними. Так само як інші засоби, розміщення повісток на офіційному веб-сайті суду не сприяє належним чином інформуванню особи про здійснення судового провадження щодо неї, що може призводити до недотримання міжнародних стандартів, зокрема, ст. 6 ЄКПЛ. У даному аспекті маємо ті самі пропозиції щодо здійснення інформування усіма доступними засобами, включаючи месенджери, профілі в соціальних мережах тощо. Наприклад, у провадженні № 753/20268/24 (Дарницький районний суд м. Києва) суд самостійно надіслав повістку обвинуваченій через месенджер Viber у форматі PDF та підтвердив її доставлення й активність у мережі. Крім того, суд ініціював комунікацію із захисником для встановлення контакту з обвинуваченою [121]. Такий проактивний підхід сприяє дотриманню процесуальних гарантій та забезпеченню ефективного провадження.

Крім цього, практичній діяльності виявляються додаткові проблеми цих положень. По-перше, з наведеного вбачається, що ці повістки публікуються лише після прийняття судом рішення про здійснення спеціального судового провадження. Це призвело до різних судових практик. В одних випадках публікуються відомості про всі призначені судові засідання (починаючи з першого підготовчого судового засідання), а в інших практика суддів не передбачає опублікування відомостей про виклик обвинуваченого у перше підготовче судово засідання, оскільки у КПК відсутня пряма вимога про це, а частина третя статті 323 КПК передбачає, що така інформація публікується лише після прийняття судом рішення про здійснення спеціального судового провадження. Як зазначає Українська Гельсінська спілка, таке не опублікування відомостей про виклик у підготовче судово засідання обвинуваченого не сприяє належному повідомленню обвинуваченому про здійснення стосовно нього судового розгляду та ускладнює обґрунтування прокурорами клопотань про здійснення спеціального судового розгляду за відсутності обвинуваченого (*in absentia*) [125]. Також КПК не регламентує порядок публікації тексту вироку, що також призводить до різної практики суддів. Про таку вимогу і згадує Комітет

Міністрів Ради Європи у Резолюції (75), вирок, ухвалений за відсутності обвинуваченого, повинен бути повідомлений йому згідно з правилами, що регулюють вручення виклику про явку, що неодмінно має врахуватися в чинному законодавстві [24].

Також необхідно проаналізувати колізію, яка утворилась у КПК. За ч. 1 ст. 335 КПК України у разі, якщо обвинувачений ухилився від явки до суду (..) суд зупиняє судове провадження стосовно такого обвинуваченого до його розшуку (...) [2]. У разі якщо уповноваженим органом прийнято рішення про передачу обвинуваченого для обміну як військовополоненого та обвинуваченим надано письмову згоду на такий обмін, суд зупиняє судове провадження стосовно такого обвинуваченого до моменту проведення такого обміну або до отримання від уповноваженого органу інформації про те, що такий обмін не відбувся. Однак спеціальне судове провадження якраз здійснюється за таких підстав, що аналізувалися раніше, й ніяким чином не зупиняється. Тому тут видається доцільним внести зміни до ст. 335 цього Кодексу, як це було зроблено зі статтею про підготовче провадження, тобто додати фразу «крім випадків здійснення спеціального судового провадження». Очевидно, що законодавець пропустив дану норму й не привів у відповідність з процедурою *in absentia*.

Законодавство містить гарантію продовження судового розгляду після явки обвинуваченого до суду. Згідно з ч. 4 ст. 323 КПК якщо після постановлення ухвали про спеціальне судове провадження обвинувачений з'явився або був доставлений до суду, судовий розгляд продовжується з моменту постановлення такої ухвали згідно із загальними правилами, передбаченими КПК. За клопотанням сторони захисту суд продовжує судовий розгляд з моменту з'явлення обвинуваченого в судовому засіданні та повторно досліджує окремі докази, які досліджувалися за відсутності обвинуваченого (якщо про таке дослідження доказів просить сторона захисту). Таким чином, за загальним правилом судовий розгляд починається спочатку, не з підготовчого провадження. Тут хотіли б не погодитися з даною позицією законодавця. Доцільнішим видається розширити перегляд і на підготовче провадження, оскільки існує ряд

питань, які розглядаються саме на цій стадії, наприклад, право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього судом присяжних або колегіально судом у складі трьох суддів. Враховуючи, що *in absentia* стосується здебільшого тяжких та особливо тяжких правопорушень, то дані клопотання можуть бути реальними в практичній діяльності.

Таким чином, судовий розгляд у спеціальному провадженні *in absentia* здійснюється за загальними правилами глави 28 КПК України з урахуванням ст. 323 КПК, що підтверджує фрагментарний характер його правового регулювання. Відсутність окремої глави призводить до колізій (зокрема зі ст. 335 КПК) та ускладнює забезпечення принципів змагальності й права на захист. На нашу думку, необхідно створити окрему главу в розділі VI КПК України «Кримінальне провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (*in absentia*)», внести зміни до ст. 335 КПК та поширити гарантії ч. 4 ст. 323 КПК на стадію підготовчого провадження.

3.3. Особливості перегляду та виконання судових рішень у спеціальному судовому провадженні

Як було зазначено вище, КПК України гарантує можливість перегляду справи при з'явленні обвинуваченого на етапі судового розгляду. Однак варто визнати, що національне законодавство не передбачає опції подати заяву про перегляд судового рішення судом, який уже розглянув справу. Натомість у частині 3 статті 400 КПК України міститься положення, яке дозволяє обвинуваченому, щодо якого ухвалено вирок за результатами спеціального судового провадження, переглянути судові рішення у суді апеляційної інстанції. Також відповідно до ч. 3 ст. 400 КПК України якщо апеляційну скаргу подано обвинуваченим, щодо якого судом ухвалено вирок за результатами спеціального судового провадження, суд поновлює строк за умови надання обвинуваченим підтвердження наявності поважних причин, передбачених статтею 138 КПК України, та надсилає апеляційну скаргу разом із матеріалами кримінального провадження до суду апеляційної інстанції з дотриманням правил, передбачених статтею 399 цього Кодексу [2]. У зв'язку з цим скажник зобов'язаний одночасно зі скагою подати клопотання про поновлення пропущеного строку, належним чином обґрунтувавши поважність причин своєї неявки до суду. Крім того, суд першої інстанції наділений повноваженнями здійснювати попередню перевірку апеляційної скарги і в разі її невідповідності процесуальним вимогам може ухвалити рішення про залишення скарги без руху, її повернення або відмову у відкритті апеляційного провадження. Як зазначають К. Шуневич та О. Андрухів, з цього випливає, що специфіка справ, розглянутих *in absentia*, обумовлює розширення процесуальних можливостей засудженої у цьому порядку особи: вона наділяється правом оскаржити ухвалене щодо неї судові рішення навіть за умови пропуску встановленого законом процесуального строку. Загальновідомо, що темпоральні межі подання апеляційних та касаційних скарг існують задля підвищення процесуальної дисциплінованості сторін, а основне – є гарантією принципу остаточності судових рішень (*res judicata*). У разі заочного визнання

особи винною у вчиненні кримінального правопорушення її право на перегляд відповідного судового рішення (як компонент права на справедливий суд) превалює над принципом *res judicata*, але все ж не є абсолютним [126].

Апеляційний суд наділений достатнім обсягом повноважень для того, щоб переглянути справу як щодо питань права, так і фактів, забезпечивши тим самим права особи-скаржника, як зазначає ВС. У постановках від 20 грудня 2023 року у справі №759/22254/19, від 28 лютого 2024 року у справі №753/14148/21 ВС наголошує, що чинний КПК України містить положення, які дозволяють забезпечити такий перегляд у суді апеляційної інстанції як щодо питань права, так і фактів. Таким чином, засуджений навіть після закінчення строків на апеляційне/касаційне оскарження не позбавлений права подати скаргу разом із клопотанням про поновлення строку на оскарження, якщо причини його неявки дійсно виявляться поважними, під час якого він не буде позбавлений можливості ставити питання про усунення порушень, які, на його думку, були допущенні під час спеціального досудового розслідування та судового розгляду [127] [128].

Як було проаналізовано раніше, право на перегляд справи, коли особа не знала про здійснення проти неї кримінального провадження, є однією з ключових гарантій особи у процедурі *in absentia* за міжнародними стандартами. У цьому контексті важливо звернути увагу на усталену прецедентну практику ЄСПЛ. Якщо систематизувати, то суд встановлює наступні вимоги щодо перегляду справи *in absentia*:

- навмисне ухилення особи від участі в процесі також позбавляє її права на подальше оскарження. ЄСПЛ наголошує, що така відмова має бути ефективною – тобто чітко вираженою, підтвердженою недвозначними доказами та супроводжуватися належними процесуальними гарантіями. Тягар доказування факту добровільної відмови або навмисного ухилення від суду повністю покладається на сторону обвинувачення. При цьому докази мають бути переконливими і не можуть ґрунтуватися лише на припущеннях [126].

- формальна апеляція з обмеженим переглядом фактів є недостатньою (Сейдовіч проти Італії) [90].

- наявність адвоката, який представляв інтереси обвинуваченого заочно, не замінює права особи на особистий повторний розгляд справи (Шала проти Італії) [129].

- У показовій у цьому аспекті справі «Санадер проти Хорватії» ЄСПЛ розглядав скаргу заявника, якого засудили заочно за тяжкі воєнні злочини, вчинені в період збройних конфліктів після розпаду колишньої Югославії. На момент висунення обвинувачення та проведення судового розгляду він проживав на окупованій території, яка не перебувала під контролем хорватської держави, що робило його фактично недосяжним для національних органів правосуддя. Водночас Суд наголосив, що в матеріалах справи не було доведено обізнаності заявника про кримінальне переслідування та висунуті проти нього обвинувачення, а також його наміру ухилитися від суду чи добровільної відмови від права на присутність. Національне законодавство, своєю чергою, не надало йому реальної та ефективної можливості отримати повторний розгляд справи по суті з повним дотриманням гарантій права на захист. З огляду на це ЄСПЛ дійшов висновку, що заявник має бути забезпечений реальною можливістю взяти участь у новому судовому провадженні, де будуть заново досліджені як фактичні обставини, так і правова кваліфікація інкримінованих йому діянь (п. 78 рішення) [6].

Таким чином, аналіз міжнародних стандартів дає можливість прийти до висновку, що національне законодавство на даному етапі не відповідає ним. У КПК України передбачено тільки апеляцію, однак не повний перегляд справи судом першої інстанції. Крім того, можливість самої апеляції пов'язують з поважними причинами неявки, а не актом необізнаності особи про здійснення проти неї кримінального провадження. Загальний механізм перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами, передбачений статтями 459–467 КПК України, теоретично також може бути застосований і після появи засудженого *in absentia*. Однак цей інститут не адаптований до специфіки спеціального провадження і не гарантує автоматичного повноцінного нового розгляду справи по суті. Апеляційне провадження за своєю правовою

природою не є розглядом справи в першій інстанції, а має виключно перевірочний (контрольний) характер. Воно здійснюється в межах доводів апеляційної скарги на підставі матеріалів, уже досліджених судом першої інстанції, і не передбачає повного нового (*de novo*) дослідження всіх доказів, допиту свідків чи безпосереднього заслуховування обвинуваченого. У зв'язку з цим апеляційний перегляд не може забезпечити того повноцінного повторного розгляду обвинувачення як щодо фактичних обставин, так і щодо правової кваліфікації, якого вимагає практика ЄСПЛ у справах, розглянутих заочно. Крім того, проблема встановлення можливості тільки апеляційного перегляду полягає в тому, що якщо захисник подає апеляцію, це позбавляє можливості самого обвинуваченого подати її при явки до суду. Як відомо, апеляційний суд не може скасувати своє власне попереднє рішення у справі. Таким чином, у такій ситуації обвинувачений фактично позбавляється права на перегляд справи, що явно не сумісно з міжнародними стандартами. Загалом, аналізуючи положення глав 31 та 32 КПК України, які регламентують судове провадження у судах апеляційної та касаційної інстанцій, можна зробити висновок, що вони майже не передбачають специфіки заочного судового провадження. З одного боку, це можна пояснити тим, що провадження у судах цих інстанцій за своєю природою є значною мірою заочним, тож відсутність обвинуваченого не позначається на ньому так виразно, як це має місце у досудовому розслідуванні та провадженні у суді першої інстанції. З другого боку, відсутність спеціальних норм, присвячених процедурі оскарження процесуальних рішень за результатами спеціального провадження, може призвести до фактичної неможливості особи реалізувати своє право на оскарження таких рішень, а також захистити свої права у міжнародних судових установах, оскільки, зважаючи на практику ЄСПЛ, відсутність передбаченої законом процедури для захисту прав особи є підставою для відмови у задоволенні її вимог. Тож спеціальне кримінальне провадження за своєю логікою повинно передбачати і спеціальну процедуру оскарження, фактичну відсутність якої доводиться констатувати у КПК України.

Так, у кримінальному процесі спостерігається колізія, пов'язана з дотриманням права особи на участь у судовому розгляді. Наприклад, особа може звернутися з клопотанням про поновлення строку на апеляційне оскарження, обґрунтовуючи це тим, що не була поінформована про дату та час розгляду справи. Якщо суд задовольняє таке клопотання, він фактично визнає, що особа не знала про судовий розгляд. У той же час, на етапі розгляду справи по суті, суд першої інстанції, розглядаючи справу за відсутності обвинуваченого, виходив з протилежного – що особу належним чином повідомлено. Така суперечність між оцінками одних і тих самих фактів породжує сумніви щодо ефективності процесуальних гарантій, що викликає занепокоєння серед міжнародних правників і вказує на недосконалість національного законодавства у контексті дотримання стандартів справедливого суду, закріплених у міжнародних правових актах.

Н. Бобечко стверджує, що навряд чи доцільно задля повторного судового розгляду запроваджувати перевірку цього судового рішення в інстанційному порядку, натомість варто встановити позаінстанційний контроль суду за власним рішенням на зразок вирішення ситуацій, передбачених ч. 3 ст. 147, ч. 1 ст. 174, ч. 3 ст. 289, ч. 1 ст. 467, ч. 3 ст. 476 КПК України [130]. Підтримуємо думку В. Маринів, що у кримінальному провадженні для виправлення ситуації необхідно передбачити спеціальний порядок оскарження таких рішень, а також правило щодо обов'язковості скасування вироку або ухвали і призначення нового розгляду у суді першої інстанції в кожному випадку оскарження такого рішення обвинуваченим, участь якого у судовому засіданні може бути забезпечена [131].

У доповіді Управління Верховного комісара ООН з прав людини зазначено, що невідповідність українського законодавства міжнародним стандартам може призвести до того, що інші держави відмовлятимуть у екстрадиції обвинувачених, засуджених за процедурою *in absentia*, унеможливлюючи виконання вироків і перешкоджаючи здійсненню права жертв первинного злочину на ефективний засіб правового захисту і на правосуддя. Відповідно до ст. 3 Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу

правопорушників від 5 червня 1983 р., запитувана Сторона може відмовити у видачі особи, засудженої за процедурою *in absentia*, якщо запитуюча Сторона не гарантує права такої особи на повторний судовий розгляд.

У контексті цього необхідно розглянути проблему виконання вироків *in absentia*. Деякі дослідники заперечують ефективність даного інституту з огляду на невиконання вироків. У рідких випадках засуджені з'являються та відбувають встановлене ним покарання. Крім цього, хоч Україна активно проявляє себе на міжнародній арені, розвиваючи домовленості про екстрадицію. Зараз Україна взаємно домовилась про екстрадицію з Азербайджаном, Естонією, Латвією, Литвою, Молдовою, Польщею та багатьма іншими державам, наразі часто країни відмовляються екстрадіювати осіб. Наприклад, Верховний суд Франції 10 листопада відхилив апеляцію української сторони та постановив, що український мільярдер Костянтин Жеваго не повинен бути екстрадований за звинуваченнями в розтраті у справі банку «Фінанси та Кредит». Про «(Суд) приходить до висновку, що держава-подавач (Україна) не в змозі гарантувати, що пана Жеваго судитиме суд, який може забезпечити основні процесуальні гарантії та захист прав захисту», – йдеться у вироку суду. В обох рішеннях французькі судді не визнали українські гарантії достатніми саме через воєнний стан, який, на їхню думку, створює системні ризики для незалежності судової влади, права на захист і справедливого розгляду (ст. 6 ЄКПЛ). Це не разова думка – французькі суди послідовно займають таку позицію щодо українських екстрадиційних запитів під час війни [132]. Також зокрема, суд Фінляндії відмовився екстрадіювати Яна Петровського через рішення ЄСПЛ, які визнали умови утримання в українських в'язницях такими, що порушують статтю 3 ЄКПЛ (заборона катувань). Держава не може екстрадувати особу до іншої країни, якщо є вагомі підстави вважати, що вона зіткнеться з катуваннями, нелюдським або таким, що принижує гідність, поводженням в останній. Суд дійшов висновку, що Петровський може зіткнутися з «таким, що принижує гідність», якщо його екстрадують до України, очевидно, через повідомлення про переповненість та неналежні умови у виправних установах. Екстрадиція також є неможливою у випадку з державами, які явно

демонструють недружнє ставлення (зокрема, росія, Білорусь, КНДР або Іран) чи офіційно не визнаються нашою країною (наприклад, Косово, Придністров'я тощо).

Аналіз 20 вироків у справах *in absentia* [Додаток 4] дає підстави вважати, що здебільшого суд призначає покарання у вигляді позбавлення волі. Тут дійсно може йти мова про неефективність виконання вироку, однак 11 вироків також містили покарання у вигляді конфіскації майна засудженого. Детективи НАБУ зазначають, що найефективніший результат – це конфіскація майна. Водночас було наголошено, що процедура виконання вироків *in absentia* в цілому є дієвою, нею не варто нехтувати, адже навіть за відсутності обвинуваченого можна досягати важливих результатів для захисту публічних інтересів. Виконання таких рішень, звісно, ускладнюється, якщо обвинувачений перебуває за кордоном, однак у межах кримінального процесу можливе ефективне стягнення активів. Таким чином, ще однією проблемою, яка постає перед таким спеціальним провадженням – це виконання обвинувальних вироків. Більшість таких осіб просто переховуються на території держави-агресора чи на тимчасово окупованих територіях. Так, якщо це йдеться про, наприклад, конфіскацію майна, що виступає додатковим покаранням, то це легше питання. Наразі є реальні приклади застосування такого покарання, наприклад, у справі колишнього голови Херсона Сальдо, де конфіскували його майно та активи. Але як бути з основним покаранням у вигляді позбавлення волі, яке застосовується в таких рішеннях найчастіше? Цікаво, що проблема з виконанням вироку *in absentia* в Україні стосується навіть, на перший погляд, простої конфіскації майна. За всіма вісьмома згаданими заочними вирокami державним виконавцям не вдалося виявити суттєві обсяги майна для конфіскації. У двох з них майно взагалі було відсутнє, що може свідчити про недостатньо якісне його виявлення чи розшук. Відомих фактів реалізації конфіскованих активів за цими вирокami вкрай мало. Це, наприклад, продаж п'ятикімнатної квартири в Жовтих Водах за 427 тис. грн та ноутбука за 1,5 тис грн у справі ексзаступника гендиректора ДП «СхідГЗК» Ігоря Голобородька та директора ТОВ «Торговий дім “Еко-Сервіс” Ігоря Ведути.

Торги іншими конфіскованими побутовими приладами (телевізором, принтером та мікрохвильовкою) взагалі не відбулися через відсутність охочих їх придбати [7].

Також при здійсненні *in absentia* існує ризик подвійного притягнення особи до відповідальності. Як зазначає М. Мазур під час конференції, присвяченій питанням *in absentia*, може скластись ситуація, за якою громадянина України, який знаходиться на тимчасово окупованій території, наприклад, за вбивство судить держава-агресор і Україна паралельно. Україна не визнає рішення суддів у такому випадку, однак по суті відбувається подвійне притягнення до відповідальності [55]. Ми погоджуємося, що такий випадок може виникнути, однак він вирішується за допомогою застосування положень Женевських конвенцій. Однак звернути увагу потрібно на дану проблему під іншим кутом. Сам масштаб та жахливий характер злочинів, особливо на окупованих територіях, спричинили різні механізми відповідальності, включаючи юрисдикцію МКС, іноземні провадження за принципом універсальної юрисдикції та внутрішні судові переслідування в Україні. Це може призвести до ситуацій, коли одну й ту саму особу розшукують для переслідування та суду різні національні або міжнародні суб'єкти, які можуть навіть не усвідомлювати порушення даного принципу [133].

Перший виправдувальний вирок було винесено Бородянським районним судом Київської області у справі 369/6338/23 визнати невинуватим у пред'явленому обвинуваченні у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст. 438КК України, і виправдати особу за ч. 1 ст. 438КК України у зв'язку з недоведеністю вчинення ним цього кримінального правопорушення. Виправдувальний вирок стосовно ОСОБА_7 за ч. 1 ст. 438 КК України обґрунтований недоведеністю вчинення кримінального правопорушення внаслідок відсутності прямого причинно-наслідкового зв'язку між фактом окупації домоволодіння та конкретними діями обвинуваченого. Попри встановлений судом факт перебування підрозділів РФ у селі Блиставиця та наявність даних про відправлення ОСОБА_7 посилок із м. Мозир (РБ), матеріали

справи не містили прямих доказів (ідентифікації свідками, результатів огляду вмісту відправлень), які б підтверджували, що об'єктом пограбування було саме майно потерпілої ОСОБА_6. Керуючись принципом *in dubio pro reo* (усі сумніви тлумачаться на користь обвинуваченого), суд констатував, що обвинувачення ґрунтується на припущеннях щодо ідентичності викрадених речей і тих, що були відправлені поштою, що є недостатнім для визнання особи винною поза розумним сумнівом [134]. Ця новина була дуже бурхливо сприйнята суспільством, однак Ю. Білоус зазначив, що судові рішення, зокрема, у справах про воєнні злочини, повинні відповідати міжнародним стандартам, які декларує і яких дотримується Україна. На думку цього автора, це те, що відрізняє українські суди від російських і підтримує міжнародну репутацію правової держави. До того ж становище суддів у подібних справах – вкрай незаздрісне. Вони зв'язані презумпцією невинуватості, і у разі виникнення сумнівів щодо винуватості, це тлумачиться на користь обвинуваченого. Навіть, якщо він російський окупант. Цей виправдовувальний вирок – гарний сигнал для слідства і для прокурорів про те, що, можливо, в деяких справах не треба поспішати, а треба намагатися зібрати інші докази [135].

Суддя Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду М. Мазур цілком слушно підкреслює, що, очевидно, законодавець, обираючи між ситуацією повної бездіяльності держави у випадку вчинення окремих злочинів і варіантом проведення судового розгляду без особи, вирішив, що краще зупинитися на другому варіанті, щоб досягнути кількох конкретних завдань: не втратити важливих доказів, забезпечити офіційний осуд держави в межах судової процедури осіб, які вчинили злочини. Надалі це може бути використано в процесі у міжнародних судах для доведення фактів агресії проти України та досягнення інших завдань. Водночас він наголошує, що відсутність обвинуваченого під час судового провадження становить загрозу для його прав, гарантованих Конституцією України і міжнародними актами [136].

Аналіз особливостей спеціального судового провадження *in absentia* свідчить, що законодавець, удосконаливши норми Законом № 1422-IX, частково усунув прогалини щодо підготовчого провадження, проте не забезпечив повної узгодженості процесуальних інститутів. Найсуттєвішою проблемою залишається невизначеність моменту розгляду клопотання прокурора про здійснення спеціального судового провадження та відсутність права апеляційного оскарження ухвали про відмову в його задоволенні. Судова практика демонструє неоднорідність підходів: від розгляду клопотання безпосередньо в підготовчому засіданні до відмови в ньому як «передчасному». Така невизначеність створює ризики порушення розумних строків та принципу доступу до правосуддя. Вважаємо за необхідне прямо передбачити в п. 5 ч. 3 ст. 314 та п. 4 ч. 2 ст. 315 КПК України можливість призначення спеціального судового провадження саме на стадії підготовчого провадження, а також надати ухвалі про відмову в його задоволенні статус оскаржуваної з правом повторного звернення за наявності нових обставин. Водночас питання колегіального розгляду справи чи розгляду судом присяжних за клопотанням захисника в *in absentia* залишається дискусійним: судова практика розійшлася, а буквальне тлумачення ч. 4 ст. 46 КПК України створює процесуальну колізію. У виняткових умовах спеціального провадження захисник повинен мати право заявляти таке клопотання в інтересах відсутнього обвинуваченого.

Судовий розгляд за відсутності обвинуваченого відбувається за загальними правилами глави 28 КПК України з урахуванням ст. 323, що підтверджує фрагментарний характер правового регулювання інституту *in absentia*. Відсутність окремої глави, яка б комплексно регламентувала як досудове, так і судове провадження за відсутності особи, призводить до колізій (зокрема, з нормами ст. 335 КПК України щодо зупинення провадження) та ускладнює забезпечення принципів змагальності, рівності сторін і неупередженості суду. Судова практика свідчить, що суди загалом забезпечують активну роль у захисті прав обвинуваченого (контроль за належністю доказів, надання часу на підготовку дебатів), проте окремі рішення демонструють формальний підхід.

Особливо гостро постає проблема перегляду та виконання судових рішень, ухвалених у спеціальному судовому провадженні. Національне законодавство обмежується апеляційним переглядом за клопотанням про поновлення строку, що не відповідає вимогам ст. 6 ЄКПЛ та прецедентній практиці ЄСПЛ, яка вимагає повноцінного *de novo* розгляду справи судом першої інстанції. Виконання вироків ускладнюється обмеженою можливістю екстрадиції та фактичною відсутністю обвинуваченого, хоча конфіскація майна залишається реальним та ефективним наслідком таких проваджень.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження було зроблено комплексний аналіз законодавчих і практичних проблем здійснення кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого та сформульовано шляхи вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, що сприятимуть підвищенню ефективності цього інституту.

Проаналізовано кримінальні провадження, у яких можлива процедура *in absentia*, й систематизовано підстави здійснення таких проваджень на матеріальні, а саме вчинення кримінального правопорушення, що входить до вичерпного переліку, закріпленого в частині другій статті 297-1 КК України, та досягнення підозрюваним (обвинуваченим) повноліття, та процесуальні підстави – наявність статусу підозрюваного чи обвинуваченого, факт переховування підозрюваного (обвинуваченого) від органів досудового розслідування та суду на тимчасово окупованій території України або на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності, а також оголошення особи в міжнародний розшук. Запропоновано розширити перелік правопорушень на всі тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення. Такий підхід дозволить зберегти винятковість процедури *in absentia*, водночас суттєво підвищить ефективність правосуддя, захистить права потерпілих та посилить превентивний ефект.

Досліджено міжнародні стандарти застосування процедури *in absentia*. Встановлено, що міжнародні норми загалом не забороняють проведення заочних проваджень, водночас, при належному дотриманні низки гарантій. Так, міжнародна практика акцентує увагу на дотриманні належного повідомлення особи про здійснення проти неї кримінального провадження, забезпечення гарантій права на ефективний захист та наявності права на повний перегляд справи за умови відсутності обізнаності особи про дане кримінальне провадження. Однак міжнародні судові інстанції з обережністю ставляться до застосування даної процедури у виключних випадках, про що свідчить практика

МКС та Статут Спеціального трибуналу для розгляду злочину агресії проти України.

Розглянуто гарантії права на захист особи під час здійснення кримінального провадження *in absentia*. Визначено, що чинний КПК України регламентує обов'язкову участь захисника у даних справах, його участь при розгляді клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, отримання копій процесуальних документів та ухвал слідчого судді, суду. Однак у практичній діяльності реалізації даних положень зіштовхується з такими проблемами, як колізія щодо моменту залучення захисника, суб'єкта його залучення, відсутність права на оскарження ухвали про здійснення спеціального досудового розслідування, а також формальний підхід до виконання адвокатами своїх повноважень. У зв'язку з чим запропоновано внести зміни до статей 52, 297-2, 297-3 та 309 КПК України.

Проаналізовано слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії при здійсненні спеціального досудового розслідування, що здійснюються на загальних підставах з урахуванням вимог до розміщення повісток про виклик осіб. Пропозиції науковців щодо можливості участі підозрюваного при проведенні деяких СРД шляхом відеоконференції визнано такими, що суперечать самій природі заочного кримінального провадження. Також виявлено важливим дотримання прав осіб під час проведення обшуку, що потрібно забезпечити шляхом вжиття слідчим усіх належних заходів для залучення захисника та обов'язкової участі осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені чи порушені, під час проведення такої слідчої розшукової дії.

Проаналізовано застосування заходів забезпечення кримінального провадження у спеціальному досудовому розслідуванні. Встановлено, що вони застосовуються за загальними правилами розділу II КПК України, оскільки глава 24-1 не містить спеціальних норм. Єдиним реальним запобіжним заходом за відсутності підозрюваного є тримання під вартою (ч. 6 ст. 193 КПК України). Судова практика демонструє ретельну перевірку обґрунтованої підозри та ризиків, проте зберігається суттєва невизначеність щодо критеріїв визнання

особи оголошеною в міжнародний розшук. Запропоновано законодавчо закріпити, що достатньою підставою для визнання факту міжнародного розшуку є винесення постанови про оголошення особи в розшук та направлення відповідного запиту до Національного центрального бюро Інтерполу в Україні, що усуне суперечливу судову практику та забезпечить єдність правозастосування.

Досліджено питання повідомлення про підозру та порядок вручення процесуальних документів при спеціальному досудовому розслідуванні. Зроблено висновок, що чинні засоби інформування особи про здійснення проти неї кримінального провадження не є ефективними, що призводить до порушення статті 6 ЄКПЛ. Дана проблематика може бути вирішена шляхом розширення засобів інформування особи до сучасних цифрових каналів зв'язку (електронна пошта, месенджери, соціальні мережі, офіційні електронні кабінети) з обов'язковою фіксацією факту ознайомлення особи, а також розгляд можливості створення єдиного захищеного електронного порталу щодо справ *in absentia*. Ці пропозиції були сформульовані авторкою у тезах доповіді на круглому столі «Ефективність досудового розслідування: виклики та шляхи оптимізації» Національного університету «Києво-Могилянська академія» [1].

Проаналізовано порядок підготовчого провадження в спеціальному судовому провадженні. Виокремлено можливість його проведення за відсутності обвинуваченого, однак виявлено проблему невизначеності моменту розгляду клопотання прокурора про здійснення спеціального судового провадження, внаслідок чого сформована неоднорідна судова практика. Запропоновано передбачити в КПК України проведення розгляду даного клопотання під час підготовчого провадження, а також можливість його оскарження. Крім цього, доцільним видається надати право захиснику клопотати про розгляд справи колегією суддів та судом присяжних.

Оцінено процедуру проведення спеціального судового розгляду, що проводиться в загальному порядку. У практичній діяльності суди беруть активну участь в оцінці доказів та забезпеченні змагальності сторін, однак окремі рішення

демонструють протилежний підхід. З метою комплексного врегулювання запропоновано створити в розділі VI КПК України окрему главу «Кримінальне провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (*in absentia*)», внести зміни до ст. 335 КПК України для усунення колізії щодо зупинення провадження, а також поширити гарантії ч. 4 ст. 323 КПК (повторне дослідження доказів при явці обвинуваченого) на стадію підготовчого провадження.

Виокремлено особливості перегляду та виконання судових рішень *in absentia*. Виявлено невідповідність національного законодавства з міжнародними стандартами в аспекті перегляду таких рішень. Так, не забезпечується право особи на повний перегляд справи у суді першої інстанції в разі незнання особи про здійснення проти неї кримінального провадження, що потребує вирішення шляхом внесення змін до КПК України. Виявлено можливу проблему подвійного притягнення особи до відповідальності з паралельним засудженням осіб у міжнародних судових інстанціях та зарубіжних країнах. Питання виконання заочних вироків ускладнюється обмеженими можливостями екстрадиції. Водночас, конфіскація майна видається ефективним покаранням і за відсутності засудженого з огляду на її доволі широке застосування в таких справах, що підтверджується аналізом судової практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А. В. Проблематика належного інформування особи про здійснення щодо неї спеціального досудового розслідування. Ефективність досудового розслідування: виклики та шляхи оптимізації : матеріали круглого столу, проведеного в межах Днів науки на факультеті правничих наук Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія» (Київ, 26 лют. 2026 р.). Київ : НаУКМА, 2026. С. 183–188.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 12.02.2026).
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 12.02.2026).
4. Шутяк С. Перспективи справ «in absentia» для кримінальних правопорушень проти довілля. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/publications/8597-perspektivi-sprav-in-absentia-dlya-kriminal-nih-pravoporushen-proti-dovkillya.html> (дата звернення: 02.03.2025).
5. Татаров О.Ю., Нагорнюк-Данилюк О.О. Зарубіжний досвід спеціального кримінального провадження. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (11). С. 288–302. (дата звернення: 03.03.2025)
6. Case of Sanader v. Croatia. Application no. 66408/12): European Court of Human Rights. Strasbourg. 12 February 2015. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-151039%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-151039%22]}) (дата звернення: 04.03.2025)
7. Шишман Д. М. Порівняльно-правовий аналіз підстав здійснення кримінального провадження in absentia в законодавстві України та іноземних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2018. Вип. 52. Т.2. С. 120–124. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2e248f40-7725-4718-92a2-246ffd14ab98/content> (дата звернення: 01.03.2025)

8. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо уточнення переліку злочинів, за яких може проводитися спеціальне досудове розслідування) : Висновок Головного науково-експертного управління щодо проекту закону №6706 від 21.02.2018) URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=62263&pf35401=447378> (дата звернення: 04.03.2025)

9. Постанова Верховного Суду України від 19 березня 2015 року у справі № 5-1кч15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/43555549> (дата звернення: 12.02.2026).

10. Конвенція про права дитини : прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листоп. 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 12.02.2026).

11. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29 листоп. 1985 р. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-standard-minimum-rules-administration-juvenile> (дата звернення: 12.02.2026).

12. Рекомендація CM/Rec(2008)11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо Європейських правил для неповнолітніх правопорушників, стосовно яких застосовуються санкції або заходи від 17 листоп. 2008 р. URL: [https://search.coe.int/cm?i=09000016805d2716#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016805d2716%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm?i=09000016805d2716#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016805d2716%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}) (дата звернення: 12.02.2026).

13. Захарченко О.В. Діяльність слідчого щодо розшуку обвинуваченого : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. 203 с.

14. Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції : Закон України від 12 серп. 2014 р. №

1632-VII : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1632-18> (дата звернення: 12.02.2026).

15. Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 04.04.2013 № 511–550/0/4–13 : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0511740-13> (дата звернення: 12.02.2026).

16. Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції — Інтерполу : Наказ МВС України, Офісу Генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної фіскальної служби України, Державної пенітенціарної служби України від 17 серп. 2020 р. № 613/380/93/228/414/510/2801/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text> (дата звернення: 12.02.2026).

17. «Чисте місто» і брудні втечі: як фігуранти корупційних справ уникають правосуддя. *НАСЦ Decided*. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/analytics/ciste-misto-i-brudni-vteci-yak-figuranti-korupciinix-sprav-unikayut-pravosuddya> (дата звернення: 12.02.2026).

18. JustTalk#9: In absentia під час окупації: місія (не)здійснення? (Discussion paper). *JustTalk*. URL: <https://justtalk.com.ua/post/justtalk9-in-absentia-pid-chas-okupatsii-misiya-nezdijsnenna-discussion-paper> (дата звернення: 12.02.2026).

19. Лапкін А. В. Прокурор у спеціальному досудовому розслідуванні (in absentia). *Правові горизонти*. 2018. Вип. 13 (26). С. 107-111. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/09b65140-0528-4bd2-b418-74e0fe41f6e9/content> (дата звернення: 07.03.2025)

20. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04 листоп. 1950 р. : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 12.02.2026).

21. Колоцца проти Італії, Рішення ЄСПЛ 9024/80, 12 лютого 1985 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57462> (дата звернення: 07.03.2025)

22. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 груд. 1966 р. : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 15.02.2026).

23. Мбенге проти Заїру : Міркування Комітету ООН з прав людини від 25 берез. 1990 р. № 16/1977. University of Minnesota Human Rights Library. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/undocs/session38/16-1977.htm> (дата звернення: 15.02.2026).

24. Про критерії, які регламентують розгляд, що проводиться у відсутність обвинуваченого : Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи (75)11 від 19 січ. 1973 р. : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: [https://search.coe.int/cm?i=09000016804f7581#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016804f7581%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm?i=09000016804f7581#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016804f7581%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}) (дата звернення: 15.02.2026).

25. Стосовно спрощення кримінального правосуддя : Рекомендація № R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 17 верес. 1987 р. : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_87_18_1987_09_17.pdf (дата звернення: 15.02.2026).

26. Trials in Absentia in Ukraine: Comparison with International and European Standards and Best Practices : Guidance Document. Global Rights Compliance. 2021. URL: <https://www.asser.nl/media/795064/grc-trials-in-absentia-english.pdf> (дата звернення: 15.02.2026).

27. Про посилення певних аспектів презумпції невинуватості та права бути присутнім на судовому засіданні у кримінальному провадженні : Директива (ЄС) 2016/343 Європейського Парламенту та Ради від 09 берез. 2016 р. : станом

на 29 квіт. 2026 р. URL: <https://eucrim.eu/media/articles/pdf/eucrim-article-2016-002.pdf> (дата звернення: 15.02.2026).

28. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків : від 28 трав. 1970 р. : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_341 (дата звернення: 15.02.2026).

29. Римський статут Міжнародного кримінального суду : від 17 лип. 1998 р. : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 15.02.2026).

30. Mischa Gureghian Hall, Confirmation of Charges in Absentia at the International Criminal Court and the Right to be Present. *Journal of International Criminal Justice*. 2026. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqag002> (дата звернення: 15.02.2026).

31. Статут Спеціального трибуналу для розгляду злочину агресії проти України : Угода між Україною та Радою Європи від 25 черв. 2025 р. : станом на 29 квіт. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002-25#Text (дата звернення: 12.02.2026).

32. Kevin Jon Heller, Creating a Special Tribunal for Aggression Against Ukraine Is a Bad Idea. *Opinio Juris*. 2022. <https://opiniojuris.org/2022/03/07/creating-a-special-tribunal-for-aggression-against-ukraine-is-a-bad-idea/> (дата звернення: 12.02.2026).

33. Ван Гейсегем проти Бельгії, Рішення ЄСПЛ 26103/95, 21 січня 1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_402#Text (дата звернення: 15.01.2026)

34. Когут А. А. Момент залучення захисника для здійснення захисту за призначенням при організації спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень. Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 20 жовт. 2017 р.). Харків : Право, 2017. Вип. 9. С. 54–55. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4831031b-0889-417a-8949-9f58ea2b142c/content> (дата звернення: 12.02.2026).

35. Шишман Д. М. Проблемні питання участі захисника у спеціальному кримінальному провадженні (in absentia). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 259–261. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/113> (дата звернення: 12.02.2026).

36. Тимофеев А.О. Проблеми практичної реалізації процедури спеціального досудового розслідування (in absentia) в Україні. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2021. Том 8. С. 60–68. DOI: 10.18523/2617-2607.2021.8.60-68 (дата звернення: 16.02.2026).

37. Ухвала слідчого судді Солом'янського районного суду м. Києва від 20 лип. 2018 р. у справі № 760/759/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75579354> (дата звернення: 17.02.2026).

38. Ухвала слідчого судді Деснянського районного суду м. Чернігова від 14 лют. 2023 р. у справі № 750/1573/23 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108987763> (дата звернення: 17.02.2026).

39. Ухвала слідчого судді Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 23 верес. 2022 р. у справі № 308/11377/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106479854> (дата звернення: 17.02.2026).

40. Калінніков О. В. Досудове розслідування у кримінальному провадженні за відсутності підозрюваного (in absentia) в Україні та країнах Європи (порівняльно-правове дослідження) : дис. ... д-ра філософії : 081 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2021. 248 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/ad962138-e397-4248-a729-e389b8797a91/download> (дата звернення: 17.01.2026).

41. Гурін О. Ю. Забезпечення прав людини під час спеціального досудового розслідування : дис. ... д-ра філософії : 081 / Одеський держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2025. 215 с. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/bitstreams/ab8fadf3-ffa6-4293-b6d2-b169108b7e35/download> (дата звернення: 19.01.2026).

42. Постанова від 13.06.2019 по справі № 607/9498/16-к. Касаційний кримінальний суд. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/82492181> (дата звернення: 30.01.2026).

43. Постанова Верховного Суду від 10 верес. 2024 р. у справі № 761/21398/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121697931> (дата звернення: 22.02.2026).

44. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо здійснення спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження (in absentia) (за період з 2018 року по серпень 2022 року). Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/2022_11_10_KKS_2018_08_2022.pdf (дата звернення: 22.02.2026).

45. Вирок Новозаводського районного суду м. Чернігова від 27 берез. 2023 р. у справі № 751/1303/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114511607> (дата звернення: 22.02.2026).

46. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 04 жовтня 2022 р. у справі № 761/9575/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114262666> (дата звернення: 22.02.2026).

47. Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської обл. від 9 січня 2024 р. у справі № 369/3120/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116176015> (дата звернення: 22.02.2026).

48. Ухвала Макарівського районного суду Київської області від 27 лют. 2024 р. у справі № 370/1757/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111456789> (дата звернення: 22.02.2026).

49. Ухвала Ірпінського міського суду Київської області від 5 лист. 2024 р. у справі № 367/11332/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122822625> (дата звернення: 22.02.2026).

50. Ухвала Ірпінського міського суду Київської області від 11 лист. 2024 р. у справі № 370/140/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122910088> (дата звернення: 22.02.2026).

51. Ухвала Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 19 бер. 2025 р. у справі № 337/6022/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125970974> (дата звернення: 22.02.2026).

52. Ухвала Індустріального районного суду м. Харкова від 13 грудня 2024 р. у справі № 644/5405/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123743250> (дата звернення: 22.02.2026).

53. Ухвала Вишгородського районного суду Київської області від 1 грудня 2025 р. у справі № 363/6664/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132186629> (дата звернення: 22.02.2026).

54. Моніторинговий звіт за результатами спостереження за судовими процесами у справах щодо воєнних злочинів. *Асоціація правників України*. 2025. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf> (дата звернення: 22.02.2026).

55. JustTalk#9. "In absentia during the occupation: Mission impossible?" URL: <https://www.youtube.com/watch?v=eqbxchypKvQ&t=782s> (дата звернення: 27.02.2026).

56. Звіт Комітету з питань безоплатної правової допомоги, що діє в складі НААУ, з актуальних питань функціонування системи безоплатної правової допомоги в Україні. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%94_2023_.pdf (дата звернення: 09.03.2026)

57. Про затвердження роз'яснення щодо участі адвокатів у кримінальних провадженнях за відсутності підозрюваного, обвинуваченого : Рішення Ради адвокатів України від 27.12.2022 № 183. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0183871-22#Text> (дата звернення: 13.03.2025)

58. Коць Є. П. Проблемні аспекти залучення та участі захисника під час спеціального досудового розслідування (in absentia). *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 367–371. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.59> (дата звернення: 28.02.2026).

59. Пеліхос Є. М. Забезпечення права на ефективний захист у кримінальному провадженні *in absentia*. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 725–728. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2021/185.pdf (дата звернення: 01.03.2026)

60. Гловюк І., Стоянов М. Особливості доказування у спеціальному досудовому розслідуванні: окремі питання. *Право України*. 2017. № 12. С. 19–27. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/34a45892-f6bd-49e9-9d6d-a2f0bd3a77bb/content> (дата звернення: 01.03.2026).

61. Шевчишен А. В. Проблеми доказування стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. С. 22. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/413/aref_Shevchyshen%20A.V..pdf (дата звернення: 01.03.2026).

62. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 22 лют. 2024 р. у справі № 991/15/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117270403> (дата звернення: 12.03.2026).

63. Галаган В. І., Удовенко Ж. В. Дотримання засади невтручання у приватне життя під час спеціального досудового розслідування. *Право України*. 2015. № 7. С. 9–15. URL: https://pravoua.com.ua/uk/store/pravoukr/pravoukr_7_15/Halahan-Udovenko_7_15 (дата звернення: 12.03.2026).

64. Шевчишен А. В. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час спеціального досудового розслідування. *Європейські перспективи*. 2017. № 1. С. 106–112. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evpe_2017_2_20.pdf (дата звернення: 12.03.2026).

65. Кузьменко О. В., Левчук П. Р. Реалізація засади змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів в кримінальному процесі деяких

країн світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 64. С. 313-316. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/download/238749/237355> (дата звернення: 01.04.2026).

66. Коперсак Д. В. Спеціальне досудове розслідування кримінальних правопорушень : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2021. 247 с.

67. Розслідування щодо «Межигір'я» завершено, резиденцію передано в АРМА. *Національне антикорупційне бюро України*. 2021. 29 груд. URL: <https://nabu.gov.ua/news/novyny-rozsliduvannya-shchodo-mezhygiry-a-zaversheno-rezydenciyu-peredano-v-arma/> (дата звернення: 12.03.2026).

68. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 24 квітня 2025 р. у справі № 991/1718/25. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/126896291> (дата звернення: 12.03.2026).

69. Стандарти досудового розслідування. Практичний посібник. *JustTalk*. 2021. 1 безпеч. URL: <https://justtalk.com.ua/post/standarti-dosudovogo-rozsliduvannya-praktichnij-posibnik> (дата звернення: 12.03.2026).

70. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 13 жовт. 2021 р. у справі № 991/5134/21. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/100413279> (дата звернення: 22.03.2026).

71. Ухвала слідчого судді Заводського районного суду міста Миколаєва від 20 березня 2026 р. у справі № 487/1905/26. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135074450> (дата звернення: 22.03.2026).

72. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду міста Києва від 13 березня 2026 р. у справі № 757/14646/26-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134884569> (дата звернення: 22.03.2026).

73. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 13 жовтня 2021 р. у справі № 991/5134/21. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/100413279> (дата звернення: 22.03.2026).

74. Лисенко О.В. Організація розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування та суду. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*. Серія : Економіка, право. 2013. № 4 (63). С. 189–195.

75. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 13 жовт. 2021 р. у справі № 991/5134/21. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/100413279> (дата звернення: 22.03.2026).

76. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 28 вересня 2022 р. у справі № 991/2251/22. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/106662258> (дата звернення: 22.03.2026).

77. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 13 жовт. 2021 р. у справі № 991/5134/21. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/100413279> (дата звернення: 22.03.2026).

78. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 13 лют. 2025 р. у справі № 991/7280/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125222302> (дата звернення: 22.03.2026).

79. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 22 лют. 2024 р. у справі № 991/15/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117270403> (дата звернення: 22.03.2026).

80. INTERPOL's Rules on the Processing of Data. *INTERPOL*. URL: https://www.interpol.int/content/download/5694/file/26%20E%20RulesProcessingData_RPD.pdf (дата звернення: 25.03.2026).

81. Калька І. З. Підстави й умови здійснення спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень, зарахованих до підслідності Національного антикорупційного бюро України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2020. № 43. С. 176–179. URL: <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc43/41.pdf> (дата звернення: 12.03.2026).

82. Ханін С. Спеціальне досудове розслідування in durentia. Блог адвоката Семена Ханіна. *Право України*. 2024. URL: <https://pravo.ua/spetsialne-dosudove-rozsliduvannia-in-durentia-bloh-advokata-semena-khanina/> (дата звернення: 10.02.2026).

83. Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 04 лют. 2020 р. у справі № 991/3010/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87452255> (дата звернення: 12.01.2026).

84. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 10 жовтня 2024 р. у справі № 310/5055/19. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/122315164> (дата звернення: 12.03.2026).

85. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 22 трав. 2023 р. у справі № 712/10180/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111050059> (дата звернення: 12.03.2026).

86. Басиста І. В. Чи передбачена можливість проведення спеціального досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо проступків? Часопис Київського університету права. 2022. № 1. С. 182–186. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/випуск-журналу-№-1325/басиста-і-в-чи-передбачена-можливість/> (дата звернення: 22.02.2026).

87. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 13 груд. 2018 р. у справі № 483/1186/16-к. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kks_vp_vid_13_12_2018_roku_u_spravi_483_1186_16_k/ (дата звернення: 12.03.2026).

88. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 8 червня 2022 р. у справі № 991/5913/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104667138> (дата звернення: 12.03.2026).

89. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 14 лют. 2022 р. у справі № 991/3440/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103466876> (дата звернення: 27.03.2026).

90. Сейдович проти Італії (Sejdovic v. Italy) : рішення Європейського суду з прав людини від 1 берез. 2006 р. (заява № 56581/00). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-72629%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-72629%22]}) (дата звернення: 13.01.2026).

91. Колоцца проти Італії, Рішення ЄСПЛ 9024/80, 12 лютого 1985 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57462> (дата звернення: 07.03.2026)

92. Про друкований засіб масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження, в якому у 2022 році розміщуються повістки про виклик осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, та інші відомості : Розпорядження Каб. Міністрів України від 10.11.2021 № 1425-р. Офіційний вісник України. 2021. № 89. С. 123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1425-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.03.2026)

93. Про затвердження Порядку організації публікації в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора повісток про виклик, повідомлень про підозру та відомостей щодо підозрюваних, стосовно яких надано дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування : Наказ Генерального прокурора від 30 трав. 2023 р. № 141. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141905-23#Text> (дата звернення: 12.02.2026).

94. Ухвала Вільнянського районного суду Запорізької області від 25 квіт. 2024 р. у справі № 314/2409/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118770016> (дата звернення: 17.02.2026).

95. Nicholson M. Ukraine's Precarious Pursuit of Justice Through In Absentia Trials. *Lawfare*. 2025.. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/ukraine-s-precarious-pursuit-of-justice-through-in-absentia-trials> (дата звернення: 12.03.2026).

96. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.02.2026).

97. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 10 верес. 2025 р. у справі № 757/19417/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130158258> (дата звернення: 14.02.2026).

98. КЦС ВС: обнародування імені підозрюваного чи обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення допускається виключно після набрання законної сили обвинувальним вироком. *Юридична практика*. 2025.

URL: <https://pravo.ua/ktss-vs-obnaroduvannia-imeni-pidozriuvanoho-chy-obvynuvachenoho-u-vchynenni-kryminalnoho-pravoporushennia-dopuskaietsia-vykliuchno-pislia-nabrannia-zakonnoi-syly-obvynuvalnym-vyrokom/> (дата звернення: 18.02.2026).

99. Запитання-відповіді. Національне антикорупційне бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/zapytannya-vidpovid/> (дата звернення: 12.01.2026).

100. Конституція України : від 28.06.1996 : станом на 01 січ. 2006 р. Київ : Ін Юре, 2006. 144 с.

101. Постанова Верховного Суду від 03 лют. 2026 р. у справі № 569/16618/23. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=133909912> (дата звернення: 12.03.2026).

102. Постанова Верховного Суду від 20 лист. 2025 р. у справі № 607/4119/23. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=132084134> (дата звернення: 15.02.2026).

103. Постанова Верховного Суду від 11 груд. 2025 р. у справі № 686/6637/23. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=132611452> (дата звернення: 15.02.2026).

104. Постанова Верховного Суду від 17 лютого 2026 р. у справі № 686/27031/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134197213> (дата звернення: 07.02.2026).

105. Постанова Верховного Суду від 17 червня 2025 р. у справі № 296/3453/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128295203> (дата звернення: 07.02.2026).

106. Постанова Верховного Суду від 4 листопада 2021 р. у справі № 326/1385/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101100299> (дата звернення: 07.02.2026).

107. Постанова Верховного Суду від 10 березня 2020 р. у справі № 242/3982/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88322620> (дата звернення: 07.02.2026).

108. The MH17 Trial Part 1: New Materials From The Four Defendants. Bellingcat. 2020. April 20. URL: <https://www.bellingcat.com/news/europe/2020/04/20/the-mh17-trial-part-1-new-materials-from-the-four-defendants/> (дата звернення: 25.02.2026).

109. Повістки планують публікувати на сайті ОГП та судів. URL: <https://vn.court.gov.ua/tu02/pres-centr/news/2010918/> (дата звернення: 16.02.2026).

110. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку із здійсненням спеціального досудового розслідування : Закон України від 27 квіт. 2021 р. № 1422-IX. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-20> (дата звернення: 18.02.2026).

111. Калька І. З. Реалізація прав підозрюваного, обвинуваченого в спеціальному кримінальному провадженні (in absentia) : дис. ... д-ра філософії : 081 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2023. 265 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f8ad0e39-66f3-472a-bdec-8ad4a4275deb/content> (дата звернення: 12.03.2026).

112. Ухвала Вільнянського районного суду Запорізької області від 03 берез. 2026 р. у справі № 314/4274/25 (провадження № 1-кп/314/415/2026). URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/134670422/> (дата звернення: 12.03.2026).

113. Ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 14 січня 2026 р. у справі № 760/28837/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133532365> (дата звернення: 12.03.2026).

114. Ухвала Вознесенівського районного суду міста Запоріжжя від 24 травня 2023 р. у справі № 335/973/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111179015> (дата звернення: 12.03.2026).

115. Шумейко Д. О. Судове провадження з перегляду судових рішень у спеціальному кримінальному провадженні. Право та державне управління. 2020. № 1. С. 156–163. (дата звернення: 13.03.2026)

116. Ухвала Основ'янського районного суду міста Харкова від 05 трав. 2025 р. у справі № 646/8330/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127082318> (дата звернення: 12.02.2026).

117. Ухвала Голосіївського районного суду міста Києва від 28 квіт. 2025 р. у справі № 522/2143/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127143141> (дата звернення: 12.03.2026).

118. Ухвала Дарницького районного суду міста Києва від 09 берез. 2023 р. у справі № 753/11042/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111087328> (дата звернення: 12.02.2026).

119. Оборона І. В. Диференціація кримінального провадження в суді першої інстанції : дис. ... д-ра філософії : 081 – Право. Хмельницький, 2023. 250 с. URL: <https://univer.km.ua/sites/default/files/users/user161/%D0%9E%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0/diss%20%D0%9E%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf> (дата звернення: 13.03.2026)

120. Постанова Верховного Суду від 30 трав. 2024 р. у справі № 127/26784/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119493859> (дата звернення: 25.02.2026).

121. Звіт за результатами моніторингу судових процесів щодо воєнних злочинів. Асоціація правників України. 2025. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf> (дата звернення: 12.02.2026).

122. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 01 квіт. 2021 р. у справі № 759/2992/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95946565> (дата звернення: 12.03.2026).

123. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 13 черв. 2019 р. у справі № 607/9498/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82492181> (дата звернення: 12.03.2026).

124. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 03 серп. 2022 р. у справі № 644/5100/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105634563> (дата звернення: 12.03.2026).

125. Жидков В. Л., Жила О.Б. Застосування спеціальної процедури притягнення до кримінальної відповідальності (in absentia) за колабораційну діяльність. 2023. URL: <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/Zastosuvannia-spetsialnoi-protsedury-prytiahnennia-do-kryminalnoi-vidpovidalnosti-in-absentia-za-kolaboratsiynu-diialnist.pdf> (дата звернення: 13.03.2026)

126. Шуневич К, Андрухів О. Процедура in absentia у кримінальних провадженнях за фактами СНПК. Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем». 2024. 04 берез. URL: <https://jurfem.com.ua/in-absentia-crsv/> (дата звернення: 12.02.2026).

127. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 20 груд. 2023 р. у справі № 759/22254/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115904873> (дата звернення: 17.02.2026).

128. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 28 лют. 2024 р. у справі № 753/14148/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117462712> (дата звернення: 17.02.2026).

129. Shala v. Italy : Judgment of the European Court of Human Rights, 31 Aug. 2023, no. 71304/16. HUDOC. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-226388%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-226388%22]}) (дата звернення: 12.03.2026).

130. Бобечко Н. Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2016. 498 с. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Bobechko-N.R.-Apeliatsiynе-tа-kasatsiynе-provadžhennia-u-kryminal-nomu-sudochynstvi-Ukrainy.pdf> (дата звернення: 12.03.2026).

131. Маринів В. Проблеми оскарження судових рішень, прийнятих у заочному (спеціальному) кримінальному провадженні. *Право України*. 2015. №

7. С. 75–81. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/46284075-4b0e-4470-80b7-83368937b328/content> (дата звернення: 12.03.2026).

132. Мельник Р. Суд у Франції остаточно відмовив в екстрадиції Костянтина Жеваго до України. *Детектор медіа*. 2023. URL: <https://detector.media/infospace/article/219220/2023-11-10-sud-u-frantsii-ostatochno-vidmovyv-v-ekstradytsii-kostyantyna-zhevago-do-ukrainy/> (дата звернення: 12.03.2026).

133. Marchuk I., Wanigasuriya A. Ne Bis in Idem in the Age of Accountability for Atrocity Crimes: Lessons from Ukraine. *Opinio Juris*. 2025. Aug. 06. URL: <https://opiniojuris.org/2025/08/06/symposium-on-the-principle-of-ne-bis-in-idem-in-international-criminal-law-ne-bis-in-idem-in-the-age-of-accountability-for-atrocity-crimes-lessons-from-ukraine/> (дата звернення: 12.03.2026).

134. Вирок Бородянського районного суду Київської області від 17 черв. 2024 р. у справі № 369/6338/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119794628> (дата звернення: 12.04.2026).

135. Долматов Д. Виправдувальний вирок окупанту: небезпечний прецедент чи «здорове» судочинство? *RFI (Radio France Internationale)*. 2025. 08 листоп. URL: <https://www.rfi.fr/uk/україна/20251108-виправдувальний-вирок-окупанту-небезпечний-прецедент-чи-здорове-судочинство> (дата звернення: 14.04.2026).

136. Під час кримінального провадження за процедурою *in absentia* на одній чаші терезів – інтереси забезпечення ефективності провадження, а на другій – право особи на справедливий суд (22.05.2020). Верховний Суд. URL: <http://bit.ly/3HvuRjW> (дата звернення: 14.04.2026).

137. Шумейко Д. О. Актуальні проблеми спеціального кримінального провадження: теорія і практика. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. Вип. 6, т. 2. С. 282–287.

138. Постанова Верховного Суду від 30 трав. 2024 р. у справі № 127/26784/22 (провадження № 51-7572км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119493859> (дата звернення: 30.04.2026).

ДОДАТКИ

Додаток 1

Результати анкетування детективів НАБУ

Питання 1: Чи треба розширити перелік правопорушень, для яких дозволено *in absentia*? Краще розширити до всіх 14 правопорушень, підслідних НАБУ?

Статистика: 6 з 7 детективів (86 %) вважають, що перелік необхідно розширити. 1 з 7 (14 %) вважає поточний перелік достатнім.

Узагальнена відповідь: Більшість опитаних детективів погодилися з тим, що перелік правопорушень, щодо яких можливе спеціальне досудове розслідування, доцільно розширити, принаймні до всіх 14 правопорушень, підслідних НАБУ. Вони наголошували на тому, що таке розширення надало б більші можливості задля розслідування та не обмежувало б детективів тільки трьома правопорушеннями.

Питання 2: Питання міжнародного розшуку. Що ви думаєте з приводу того, що поняття міжнародний розшук відсутнє в КПК? Чи немає практичних проблем з тим, що виносять тільки постанову як оголошення в просто розшук? Як співпраця з Інтерполом в таких справах?

Статистика: 7 з 7 детективів (100 %) зазначили, що відсутність чіткого визначення «міжнародного розшуку» створює практичні труднощі. 5 з 7 (71 %) вказали, що раніше практикувалося винесення двох окремих постанов.

Узагальнена відповідь: Опитані детективи зазначили, що відсутність чіткого визначення "міжнародного розшуку" в КПК створює практичні труднощі. За їх словами: Раніше в практиці було прийнято виносити дві окремі постанови: про розшук і про міжнародний розшук. Крім того, суди часто вимагали надання доказів направлення запиту до Інтерполу, тобто підтвердження фактичного вжиття заходів для міжнародного розшуку. Наразі суди ВАКС у деяких випадках визнають достатнім лише постанову про розшук, якщо надано документи, що

підтверджують звернення до Інтерполу. Тобто постанова про міжнародний розшук не завжди є обов'язковою. Також аргументом слугує й необов'язковість направлення даної постанови при поданні запиту до Інтерполу. Також було підкреслено, що Інтерпол іноді відмовляє у видачі червоної карточки (Red Notice) у справах НАБУ через ймовірність політичного переслідування. У таких випадках іноді легше запросити синю карточку (Blue Notice), що спрощує співпрацю.

Питання 3: На вашу думку, чи вистачає підозри та інших документів, надсилання за адресою, розміщення в урядовому кур'єрі та офісу прокурора достатніми для повідомлення особи? Чи ви практикуєте інші способи зв'язку? Чи не думаєте, що наявні засоби недостатні і ЄСПЛ може, наприклад, визнати це як порушення ст. 6 Конвенції?

Статистика: 4 з 7 детективів (57 %) вважають формальне дотримання вимог КПК достатнім. 3 з 7 (43 %) вважають наявні засоби недостатньо ефективними і рекомендують використовувати додаткові канали зв'язку (ОСББ, телефон, електронна пошта тощо).

Узагальнена відповідь: Погляди детективів з цього питання розділилися: Один із детективів вважає, що формальне дотримання вимог КПК достатнє, і суд, як правило, визнає особу повідомленою. Інший детектив підкреслив, що зараз, з огляду на практику судів та стандарти ЄСПЛ, варто використовувати всі можливі канали зв'язку – надсилати повідомлення не лише поштою, а й через ОСББ, телефон, електронну пошту тощо. Це, на його думку, зменшує ризик порушення права на справедливий суд.

Питання 4: Як щодо участі захисників? Чи це суто формальна пасивна участь чи подають клопотання і т. д.?

Статистика: 5 з 7 детективів (71 %) відзначили, що при призначенні захисника через систему БПД участь часто є формальною. 2 з 7 (29 %) вказали, що захисники, найняті самостійно, як правило, проявляють активність.

Узагальнена відповідь: У разі, якщо обвинувачений самостійно наймає адвоката, участь захисника зазвичай є активною, включає подання клопотань,

участь у засіданнях тощо. Якщо захисника призначено через центр БПД, то його участь інколи є суто формальною, але були й випадки, коли захисники від БПД активно захищали позицію клієнта. Загалом, за словами детективів, участь захисника, незалежно від його джерела залучення, може впливати на якість змагальності процесу, але не обов'язково – все залежить від конкретної особи захисника.

Питання 5: Складне питання щодо виконання рішень. Чи відомо по ваших справам, як виконуються рішення? Чи достатньо ця процедура ефективна?

Статистика: 6 з 7 детективів (86 %) вважають, що найефективнішим результатом є конфіскація майна. 7 з 7 (100 %) зазначили, що процедура в цілому є дієвою і нею не варто нехтувати.

Узагальнена відповідь: Детективи зазначили, що найефективніший результат – це конфіскація майна. Водночас було наголошено, що процедура виконання вироків *in absentia* в цілому є дієвою, нею не варто нехтувати, адже навіть за відсутності обвинуваченого можна досягати важливих результатів для захисту публічних інтересів. Виконання таких рішень, звісно, ускладнюється, якщо обвинувачений перебуває за кордоном, однак у межах кримінального процесу можливе ефективне стягнення активів.

Питання 6: Які ще є проблеми в практичній діяльності з цією процедурою?

Статистика: Усі 7 детективів (100 %) назвали основними проблемами організаційну складність повідомлення про підозру та неузгодженість щодо постанов про міжнародний розшук.

Узагальнена відповідь: Серед проблем, які згадали детективи: Організаційна складність повідомлення про підозру: іноді все потрібно зробити за один день – підписати, відправити, зафіксувати вручення тощо. Неузгодженість щодо постанов про міжнародний розшук, що згадувалась вище, – один з ключових викликів. Водночас зазначено, що загалом процедура працює, є менш складною ніж стандартне розслідування, особливо при правильному документуванні всіх етапів.

Додаток 2

Приклади повісток та повідомлень про підозру у справах in absentia

ПОВІСТКА ПРО ВИКЛИК ПІДОЗРЮВАНОГО

Підозрюваний Шаталін Євген Ігорович, 18.03.1982 р.н., зареєстрований за адресою: Луганська область, м. Алчевськ, вул. Л. Толстого, буд. 15, відповідно до вимог ст. ст. 133, 135, 278 Кримінального процесуального кодексу України викликається у кримінальному провадженні № 22025130000000179 від 26.03.2025 до слідчого управління ГУ СБУ в Донецькій та Луганській областях за адресою: м. Дніпро, площа Шевченка, буд. 7 на 01.04.2026 о 10:00, на 02.04.2026 о 10:00, на 03.04.2026 о 10:00 для вручення письмового повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 111-1 КК України, допиту як підозрюваного, проведення інших слідчих та процесуальних дій у зазначеному кримінальному провадженні.

Поважні причини неприбуття та наслідки неприбуття зазначені у ст. 138-139 КПК України, у тому числі: накладення грошового стягнення, можливість застосування приводу, здійснення спеціального досудового розслідування чи здійснення спеціального судового провадження.

Відповідно до п. 1 ч. 7 ст. 42 КПК України підозрюваний зобов'язаний прибути за викликом до слідчого, в разі неможливості прибути - заздалегідь повідомити про це слідчого.

Засоби зв'язку: 0668468154, lug.prok.office@gmail.com

https://lug.gp.gov.ua/userfiles/file/lug/lug_1774658250_povistka_pro_viklik_s_hatalina_yevgena_igorovicha_na_10_god.%2001,02,03.04.2026%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%81%D1%83%20%D0%B3%D1%83%20%D1%81%D0%B1%D1%83%20%D0%B2%20%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B9%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B9%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8F%D1%85.pdf

ПОВІСТКА ПРО ВИКЛИК

Військовослужбовець збройних сил російської федерації Тамазов Тимур Мухамедович, 25.10.1990 р.н., відповідно до вимог ст.ст. 133, 135 КПК України, **Вам необхідно з'явитися «07» квітня 2026 року** до слідчого управління ГУ СБ України у м. Києві та Київській області, за адресою: м.Київ, пров. Аскольдів, 3А, кабінет № 451, з метою участі у проведенні слідчих та процесуальних дій у кримінальному провадженні №22025101110000760 від 27.06.2025 за підозрою Тамазова Т.М. у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 28 ч. 2 ст. 438, ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 438 КК України.

https://kobl.gp.gov.ua/userfiles/file/kobl/kobl_1774623401_2703202613.pdf

ПОВІСТКА ПРО ВИКЛИК

Підозрюваний **Федоров Кирил Вадимович** (Fedorov Kirill), 03.09.1991 року народження, уродженець м. Рига Латвійської Республіки, який зареєстрований за адресою: Латвійська Республіка, м. Рига, вул. Сергія Ейзенштейна, буд. 31, кв. 30, та на даний час проживає на території Російської Федерації, громадянин Латвійської Республіки, згідно ст. 133, 135 КПК України, Вам необхідно з'явитись **31 березня 2026 року о 09 год. 00 хв.** до УСБУ у Вінницькій обл. (м. Вінниця, вул. Грушевського, 27) до СВ УСБУ у Вінницькій області (тел. (0432)599469), для проведення процесуальних дій за Вашою участю у присутності захисника, в тому числі: повідомлення про завершення досудового розслідування, надання доступу до матеріалів досудового розслідування, вручення копії обвинувального акту, реєстру матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні № 22025020000000065 від 18.03.2025.

Для отримання перепустки зверніться в бюро перепусток. При собі необхідно мати паспорт чи інший документ, який засвідчує Вашу особу.

https://vin.gp.gov.ua/ua/documents.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=284243

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Управління Служби безпеки України в Запорізькій області

Слідчий відділ

вул. Олександрівська, 62, м. Запоріжжя, 69011, тел./факс (061) 225-26-98
www.ssbu.gov.ua, e-mail: usbu_zap_sv@ssbu.gov.ua Код ЄДРПОУ 20001556

№ _____ На № _____ від _____

ПОВІСТКА ПРО ВИКЛИК

Гр-н Фролова Ольга Леонідівна, 08.07.1970 р.н., яка зареєстрована за адресою: Запорізька область, м. Мелітополь, вул. Іллі Стамболі, буд. 40, кв. 10, відповідно до вимог ст.ст. 133, 135 КПК України викликається на 09 год. 30 хв. 01 квітня 2026 року до слідчого відділу УСБУ в Запорізькій області за адресою: м. Запоріжжя, вул. Олександрівська, 62, для вручення письмового повідомлення про підозру за ч.5 ст.111-1 КК України у кримінальному провадженні №22023120000000073 від 03.05.2023 та проведення інших слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного.

https://zap.gp.gov.ua/ua/documents.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=284207

СОЛОМ'ЯНСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД МІСТА КИЄВА

вул. Максима Кривоноса, 25, м. Київ, 03037, тел. (044) 298 59 37,
вул. Грушецька, 1, м. Київ, 03113, тел. (044) 298 59 52,
e-mail: inbox@sl.ki.court.gov.ua, web: https://sl.ki.court.gov.ua
Код ЄДРПОУ: 02896762

Р/10

Вихідний №: 760/12208/24/129/2026
Дата: 02 січня 2026 року

Провадження №1-кп/760/2613/25
в справі №760/12208/24
Головуючий суддя: Г. Л. Сергієнко

Сергієнко
Г. Л.
12.01.26

Керівнику
Київської міської прокуратури

Солом'янський районний суд м. Києва просить опублікувати на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора повістку про виклик Плакуна Віталія Петровича, 22.10.1973 р.н., обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4, 5 ст. 111-1 КК України, наступного змісту:

"Солом'янський районний суд м. Києва викликає в підготовче судове засідання Плакуна Віталія Петровича, 22.10.1973 р.н., громадянин України який проживає за адресою: Запорізьська обл., м. Мелітополь, вул. Кізіярска, буд. 34, корп. 1, кв.9, як обвинуваченого у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4, 5 ст. 111-1 КК України, у кримінальному провадженні №22023101110000712, справа №760/12208/24, провадження №1-кп/760/2902/24, яке відбудеться 31.03.2026 р. о 17:40 в приміщенні суду за адресою: Україна, м. Київ, вул. Максима Кривоноса, 25, номер телефону для зв'язку +380970868658."

https://kyiv.gp.gov.ua/ua/materials.html?_m=publications&_t=rec&id=416157

&download_af=16222

Фортечний районний суд м. Кропивницького
25013, м. Кіровоград, вул. Габдрахманова, 7, тел. 33-00-90,

E-mail: inbox@kr.kr.court.gov.ua

Вих. №404/5502/25 / В/А / від 17.03. 2026 року

Бакуновець Вадим Костянтинович
с. Гравневе, вул. Молодіжна, 17, кв. 106.
Старобільський р-н, Луганська обл.

Фортечний районний суд м. Кропивницького викликає в судове засідання, призначене на 10 год. 30 хв. 20.05.2026 року Бакуновець Вадима Костянтиновича, 01.06.1977 року народження, який обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого 7 ст. 111-1 КК України. Судом роз'яснюється, що згідно ч. 4 ст. 315 КПК України під час підготовчого судового засідання суд роз'яснює обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього колегіально судом у складі трьох суддів. В іншому випадку розгляд справи здійснюватиметься судом одноособово. Судове засідання відбудеться в приміщенні Фортечного районного суду м. Кропивницького за адресою: м. Кропивницький, вул. Габдрахманова, 7. Явка до суду є обов'язковою.

<https://www.gp.gov.ua/storage/uploads/21eeac70-e2d5-4f87-a058-ea17299d778b/%D0%9F%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B8%D0%BA-%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%86%D1%8F-%D0%92.%D0%9A.-%D0%BD%D0%B0-10.30-%D0%B3%D0%BE%D0%B4-20.05.2026.jpg>

ПОВІДОМЛЕННЯ про ухвалення слідчим суддею рішення про здійснення спеціального досудового розслідування Відповідно до ч. 6 ст. 297-4 Кримінального процесуального кодексу України повідомляю, що ухвалюю слідчого судді Винницького міського суду Винницької області від 27.03.2026 у справі №127/9995/26 надано дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування у кримінальному провадженні №2202502000000065 від 18.03.2025 стосовно підозрюваного у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 110-2 КК України, Федорова Кирила Вадимовича. 03.09.1991 року народження.	Повідомлення про підозру Повідомляю, що 28.03.2026 у кримінальному провадженні № 22024230000000089 від 19.02.2024, відповідно до ст. ст. 2, 36, 40, 42, 276, 277, 278, 279 КПК України, складено письмове повідомлення про підозру громадянину України Калінчу Юрію Івановичу, 27.01.1971 року народження у вчиненні кримінального правопорушення (злочину), передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України (пособицтво державної агресії), тобто у вчиненні умисних дій, спрямованих на допомогу державі-агресору (пособицтво) та окупаційній адміністрації держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом добровільного збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора.	Повідомлення про підозру Повідомляю, що 28.03.2026 у кримінальному провадженні № 22024230000000089 від 19.02.2024, відповідно до ст. ст. 2, 36, 40, 42, 276, 277, 278, 279 КПК України, складено письмове повідомлення про підозру громадянину України Горділову Євгену Володимировичу, 25.05.1992 року народження у вчиненні кримінального правопорушення (злочину), передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України (пособицтво державної агресії), тобто у вчиненні умисних дій, спрямованих на допомогу державі-агресору (пособицтво) та окупаційній адміністрації держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом добровільного збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора.
УВЕДОМЛЕННЯ про прийняття слідчим суддею рішення об осуществлении специального досудового расследования Согласно ч. 6 ст. 297-4 Уголовного процессуального кодекса Украины сообщаю, что постановлением следственного судьи Винницкого городского суда Винницкой области от 27.03.2026 по делу №127/9995/26 предоставлено разрешение на осуществление специального досудового расследования в уголовном производстве №2202502000000065 от 18.03.2025 в отношении подозреваемого в совершении преступления, предусмотренного ч. 3 ст. 110-2 УК Украины, Федорова Кирилла Вадимовича. 03.09.1991 года рождения.	Повістка про виклик Підозрюваному Федорову Кирилу Вадимовичу, 03.09.1991 р. н., уродженцю м. Рига Латвійської Республіки, зареєстрованому за адресою: Латвійська Республіка, м. Рига, вул. Сергія Євгенівича, буд. 31, кв. 30, та на даний час проживає на території Російської Федерації, громадянин Латвійської Республіки, згідно ст. ст. 133, 135 КПК України, Вам необхідно з'явитись 31 березня 2026 року о 09:00 годині до УСВ у Винницькій обл. (м. Вінниця, вул. Грушевського, 27) до СВ УСВ у Винницькій області (гол. (0432)599469), для проведення процесуальних дій за Вашою участю у присутності записника, в тому числі: повідомлення про завершення досудового розслідування, надання доступу до матеріалів досудового розслідування, вручення копії обвинувального акту, реєстру матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні №2202502000000065 від 18.03.2025.	Повістка про виклики Підозрюваному Горділову Євгену Володимировичу, 25.05.1992 року народження, уродженцю смт. Іванівка Херсонської області, зареєстрованому за адресою: Херсонська область, Генічеський район, смт. Іванівка, вул. Українська, буд. 149, відповідно вимог ст. ст. 133, 135 КПК України, Вам необхідно з'явитись 01.02.03 квітня 2026 року в період часу з 09 год. 00 хв. по 17 год. 00 хв. у найближчий територіально розташований підрозділ Служби безпеки України, для вручення повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (злочину), проведення інших слідчих та процесуальних дій у кримінальному провадженні № 22024230000000089 від 19.02.2024 за підозрою Вас у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України. Поважні причини та наслідки неприбуття особи на виклик, викладені у ст. ст. 138, 139 Кримінального процесуального кодексу України.
Повістка о вызове подозреваемого Подозреваемым Федоров Кирилл Вадимович (Fedorov Kirill), (03.09.1991 г. р., уроженец г. Рига Латвийской Республики, зарегистрированный по адресу: Латвийская Республика, г. Рига, ул. Сергея Евгеньевича, дом. 31, кв. 30, и в настоящее время проживает и на территории Российской Федерации, гражданин Латвийской Республики, согласно ст. 133, 135 КПК Украины, Вам необходимо явиться 31 марта 2026 в 09:00 часов в УСВ в Винницкой обл. (г. Винница, ул. Грушевского, 27) в СВ УСВ в Винницкой области (тел. (0432)599469), для проведения процессуальных действий с Вашим участием в присутствии записника, в том числе: сообщением о завершении досудового расследования, предоставление доступа к материалам досудового расследования, вручение копии обвинительного акта, реестра материалов досудового расследования в уголовном деле №2202502000000065 от 18.03.2025.	Повістка про виклик Підозрюваному Калінчу Юрію Івановичу, 27.01.1971 року народження, уродженцю смт. Іванівка Херсонської області, зареєстрованому за адресою: Херсонська область, Генічеський район, смт. Іванівка, вул. Садова, буд. 22, відповідно вимог ст. ст. 133, 135 КПК України, Вам необхідно з'явитись 01.02.03 квітня 2026 року в період часу з 09 год. 00 хв. по 17 год. 00 хв. у найближчий територіально розташований підрозділ Служби безпеки України, для вручення повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (злочину), проведення інших слідчих та процесуальних дій у кримінальному провадженні № 22024230000000089 від 19.02.2024 за підозрою Вас у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України. Поважні причини та наслідки неприбуття особи на виклик, викладені у ст. ст. 138, 139 Кримінального процесуального кодексу України.	Повістка про виклики Підозрюваному Горділову Євгену Володимировичу, 25.05.1992 року народження, уродженцю смт. Іванівка Херсонської області, зареєстрованому за адресою: Херсонська область, Генічеський район, смт. Іванівка, вул. Українська, буд. 149, відповідно вимог ст. ст. 133, 135 КПК України, Вам необхідно з'явитись 01.02.03 квітня 2026 року в період часу з 09 год. 00 хв. по 17 год. 00 хв. у найближчий територіально розташований підрозділ Служби безпеки України, для вручення повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (злочину), проведення інших слідчих та процесуальних дій у кримінальному провадженні № 22024230000000089 від 19.02.2024 за підозрою Вас у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України. Поважні причини та наслідки неприбуття особи на виклик, викладені у ст. ст. 138, 139 Кримінального процесуального кодексу України.

Солом'янський районний суд м. Києва викликає в підготовче судового засідання Різнюка Олександра Володимировича, 28.10.1982 року народження, громадянина України, уродженця м. Симферополь, АР Крим, який зареєстрований та проживає за адресою: Україна, АР Крим, м. Симферополь, вул. Фрунзе, 20, як обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111 КК України, у кримінальному провадженні № 62025030200001360, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань 05.06.2025, справу № 760/0414/25, провадженням № 1-тп/760/25/2025, яке відбудеться 30 березня 2026 року о 10:00 год. в приміщенні суду за адресою: Україна, м. Київ, вул. Максима Кривоноса, 25. Згідно з ч. 42 КК України обвинувачений зобов'язаний прибути за викликом до суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк - заздалегідь повідомити про це суд. При собі необхідно мати документ, який підтверджує особу.	Дніпровський районний суд міста Києва викликає Логінова Владислава Едуардовича, 25.07.1990 р.н., на 13 год. 00 хв. 31 березня 2026 року для розгляду кримінального провадження № 2202300000000049 від 18.05.2023 за обвинуваченням Логінова Владислава Едуардовича, 25.07.1990 р.н., у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3, ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 263-1, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 265, ч. 1 ст. 436-2 КК України, (у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3, ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 263-1, ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 265, ч. 1 ст. 436-2 КК України за адресою: м. Київ, вул. Кошарів, 5.	Едуардовича, 25.07.1990 р.н., на 13 год. 00 хв. 31 березня 2026 року для розгляду кримінального провадження № 2202300000000049 від 18.05.2023 за обвинуваченням Логінова Владислава Едуардовича, 25.07.1990 р.н., у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3, ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 263-1, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 265, ч. 1 ст. 436-2 КК України за адресою: м. Київ, вул. Кошарів, 5.
Головуючий суддя М.В. Вишник	У разі неможливості виконати до суду, дане оголошення вважається належним повідомленням, а розгляд кримінального провадження буде здійснюватися за відсутності обвинуваченого в порядку спеціального судового провадження.	Суддя І.О. Галанич
Головуючий суддя М.В. Вишник	Дніпровський районний суд міста Києва викликає Гуз Маріну Олександрівну, 18.10.1994 р.н., на 13 год. 00 хв. 31 березня 2026 року для розгляду кримінального провадження № 2202300000000049 від 18.05.2023 за обвинуваченням Логінова Владислава Едуардовича, 25.07.1990 р.н., у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3, ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 263-1, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 265, ч. 1 ст. 436-2 КК України за адресою: м. Київ, вул. Кошарів, 5.	Дніпровський районний суд міста Києва викликає Гуз Маріну Олександрівну, 18.10.1994 р.н., на 13 год. 00 хв. 31 березня 2026 року для розгляду кримінального провадження № 2202300000000049 від 18.05.2023 за обвинуваченням Логінова Владислава Едуардовича, 25.07.1990 р.н., у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3, ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 263-1, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 265, ч. 1 ст. 436-2 КК України за адресою: м. Київ, вул. Кошарів, 5.

https://ukurier.gov.ua/media/newspaper/adv/2026-03-27/68_28.03.2026_R.pdf

ОГОЛОШЕННЯ

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗМІНУ РАНІШЕ ПОВІДОМЛЕНОЇ ПІДОЗРИ Відповідно до ст.ст. 111-112, 276-279 та глави 11 КПК України повідомляю, що 27.03.2026 у кримінальному провадженні, внесеному до ЄРДР 27.11.2017 за №12017130000000396, за заявками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 146, п. 3, п. 4, п. 9 ч. 2 ст. 115, КК України, складено письмове повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри, згідно з яким громадянин України Денис Вікторович ПЕТРЕНКО, 02.06.1990 р.н., підозрюється у викраденні людини, що супроводжувалась залякуванням її фізичних страждань, вчиненому за попередньою змовою групою осіб, що спричинило тяжкі наслідки, тобто у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 146 КК України, а також у вбивстві, тобто умисному протиправному заборіганні смерті іншої людини, вчиненому стосовно викраденої людини, з особливою жорстокістю та з метою приховання іншого кримінального правопорушення, тобто у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого п. 3, п. 4, п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України.	До уваги товариства з обмеженою відповідальністю «Фреш Трейд Компані» (дентифікаційний код юридичної особи 43896552), фізичної особи-підприємця Шегери Олександра Леонідовича (реєстраційний номер облікової картки платника податків 2876724351) За результатами розгляду справи №631-01-43-2023 Тимчасовою адміністративною комісією Антимонопольного комітету України прийнято рішення від 23.12.2025 №36-рпк, відповідно до якого дії товариства з обмеженою відповідальністю «Фреш Трейд Компані» (дентифікаційний код юридичної особи 43896552) та фізичної особи-підприємця Шегери Олександра Леонідовича (реєстраційний номер облікової картки платника податків 2876724351) визнано порушеннями законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченими пунктом 1 статті 50, пунктом 4 частини другої статті 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів (дентифікаційний код юридичної особи «Протекто» №UA-2022-11-16-012788-3).	ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ Громадянка України Білояр Катерина Олександрівна, 01.03.1985 року народження, зареєстрована за адресою: Миколаївська область, Снігурівський район, с. Весілля, вул. Шевченка, буд. 36, старший слідчий в ОБС слідчого відділу УСВ у Житомирській області Турбілі О.В., відповідно до вимог ст. ст. 111, 135, 278 КПК України 27.03.2026, повідомляє Вам про підозру у кримінальному провадженні № 22022230000000251 від 14.07.2022 – у колабораційній діяльності, тобто у добровільному зайнятті громадянину України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на території окупованої території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, тобто у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 111-1 КК України.
Повний текст повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри та пам'ятка про процесуальні права та обов'язки підозрюваного розміщені на вебсайті Офісу Генерального прокурора у рубриці «Повістки про виклик та відомості про здійснення спеціального досудового розслідування за посиланням: https://www.gp.gov.ua/categories/povistki-pro-viklik-ta-vidomosti-pro-zdsineniya-spedtsialnogo-dosudovogo-rozsliduvannya	ПОВІСТКА ПРО ВИКЛИК ПІДОЗРУВАНОГО Підозрюваній Петренко Денис Вікторович, 02.06.1990 р.н., на підставі ст.ст. 133,135,278,279 КПК України Вам необхідно з'явитись до слідчого управління Головного управління Національної поліції в Луцькій області за фактичним місцем розташування за адресою: вул. Гаїкова, 79, м. Дніпро, як підозрюваному о 09 год. 00 хв. 31.03.2026, о 09 год. 00 хв. 01.04.2026, о 09 год. 00 хв. 02.03.2026 для отримання письмового повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 146, п. 3, п. 4, п. 9 ч. 2 ст. 115, КК України, допущити як підозрюваного та проведення інших процесуальних дій у кримінальному провадженні, внесеному до ЄРДР №12017130000000396 від 27.11.2017. Нагадуємо про обов'язок заздалегідь повідомити про неможливість явки. Поважні причини та наслідки неприбуття на виклик передбачені ст.ст. 138, 139 КПК України.	ПОВІСТКА ПРО ВИКЛИК ПІДОЗРУВАНОГО Підозрювана Білояр Катерина Олександрівна, 01.03.1985 року народження, зареєстрована за адресою: Миколаївська область, Снігурівський район, с. Весілля, вул. Шевченка, буд. 36, на підставі ст.ст. 133,135 КПК України Вам необхідно з'явитись до слідчого слідчого в ОБС слідчого відділу УСВ у Житомирській області Турбілі О.В., за адресою: м. Житомир, вул. Шевченка, Чоловіського, 7, каб. 20, тел. (0412) 473-439, для участі у слідчих та процесуальних діях у кримінальному провадженні № 22022230000000251 від 14.07.2022 як підозрювану у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 111-1 КК України, об'єкт 11 год. 00 хв. 31.03.2026, об'єкт 11 год. 00 хв. 01.04.2026, об'єкт 11 год. 00 хв. 02.04.2026 (для отримання письмового повідомлення про підозру, допущити як підозрювану та інших процесуальних дій). Нагадуємо про Ваш обов'язок заздалегідь повідомити про неможливість явки. Поважні причини та наслідки неприбуття на виклик передбачені ст. ст. 138, 139 КПК України.

https://ukurier.gov.ua/media/newspaper/adv/2026-03-26/67_27.03.2026_R.pdf

Додаток 3

Аналіз судової практики щодо відмови суду в задоволенні клопотання
прокурора про здійснення спеціального судового провадження

Причини відмови в задоволенні клопотання	Посилання на справу в Єдиному реєстрі судових рішень
Судом встановлено, що ОСОБА_7 обвинувачується у скоєнні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК України, який зазначено у частині другій статті 297-1 цього Кодексу. Він станом на 2016 рік переховується від органів слідства та суду. Однак, суду не надано доказів, що він на даний час перебуває в районі проведення антитерористичної операції на непідконтрольній території, всі надані прокурором докази вказують лише на те, що він там перебував у 2016 році. Тому у зв'язку із відсутністю фактичних даних знаходження ОСОБА_7 на непідконтрольній території в районі проведення антитерористичної операції, відсутні підстави для здійснення спеціального судового провадження, за відсутності обвинуваченого (in absentia).	https://reyestr.court.gov.ua/Revizija/73045499

Прокурор не звернувся до суду з письмовим клопотанням про здійснення спеціального судового провадження (in absentia), до якого долучив би докази про те, що обвинувачений знав або повинен був знати про розпочате кримінальне провадження. Прокурор висловив таке клопотання усно.	https://reyestr.court.gov.ua/Revizija/show/76505022
Прокурором в судовому засіданні не підтверджено визначені законом відомості, які підлягають встановленню при вирішенні питання про здійснення спеціального судового провадження.	https://reyestr.court.gov.ua/Revizija/show/129270284
Прокурор не надав доказів, з яких можна було б зробити висновок про те, що обвинувачений ОСОБА_5 ухиляється від явки до Деснянського районного суду м. Києва чи відмовився прибути до суду	https://reyestr.court.gov.ua/Revizija/show/117110935
Суду не надано доказів про оголошення обвинуваченого в розшук, як про це зазначено у клопотанні прокурора, про виклики обвинуваченого до слідчого та неявки до нього, не надано ухвали суду про здійснення спеціального досудового розслідування, з якої б можливо було встановити мотиви, з яких виходив слідчий суддя, а також інших документів на підтвердження викладених у клопотанні доводів, які є в розпорядженні прокурора.	https://reyestr.court.gov.ua/Revizija/show/116357540

Щодо доводів прокурора про те, що відсутність обвинуваченого підтверджується рапортом про неможливість виконання приводу у даному провадженні, суд зазначає, по-перше, що самим лише рапортом про привід такі відомості не можуть бути підтверджені, оскільки спеціальне судове провадження, як і спеціальне досудове розслідування повинне ґрунтуватися на доказах, якими рапорт згідно норм КПК не являється, по-друге, у даному провадженні дійсно до обвинуваченого був застосований привід, який виконаний не був, з повідомлення поліції вбачається, що обвинувачений знаходиться або на тимчасово окупованій території України або на території РФ та перебуває в державному розшуку, але доказів того, що обвинувачений перебуває в державному розшуку, його підстави, а також того, що обвинувачений перебуває саме на тимчасово окупованій території України або на території РФ суду не надано.	
Враховуючи, що клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування не містить відомостей щодо оголошення ОСОБА_5 у міждержавний та/або міжнародний розшук, слідчі дії щодо розшуку з 2013 року не проводилися, за	https://reyestr.court.gov.ua/Review/63766402

такого, вжито недостатньо заходів, для того щоб прийти до висновку про те, що підозрюваний ОСОБА_5 переховується від органів слідства з метою уникнення кримінальної відповідальності, тому слідчий суддя, вважає за необхідне відмовити у задоволенні клопотання.	
Вбачається із поданого слідчому судді клопотання слідчого, погодженого прокурором ОСОБА_3, не містить обов'язкового елементу офіційного документа гербової печатки СУ ГУ СБ України у м. Києві та Київській області, що свідчить про те, що підпис слідчого не засвідчений належним чином.	https://reyestr.court.gov.ua/Revizor/107437506
Разом з тим в судове засідання прокурор чи слідчий не з'явилися та не довели, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук.	https://reyestr.court.gov.ua/Revizor/102048975
Таким чином, враховуючи, що відсутні докази перебування обвинуваченого ОСОБА_7 на території проведення антитерористичної операції або на непідконтрольній Україні території, позицію захисника, який бажає узгодити позицію захисту з обвинуваченим, підстав для	https://reyestr.court.gov.ua/Revizor/79981640

здійснення спеціального судового провадження відсутні.	
В підготовчому судовому засіданні встановлено, що повістки про виклик ОСОБА_7 у разі здійснення щодо нього спеціального досудового розслідування не публікувались в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження, що є обов'язковим. Отже, зазначене свідчить про те, що органи досудового розслідування не дотримались вимог ч.1 ст. 297-5 КПК України, а відтак суд позбавлений можливості призначити спеціальне судове провадження.	https://reyestr.court.gov.ua/Revizor/62476315
Суд приходить до висновку, що в задоволенні клопотання прокурора про здійснення спеціального судового провадження стосовно ОСОБА_6 обвинуваченої у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.3 ст.368 КК України слід відмовити, а провадження по справі зупинити до розшуку обвинуваченої. Приймаючи вказане рішення, суд враховує, що з часу зникнення ОСОБА_6 пройшов тривалий час понад два роки, а тому відомості про перебування обвинуваченої у міжнародному розшуку, відсутність в Україні, у зв'язку з переховуванням від суду, які мають значення	https://reyestr.court.gov.ua/Revizor/71357376

для прийняття рішення про здійснення спеціального судового провадження потребують уточнення.	
Стороною обвинувачення не були виконані вимоги ч. 3 ст. 323 КПК України і не надані суду матеріали про те, що обвинувачені знали або повинні були знати про розпочате (поновлене після закриття за реабілітуючими підставами) кримінальне провадження.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/66384750
Прокурор в підготовчому судовому засіданні не надав матеріали про те, що обвинувачений ОСОБА_5 знав або повинен був знати про розпочате кримінальне провадження. Особисто ОСОБА_5 підозра не вручалась, як повідомив захисник ОСОБА_4 у судовому засіданні, з обвинуваченим у нього зв'язок відсутній.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/107192538

Додаток 4

Аналіз судової практики щодо призначення покарань у справах in absentia

Призначене покарання	Посилання на справу в Єдиному реєстрі судових справ
3 роки позбавлення волі	https://reyestr.court.gov.ua/Review/111027404
13 (тринадцять) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади строком на 12 (дванадцять) років з конфіскацією майна, яке є її особистою власністю	https://reyestr.court.gov.ua/Review/117171454
10 (десяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій на строк 15 (п'ятнадцять) років із конфіскацією усього майна обвинуваченої	https://reyestr.court.gov.ua/Review/115212961
6 (шести) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади строком на 12 (дванадцять) років з конфіскацією майна, яке є її особистою власністю	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131997355
позбавлення волі строком на 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в державних та комунальних органах, установах і	https://reyestr.court.gov.ua/Review/113008598

організаціях, суб'єктах господарювання державної та комунальної форм власності на строк 12 (дванадцять) років та з конфіскацією всього майна, яке є його особистою власністю	
позбавлення волі на строк 12 років	https://reyestr.court.gov.ua/Review/114705146
позбавлення волі строком 10 років	https://reyestr.court.gov.ua/Review/120355735
Покарання у виді позбавлення волі на 2 (два) роки, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися освітньою та виховною діяльністю на строк 10 (десять) років	https://reyestr.court.gov.ua/Review/119004843
позбавлення волі на строк десять років, однак звільнено у зв'язку із закінченням строку давності	https://reyestr.court.gov.ua/Review/122084220
позбавлення волі на строк 15 (п'ятнадцять) років з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави Україна, у тому числі в правоохоронних, судових органах, органах місцевого самоврядування строком - 15 (п'ятнадцять) років, з конфіскацією всього майна, що є власністю засудженого.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/124923069
11 (одинадцяти) років позбавлення волі, з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах влади, установах, підприємствах та організаціях незалежно від форми власності на строк 11	https://reyestr.court.gov.ua/Review/123974617

(одинадцять) років, з конфіскацією усього майна, яке є його особистою власністю на користь держави	
1 рік позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах влади, місцевого самоврядування, а також займатися будь-якою діяльністю, пов'язаною з освітнім процесом строком на 10 (десять) років	https://reyestr.court.gov.ua/Review/116967934
позбавлення волі на строк 10 (десять) років, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, а також органах, що надають публічні послуги на строк 15 (п'ятнадцять) років, із конфіскацією всього належного йому майна	https://reyestr.court.gov.ua/Review/129835283
2 (два) роки позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування та закладах освіти всіх форм власності на строк 15 (п'ятнадцять) років	https://reyestr.court.gov.ua/Review/133768494
Позбавлення волі на строк 15 років, з конфіскацією майна	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132396714
15 (п'ятнадцяти) років позбавлення волі з конфіскацією всього майна належного йому на праві власності на користь держави Україна	https://reyestr.court.gov.ua/Review/123840441
9 (дев'ять) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади і місцевого самоврядування, у державних та комунальних підприємствах, установах та організаціях, що надають публічні послуги строком	https://reyestr.court.gov.ua/Review/127227313

на 15 (п'ятнадцять) років, та з конфіскацією всього належного йому майна на користь держави	
довічне позбавлення волі з конфіскацією всього майна, яке є його особистою власністю	https://reyestr.court.gov.ua/Review/112170022
позбавлення волі на 7 (сім) років і 6 (шість) місяців з позбавленням права займати посади судді, прокурора та адвоката строком на 3 (три) роки, з конфіскацією всього належного йому майна	https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/123193489
10 років позбавлення волі, з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з реалізацією адміністративно-господарських або адміністративно-розпорядчих функцій строком на 3 (три) роки, з конфіскацією всього майна, яке є його власністю	https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/104026610

Узагальнені пропозиції до змін до КПК України

З метою комплексного та системного регулювання кримінального провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (*in absentia*) пропонується:

1. Частину 2 статті 297-1 КПК України викласти у наступній редакції:

«2. Спеціальне досудове розслідування здійснюється на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні щодо тяжких та особливо тяжких злочинів Кримінального кодексу України, стосовно підозрюваного, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук».

2. Частину 1 статті 297-3 КПК України викласти у наступній редакції

«1. Клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування розглядається слідчим суддею не пізніше десяти днів з дня його надходження до суду за участі особи, яка подала клопотання, та захисника.

Захисник підозрюваного повинен бути залучений слідчим чи прокурором не пізніше ніж за п'ятнадцять днів до направлення клопотання до суду.

Якщо захисник не був залучений раніше, слідчий суддя зобов'язаний вжити необхідних заходів для його залучення.

У разі самостійного залучення захисника підозрюваним або призначення захисника слідчим, прокурором копія клопотання та додані до нього матеріали вручаються захиснику не пізніше ніж за п'ятнадцять днів до дня направлення клопотання до суду.»

3. Статтю 297-5 КПК України викласти у такій редакції:

«1. Повістки про виклик підозрюваного у разі здійснення спеціального досудового розслідування надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування та обов'язково направляються органом досудового

розслідування за допомогою всіх наявних та відомих каналів зв'язку: телефонного зв'язку, електронної пошти, офіційних електронних кабінетів, месенджерів, соціальних мереж та інших цифрових платформ, якщо відповідні контактні дані об'єктивно встановлені та можуть бути ідентифіковані.

Процесуальні документи в порядку спеціального досудового розслідування здійснюються також через єдиний захищений електронний портал, функціонування якого забезпечує Офіс Генерального прокурора.

Єдиний захищений електронний портал забезпечує обов'язкову електронну ідентифікацію користувача, автоматичну фіксацію часу направлення, отримання та відкриття документа, а також зберігання технічних даних, які підтверджують факт належного повідомлення.

2. У разі відсутності можливості використання цифрових каналів зв'язку або для додаткового інформування процесуальні документи публікуються на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора.

3. З моменту фіксації в єдиному захищеному електронному порталі факту відкриття документа або з моменту публікації на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора підозрюваний вважається належним чином повідомленим про зміст процесуального документа.

4. Копії всіх процесуальних документів, що підлягають врученню підозрюваному, негайно надсилаються захиснику.»

4. Абзац 3 частини 3 статті 323 КПК України викласти в такій редакції:

«За наявності таких обставин за клопотанням прокурора, до якого додаються матеріали про те, що обвинувачений знав або повинен був знати про розпочате кримінальне провадження, суд постановляє ухвалу про здійснення спеціального судового провадження стосовно такого обвинуваченого. Така ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку.»

5. Абзац 6 частини 3 статті 323 КПК України викласти в такій редакції:

«Повідомлення обвинуваченого, вручення йому повісток про виклик та процесуальних документів у спеціальному судовому провадженні здійснюється в порядку, передбаченому статтею 297-5 цього Кодексу, з урахуванням

особливостей, встановлених цією статтею. Інформація про повістки про виклик обвинуваченого та процесуальні документи публікується також на офіційному веб-сайті суду.»

6. Доповнити частину 3 статті 323 КПК України абзацами такого змісту:

«Обвинувачений, щодо якого ухвалено вирок або інше судове рішення в порядку спеціального судового провадження, має право подати до суду першої інстанції, який ухвалив таке рішення, заяву про його перегляд.

Суд першої інстанції скасовує вирок (ухвалу) та призначає новий судовий розгляд кримінального провадження в загальному порядку, починаючи зі стадії підготовчого провадження, якщо обвинувачений доведе, що він не знав і не міг знати про здійснення проти нього кримінального провадження (не був належним чином повідомлений).

У разі, якщо обвинувачений не доведе свою необізнаність про кримінальне провадження, заява про перегляд розглядається в порядку, передбаченому статтею 400 цього Кодексу.

При новому судовому розгляді допускається повторне дослідження всіх доказів, допит свідків, заслуховування обвинуваченого та дослідження інших обставин справи в повному обсязі (*de novo*).»

7. Пункт 8 частини другої статті 52 викласти в такій редакції:

«8) щодо осіб, стосовно яких передбачається здійснення чи здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, – з моменту призначення захисника слідчим, прокурором або самостійного залучення захисника підозрюваним (обвинуваченим), але не пізніше ніж за п'ятнадцять днів до направлення до суду клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування або спеціального судового провадження;».

8. Частину першу статті 281 викласти в такій редакції:

«1. Якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме або він виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України чи за межами України і не з'являється без поважних причин на

виклик слідчого, прокурора за умови його належного повідомлення про такий виклик, слідчий, прокурор оголошує розшук такого підозрюваного відповідною постановою.

До оголошення підозрюваного в розшук слідчий, прокурор зобов'язаний вжити заходів щодо встановлення його місцезнаходження.

Оголошення особи в міжнародний розшук вважається здійсненим з моменту винесення слідчим або прокурором постанови про оголошення особи в розшук та направлення відповідного запиту до Національного центрального бюро Інтерполу в Україні.»

9. Пункт 12 частини першої статті 309 викласти в такій редакції:

«12) здійснення спеціального досудового розслідування або відмову у його здійсненні;».

10. Частину першу статті 309 доповнити пунктом 14 такого змісту:

«14) ухвалу слідчого судді про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, постановлену в порядку частини шостої статті 193 цього Кодексу;».

11. Пункт 5 частини 3 статті 314 викласти у такій редакції:

«5) призначити судовий розгляд або спеціальний судовий розгляд на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;».

12. Пункт 4 частини другої статті 315 доповнити словами «про здійснення спеціального судового розгляду,» після слів «клопотання прокурора».

13. Частину четверту статті 315 доповнити новим абзацом такого змісту:

«У разі здійснення спеціального судового провадження клопотання про розгляд кримінального провадження колегіально судом у складі трьох професійних суддів або судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних може бути заявлено захисником в інтересах обвинуваченого.»